Турхан Расиев

Речник на турцизмите в българския език

Книгоиздателство ЗОГРАФ

Турхан Расцев

РЕЧНИК НА ТУРЦИЗМИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Гурхан Расиев
Речник на турцизмите
в българския език

българска, първо издание

предпечат: Светлозара Карачевийска
Корица: Николай Димитров

ISBN 978-954-15-0239-6

Книгоиздателство: ЗОГРАФ
Варна, бул. "Княз Борис I" 59
тел./факс: 052/600 391; zograf_varna@abv.bg

Печат: "Колор Принт - ПАК" Варна
тел.:052/30 31 33; color_print@abv.bg

Съвременният български език е много богат благодарение и на чуждите думи. Те са навлезли в езика ни при културното, икономическото и религиозното общуване, както и в резултат на „доброто“ съседство на българите с други народи.

За думите няма бариери и митници. Те взаимно си гостуват, някои за кратко време, докато им се намери роден заместител, а други остават в езика на отделните народи за вечни времена. Защото са много жилави и никой радетел на чистия език не може да ги изкорени. Чисти езици – без чуждици, не съществуват. Но неуспешните опити за изчистването им от родния език продължават.

Поради обясними исторически причини в българския език има най-много думи от гръцки, руски и турски произход. Гърцизмите водят началото си още от времето, когато се създава българската държава. Тогава тя поддържа тесни връзки с Византия, дори възприема като официален език гръцкия, на който са съставени и първобългарските надписи от осми и девети век. След възприемането на християнството от българите в България навлизат много думи в областта на религията, предимно по книжовен път.

Нова вълна от гръцки думи навлиза в българския език след падането на България под византийска власт (1018–1186 г.) главно от дворцовата административна терминология. През това време в езика ни трайно се настаняват и изрази от всекидневния живот: тиган, пиростия, трион, кокал, ластар, харен, харесвам и други.

През османското владичество и най-вече през фанариотското иго гръцките духовници налагат на българския народ строг политически режим и в резултат на това в езика ни навлиза нова вълна от гръцки думи и изрази. Дори през годините на Българското възраждане гръцкият език играе важна роля – мнозина наши възрожденци посещават гръцки училища и възприемат къде насила, къде доброволно гръцката култура.

В своя исторически живот българският език има много тесни връзки с руския. Поради голямата близост на двата езика обменът на думите между българите и руснаците става без съпротива от двете страни. Броят на русизмите в българския език особено нараства след Руско-турската освободителна война. Тогава новосъздадената българска държава започва да заменя турцизмите с думи от славянски корени.

Петвековното османско владичество оказва доста силно влияние върху българския език. През тези години езикът, свързан с административния и търговския живот в градовете, е пълен с турцизми. В речника на тогавашните българи навлизат много турски думи от областта на занаятчийството, строителството и търговията (алъш-вериша).

Много имена на села, градове и местности, названия на растения и животни, както и на различни части от облеклото и човешкото тяло, на ястия и предмети от бита българите започват да назовават с турски думи. Освен в разговорната реч, като особена категория думи със своята специфична стилна окраска, много български писатели от епохата на Възраждането използват турцизмите за оцветяване на речта на своите герои.

В „Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век" (ИК „Емас", 1998 г.) са посочени няколкостотин турцизъма, извадени от книгите на Иван Вазов, Михалаки Георгиев, Алеко Константинов, П.Р.Славейков, Пенчо Славейков, Йордан Йовков, Стоян Михайловски, Цани Гинчев, Ст. Чилингиров, Димитър Подвързачов, Илия Блъсков, Димитър Талев, Димитър Димов, Николай Хайтов, Ивайло Петров... Едва ли има смисъл да изброявам имената на всички писатели, които са използвали турцизми през изминалите два века. Много турцизми има и в хумористичните книги.

В българските народни песни, приказките и пословиците също се срещат много турцизми. В книгата „Български притчи или пословици и характерни думи", събрани от Петко Рачов Славейков, има речник с над 300 турцизъма. В 210 пословици и поговорки се срещат турски думи. Ако ги заменим с техни български съответствия, тези пословици ще загубят от своя чар.

Същото ще стане и с творбите на много български писатели. При превода на други езици те навярно губят от своята точност, свежест, емоционалност, губят дори и художествени качества. Според мен майсторите на словото не току-тъй са прибягвали до турцизмите в своите произведения, макар че някои от тях имат известни заслуги за изчистването им от българския език.

Процесът за изчистването на българския език от турски думи започва още през Възраждането с активното участие на вестникари, писатели и учени. След Освобождението на България (1878 г.) и създаването на новата българска държава „акцията" продължава с пълна сила и довежда до почти пълното изкореняване на турцизмите от политическия, административния, юридическия и военния речник. Замяната на турските думи става и с помощта на славянски думи, най-вече с русизми. Възприемат се също и чуждици от западноевропейски езици. Голям брой турцизми отпадат от българската лексика поради факта, че нещо, назовавано от българите с турски думи, е престанало да съществува.

През XX век, по-точно до 1989 г., българската държава активно се намесва и открито налага нови български наименования по отношение на топонимията – на села, градове, реки, местности и планински върхове, а в отделни периоди – и на личните имена от турски, арабски и персийски произход. Тези мерки са се подклаждали и от надигащите се вълни на националистическа политика. По особено брутален начин в края на 1984 година комунистическият режим начело с Тодор Живков с активната помощ на милицията, армията и червените барети насилствено започна смяната на имената на турците и циганите, изповядващи ислямската религия. На българомохамеданите имената бяха сменени под дулата на автоматите през седемдесетте години на миналия век. През комунистическия, така наречен Възродителен процес беше забранено да се говори на турски език на обществени места. И турцизмите изчезнаха от страниците на българския комунистически печат.

След падането на комунистическия режим (10 ноември 1989 г.) и възстановяването на старите имена на турците турциз-

мите в България сякаш възкръснаха като птицата феникс от пепелта.

И се стигна до другата крайност. Освен в говоримия език, турцизмите рязко нахлуха в свободния български печат, което създаде паника сред радетелите на чистия български език и появилите се политици националисти. Едни езиковеди нарекоха това явление парадоксалното завръщане на турцизмите, а други – феномен. Но според редакторите на вестник „24 часа“: „В турцизмите няма нищо дразнещо. Те са в езика ни вече шест века, те го красят и обогатяват. Някои са по-сочни от българските им синоними и затова са живи“ („24 часа“, 27.05.1998 г.).

Горепосочените качества на някои турски думи са забелязани от много съвременни журналисти и в стремежа си да направят езика по-изразителен, по-цветист или по-гъвкав те зачестиха употребата им. И не само заради това – те не възприемат турцизмите насериозно, а с известно чувство на ирония, пренебрежение и подигравка. Така компенсират липсата на голямата новина със словесна еквилибристика, за да се харесват на по-широката читателска публика и да подразнят сторонниците на българския език. Както всяко модно увлечение и това ще отмине, защото днешните български журналисти нямат задълбочени познания по турски език. Техният езиков запас е само от 555 турцизъма, които българистката Весела Кръстева е включила в краткия си Речник на турските думи в съвременния български печат (София: Лаков прес, 2000 г.).

Обаче броят на турцизмите в българския език, особено в разговорната реч, са поне десет пъти повече. Само българските фамилни имена от турски, арабски и персийски произход са над 3000. Турцизмите са пуснали дълбоки корени в българския език и едва ли повечето от тях скоро ще изчезнат.

Дълголетието на турцизмите се дължи на тяхното лесно запомняне и изговаряне (за разлика от думите, заети от западноевропейските езици), а също и на факта, че са свързани с бита на народа. В много райони на България турцизмите се използват като диалектни думи. През последните години има бум на публикациите върху местните говори. Но в повечето случаи не

е посочена етимологията на думите. Някои арабски думи, като алгебра и алкохол, не се разглеждат като турцизми, понеже са навлезли в българския през европейските езици. Дори някои тюркски думи, които не са възприети от османските турци, а от прабългарите, невинаги се определят като турцизми.

Отхвърлени от стандартизирания литературен език, турцизмите винаги са присъствали в разговорната реч, дори и в разговорите на образовани хора. На една пресконференция министър-председателят Сергей Станишев каза по адрес на лидерите на ГЕРБ, че те „окепазяват" всичко добро, което прави правителството му.

За дълголетието на турцизмите голям принос има и жаргонът, който бъка от турски думи. Затова при прекрачването на границата между литературния и говоримия език много турцизми бяха върнати в писменото слово.

Искам да посоча още един факт: към книгата „Самоучител по турски език" (София, 2005) има приложен речник. В него авторът турколог Исмаил А. Чаушев е събрал около 14 000 думи от чужд произход, които се употребяват от българи и турци. Те също сближават двата езика и са голям резерв в изучаването както на българския, така и на турския език.

За жизнеността и дълголетието на турцизмите може да се говори или спори разгорещено и безконечно. Могат да се направят всякакви научни (поради предубеденост) и ненаучни прогнози. Това е задача и дълг на езиковедите с много титли и звания. Аз ще посоча част от предговора на доцент Боян Николаев към „Речник на турските думи в съвременния български печат" на В. Кръстева.

„...Турският лексикален пласт в българския език е много близък до сърцето ни. Иначе казано, въпреки борбата с турцизмите през Възраждането (а тя не е напълно замряла и днес), турските думи са навлезли дълбоко в културата ни и – да! – в съзнанието на народа ни. Истината е, че с турците ние по-малко сме се противопоставяли, отколкото сме живели рамо до рамо, споделяли сме радостите и скърбите в живота, който никога не е бил съвсем лек. И затова, когато зададем един въпрос с турски езиков

елемент в него, той звучи по-своиски и по народному – съвсем непринудено. Вижте например разликата между изразите „Застанал съм на ъгъла“ и „Курдисал съм се на кьошето“. Вторият ни звучи по-естествено...

Ако говоря пред чужди хора, ще кажа: „Изпитвам големи затруднения“, но на приятелите ще се оплача: „Голям зор видях!“. На подобен признак са противопоставени: беседа (лаф), съсед от квартала (комшия), печалба (кяр), желание, пиетет (мерак) и още много случаи, когато думата от турски произход звучи по нашенски и по-непринудено.

Редица храни – като суджук, маруля, сусам, кюфте, локум, кавърма, джоджен – изглежда ще си останат у нас завинаги с турски названия. Ако пък сме пили снощи без мезе, на сутринта ще бъдем махмурлии…“

Ала не всички, които използват турцизмите, знаят тяхното истинско значение. В тълковните речници и в речниците на чуждите думи в българския език са дадени и различни значения на турцизмите. Например срещу думата „башлък“ е посочено качулка, гугла. В моето родно село под думата „башлък“ се разбира и „баба хакъ“ – парите, които едно време са давали родителите на момчето на бащата на бъдещата булка. Думата „адамлък“ според някои съставители е: 1. човечност; 2. стая за мъже в турска къща. Третото, непосочено значение на думата „адамлък“ е дрехи, които се обличат за празници и официални случаи. Думата „аманет“ (тур.) – освен: 1. вещ, пратена по човек като дан; 2. предмет, даден на някого да го пази; 3. залог; 4. оброк – има и пето значение: да дадеш своя дреха на някого, за да се докарва с нея на сватба или друг празник. Има такъв описан случай: как първият управител на Източна Румелия Алеко Богориди бил принуден да свали турския фес (от град Фес) и да го замени с „българския“ калпак (тур. също калпак). Дори крайният национализъм използва турцизми – една формация избрала името „Българска орда“ (тур. орду).

Имената на някои ястия също погрешно се изписват и изговарят. В почти всички градове в България от будките и закусвалните се предлага „дюнер кебап“. На турски е „дьонер кебап“ –

тоест кебап, който се пече чрез въртене над огън.

В разговорния език и литературата думата „хайдутин“ се ползва в смисъл на борец за народна свобода, а турското значение на същата дума е разбойник и обирник. Балкан, чета, байрактар също имат турски произход; примерите са взети от статията на Александър Везенков „Парадоксалната употреба на турцизми в българския ни дискурс“ (Литературен вестник, 9 май 2006 г.)

Тези и много други погрешни тълкувания на турцизмите ме подтикнаха да събера в отделна книга повечето от тях, взети от българските речници, от книги на български писатели и от страниците на съвременните български вестници и списания. Така ще придобием по-пълна представа за турцизмите у нас, а и читателите по-лесно ще се ориентират и ще научат точното значение на оцелелите, въпреки повратностите на съдбата турски думи в българския език.

Защото не можем да ги отминем като турските гробища – те винаги ще ни препъват и ще напомнят за своя произход, колкото и да не е приятно за някого това!

А

Аазà (*м.р., тур. от араб., остар.*) – член на съвет, на комисия, на управление и др.

Аба (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Вид дебел тепан плат; шаяк; бало; 2. Мъжка дреха от тъкан плат, обикновено без ръкави.

Абаджилък (*м.р., тур., разг.*): 1. Занаят за производство на аба; 2. Шисне или продаване на аби (абаджийство).

Абаджия (*м.р., от тур. – абаджъ)*: 1. Шивач на аби и други горни дрехи; 2. Търговец на готови горни дрехи (аби, потури и др.); 3. Производител на аби.

Абдал (*м.р., тур. разг. – от аптал*) – глупак.

Абдалин (*м.р.*) – побългарено от аптал.

Абдаллък (*м.р.)* – глупост.

Абдѐст (*м.р., тур. от перс., остар.*) – обредно умиване на ръцете и краката у мохамеданите, преди да влязат в джамията или да се молят вкъщи, както и при погребения.

Абрàш (*тур. от араб., нар.*): 1. За кон – който има петна с друг цвят на косъма, пегав; 2. За човек – луничав, с петна по кожата.

Авàнта (*ж.р., тур. от итал., разг.*) – облага, изгода.

Авàнтаджия (*м.р., разг.*) – лице, което извлича облаги, търси изгода, без да се труди.

Авджилѝк (*м.р., нар.*) – ловджийство.

Авджѝя (*м.р., нар.*) – ловец.

Ага (*м.р., ист., тур. – а(г)а)*: 1. Господин, господар (феодално почетно звание у мохамеданските народи, особено при турците); 2. В Османската империя – командир на еничарски оджак; 3. Турски административен чиновник, прен. – турчин; 4. По-голям брат.

Агалар (*м.р., разг.*): 1. Господар; 2. По-голям брат.

Агаларство (*ср.р., разг.*) – приятелство.

Агале (*нареч., диал.*) – полека (*агале-агале – лека-полека, бавно*).

Агалък (*м.р., диал.*): 1. Господстване, охолство; 2. Поземлено владение в Османската империя; 3. Териториално-административна единица, създадена след реформата през 1834 г., която включва няколко села; 4. Така мъжът нарича брата на съпругата си.

Агарянин, агарянец (*м.р., остар.*), **агаряни** *(мн.ч., библ.)*: 1. Жител на Арабия, арабин; 2. Турчин, мохамеданин, нехристиянин; неверник (агарянски – турски, мохамедански).

Агашѐтин *(м.р., пренебр.)* – иронично, презрително прозвище на ага.

Агда (*ж.р., диал.*) – сгъстена гроздова мъст.

Агъл (*м.р., тур.* – а(г)ъл, *диал.*): 1. Вид постоянна или временна кошара, оградка с тръни, плет или зид, която служи за подсловяване на стадо овце всред полски или планински пасища; 2. Обор за добитък.

Агърлък (*м.р., диал.*) – пари, които се дават от момъка или баща му на родителите на момата при годеж.

Ада (*ж.р.*) – остров (ададжък – малко островче).

Адам акъллия (*неизм.*): 1. Добър, изобилен (за дъжд), хубав, порядъчен; 2. С ум на зрял мъж.

Адамлък (*м.р., диал.*): 1. Човечност, човещина; 2. Отделение за мъже в турска къща; 3. Дрехи, които се обличат по празници и други специални случаи.

Адаш (*м.р., разг.*) – съименник, едноименник.

Адет (*м.р., тур. от араб., разг.*): 1. Ред, установен като норма в определена среда или група; 2. Нрав, характер; 3. Навик, привичка; 3. Менструация.

Аджаиб (*м.р., диал.*) – чудноват, странен, чуден.

Аджамийски (*прил.*) – присъщ на аджамия, на неопитен, млад човек (аджамийска работа).

Аджамия (*прил., разг.*): 1. Неопитен, несръчен, неумел (от тур. аджемия); 2. Човек, който не разбира, млад, глупав.

Аджеба (*част., тур. от перс., разг.*): 1. Дали, наистина, чудно; 2. За подчертаване на учудване, съмнение, недоумение; всъщност, наистина.

Аджедисвам и **аджедисам** (*нар.*): 1. Съжалявам, жаля, жал ми е; 2. Огорчавам.

Аджем (*м.р., остар.*): 1. Персиец (*същ.*); 2. Персийски (*прил.*).

Аджем пилаф (*м.р., тур. и перс.*) – ястието пилаф.

Аджемийски (*прил., разг.*) – неопитен.

Аджемийство (*ср.р., разг.*) – неопитност.

Аджемилик (*м.р., остар.*): 1. Глупост; 2. Несръчност, неопитност; 3. Предателство.

Аджемоглани (*мн.ч.*), **аджемиоглан** (*м.р., истор.*) – в Османската империя – младежи, които се подготвят за служба в еничерския корпус.

Аджемия (*тур. от араб., разг.*): 1. Неопитен, неосведомен (*нар.*); 2. Неопитен човек.

Аджер (*м.р.*) вместо **аждер** (*перс.-тур.*): 1. Въображаемо същество – змей, хала, ламя (*мит.*); 2. Кон – буен и бърз като светкавица (*прен.*).

Аждер (*тур. от перс., разг.*) – митическо същество (*нар.*).

Азà – виж **ааза̀**.

Азгън (*прил.*): 1. Буен, страстен (диал.); 2. За мъж, който дълго време не е имал полов контакт с жена (*жарг.*); 3. Разярен, неукротим, възбуден.

Аздисвам (*несв.*) – започвам да лудувам, разярявам се.

Азлък (*м.р.*): 1. Наустник на цигаре; 2. Барутна подпалка на едновремешно огнестрелно оръжие.

Алест (*прил.*) – червеникав (за кон).

Аллах (*м.р.*) – Бог в мюсюлманската религия.

Аллах керим (*разг.*): 1. Добър е Господ; 2. Каквото даде Господ; да става каквото ще става. (*Отивам по аллахкерим – пропадам, загивам, отивам по дяволите.*)

Алмà (*ж.р., диал.*) – украса на женска дреха.

Алтав (*прил., диал.*) – буен, невъздържан, луд.

Алтълък (*м.р., остар., диал.*) – едновремешна сребърна монета от шест гроша.

Алтъи (*м.р., нар.*): 1. Злато; 2. Жълтица; 3. Златен, добър, златен човек; красив, бляскав (*прил.*).

Алтъиен (*прил.*) – златен.

Алчия (*ж.р., диал.*) – гипс.

Алък (*м.р., остар.*): 1. Гордост; 2. Състрадание, милост.

Алъш-вериш (*м.р., остар.*): 1. Вземане-даване; покупко-продажба, търговия; 2. Работа, общуване (*прен.*).

Ама (*съюз*) – но, ако, обаче.

Амàн (*тур. от араб., разг.*): 1. Милост! (повик за милост, пощада при мъка и отчаяние); 2. Омръзна ми, додея ми.

Аманѐт (*м.р., тур. от араб., разг.*): 1. Нещо, поверено за съхранение или като дар; 2. Залог; 3. Пратка (рядко).

Амир (*м.р., ист.*): 1. Султански чиновник, който събира държавни данъци от провинцията в Османската империя; 2. Началник, глава на учреждение; 3. Командир, командващ, заповедник; 4. Управител.

Анадòл (*тур. от гр., геогр.*) – Мала Азия.

Анадòлец (*м.р., тур. от гр.* – изток) – жител на Анадола, малоазиец.

Анасо̀и (*м.р., тур. от гр., бот.*): 1. Едногодишно етеричномаслено тревисто растение от семейството на сенникоцветните; 2. Семена от това растение, които се употребяват в медицината, за подправки на ястия, ракия и др.

Ангария (*ж.р., истор.*) – задължителна безплатна работа през турско време; (*прен.*) безплатно, по принуда.

А̀нджак (*нареч., диал.*) – тъкмо, именно, точно така, вярно.

Анжаклама (*ж.р., жарг.*): 1. Част от машина, чарк; 2. Доза наркотик; 3. Наркоман (*прен.*).

Антерѝя (*ж.р., тур. от араб., нар.*): 1. Широка горна дреха с ръкави; 2. Подплатена с памук дреха, която се носи над риза.

Анансъ̀з (*нареч., диал.*) – внезапно, неочаквано.

Апа̀п и **апа̀пин** (*м.р., разг.*) – приятел, другар.

Апсапа̀ (*ж.р., остар., нар.*) – затвор.

Араба (*ж.р., диал.*) – товарна кола; каруца, талига (*араба конак – спирка за кола, турското име на прохода между София и Ботевград*).

Арабаджия (*м.р., истор.*): 1. Човек, който превозва товари с кола – кираджия; 2. Майстор, който прави или поправя коли, каруци; колар (*остар.*).

Арабия (*прилож., тур. от араб., разг.*) – добър, щедър, отзивчив човек, с широка ръка, добряк.

Аралъ̀к (*м.р., диал.*) – междина, пролука.

Арам – виж **харам**.

Аранѝя – виж **харания**.

Арантѝя (*ж.р., диал.*) – табашка вълна.

Арап и **арапин** (*м.р., остар.*) – негър, арабин.

Арапски (*прил.*) – който се отнася до Арабия (арабски кон – кон от най-добрите породи).

Аратлик – виж аретлик.

Арбалà *(ж.р., тур. от гр., диал.)* – скъсано по краищата на дреха.

Аргатин (*м.р., от гр. през тур.*) – наемен земеделски работник, ратай.

Ардъ̀ч (*м.р., бот., диал.*) – хвойна, смирна.

Аретлик (*м.р., тур. от араб., остар.*) – приятел, побратим; осиновен.

Арзавал (*м.р., тур. от араб., остар.*) – прошение, писмена молба.

Арк (*м.р., диал.*) – воденична или напоителна вада; вада.

Аркадаш (*м.р., разг.*) – другар, побратим.

Аркан (*м.р.*) – дебело въже с примка; примка.

Армаган (*м.р., остар.*) – подарък, донесен от далечно пътуване; (*разг.*) подарък, дар, нещо донесено.

Арнаут и **арнаутин** (*м.р., остар.*): 1. Албанец (*остар.*); 2. Човек с тежък характер (*прен., разг.*).

Арнау̀тщина (*ж.р., неодобр.*) – проява на арнаутин.

Арпа (*бот.*): 1. Нелющен ориз; 2. Ечемик.

Арпаджѝк (*м.р., бот.*) – дребен кромид лук за садене, добит от семе.

Арпалъ̀к (*м.р., ист.*) – доход от отделните санджаци, предоставен на висши сановници в Османската империя.

Арслан (*м.р.*) – лъв (от турски – аслан).

Арсъзин (*м.р., диал.*) – безсрамник.

Артисвам (*несв.*), **артисам** (*св.*), **артисване** (*разг.*): 1. Остава в повече, в излишък; 2. Изоставам, оставам на място, което е трябвало да напусна.

Àртък (*нареч.*) – е пък, то пък, вече, най-сетне, наистина, тъкмо.

Артъ̀к (*прил.*) – излишен, в повече.

Аршин (*м.р., тур. от перс.*): 1. Мярка за дължина, която е равна

на 68,75 см или на 70,12 см; 2. Дървена или метална линия с горепосочените дължини.

Аръш (*м.р., остар.)* – ос на кола, потеглица.

Аскер (*м.р., остар., разг.*) – войска; войник.

Аскерлък (*м.р., остар.*) – военна служба.

Асма (*ж.р.)* – висока дворна лоза, разклонена върху мрежа, опъната на подпори, асмалък – лозница.

Астар и хастар (*м.р.*) – подплата за дреха.

Астарджия (*м.р., остар.*) – тъкач на фини платове (за подплата).

Астраган (*м.р., тур. от татарски*) – вид скъпа обработена агнешка кожа с къдрав черен или сив косъм от току-що родени каракулски агнета (по името на град Астрахан, Русия.)

Астраганен (*прил.*) – направен от астраганена кожа (астраганен калпак).

Асъл (*нареч., разг.*): 1. Тъкмо, всъщност, наистина; 2. Истински, същински, оригинален (*прил., неизм.*).

Ат (*м.р., разг.*) – добре гледан кон; жребец.

Ат мегдан (*м.р., диал.*) – място за надбягване с коне или за обучаване по езда (ат мейдан).

Ат пазар (*м.р., диал.*) – пазар за коне.

Атлаз (*м.р., тур. от араб.*) – вид копринен плат, лъскав от едната страна.

Атлазен (*прил.*) – направен от атлаз, присъщ на атлаз (*атлазена рокля, атлазен блясък*).

Атлия (*м.р., остар., рядко*) – човек, яхнал кон; конник.

Атмаджа (*м.р., диал.*) – ястреб.

Аферим (*межд., тур. от перс., разг.*) – браво, отлично, прекрасно, похвално.

Афие (*ср.р., остар.*) – доносник.

Афион (*м.р., бот.*): 1. Градински мак, от който се получава суров опиум и семе; 2. Гъст сок от маково семе, който се употребява като упойващо средство, опиум.

Афионлия (*прил., неизм., остар.*): 1. Взискателен, придирчив; 2. Сприхав, нервозен; 3. Който употребява опиум.

Афиф (*жарг.*): 1. Неустойчив, несигурен; 2. Нестабилен, несериозен (*прен.*).

Афуз (*м.р., остар., религ.*) – който знае Корана наизуст.

Афуз али (*м.р., остар.*) – сорт грозде болгар.

Ахмак (*м.р., разг.*) – глупак.

Ахмаклък (*м.р., разг.*) – глупост, безразсъдство.

Ахнан – виж **апан**.

Ахчибашия (*м.р., нар., остар.*) – главен готвач.

Ахчийница (*ж.р., остар., разг.*) – готварница, гостилница.

Ахчия (*м.р., остар., разг.*) – готвач, гостилничар.

Ачигъ̀з (*прил., разг.*) – за човек, който не се притеснява: контактен, отворен, отракан, събуден (с отворено око).

Ачигъзлѝя (*прил., неизм., диал.*) – хитър, оправен, отракан.

Ачигъзлък (*м.р., диал.*) – хитрост, ловкост, умение.

Ачѝк (*разг.*): 1. Светъл, ясен, явен, открит (*прил.*); 2. Ясно, светло, явно, открито (*нареч.*).

Ачикгъз (*разг.*) – виж **ачигъз**.

Ачикгъзлия (*диал.*) – виж **ачигъзлия**.

Ачикгъзлък (*диал.*) – виж **ачигъзлък**.

Ашар (*м.р., истор.*) – десятък, данък върху реколтата, обикновено събиран в натура в Османската империя.

Ашик (*м.р., остар.*): 1. Кокалче от коляно на човешки крак или от заден животински крак; 2. Такова кокалче от агнешки крак,

което има четири стени: хляб, хайдук, цар и чомпи – използва се при детска игра; 2. (*прен.*) Влюбен или певец на любовни песни, любовник.

Ашколсун (*междум., разг.*) – за поощрение: добре, браво, отлично.

Ашладисвам (*несв.*) и **ашладисам** (*св.*), **ашладисване** (*ср.р., разг.*): 1. Облагородявам дърво или лоза чрез присаждане; 2. Ваксинирам (*остар., на турски – ашъламак*).

Ашлама (*ж.р., разг.*) – растение, облагородено чрез присаждане. (*Ашлама се нарича обикновено облагородена дива круша.*)

Ашуре (*ср.р., кулинар.*) – сладко ястие от сварено жито и стафиди.

Аян и **аянин** (*м.р., остар.*): 1. В Османската империя – управител на област, околия или град; 2. Знатен гражданин; 3. Валийски помощник.

Аянлък (*м.р., истор.*) – административно-териториална единица през втората половина на XVIII в. в Османската империя.

Аяр (*м.р., тур. от араб.*): 1. Уред за измерване точността на мерките и теглилките; 2. Точно време; 3. Карат (за злато, сребро и пр.); 4. Степен на чистота на благороден метал или скъпоценен камък (*айар – лукав, мошеник*).

Б

Баана̀ (*ж.р.*) – агнешка кожа за подплата.

Баба̀ (*м.р.*) – баща, отец (почетна титла).

Баба хакъ (*остар., диал.*) – пари, давани на бащата на момичето на сватбата.

Бабаджа̀н (*прил.*) – силен, едър човек.

Бабаи (*мн.ч., тур. от араб., ист.*) – членове на религиозно-со-

циално движение на тюркмените, което е имало силно влияние сред селджукските турци.

Бабаит/ -ин (*м.р.*) – човек, който се представя за силен; юнак; храбър човек.

Бабаитлъ̀к (*м.р.*) – юначество, юнащина, силене.

Бабалъ̀к (*м.р., разг.*) – тъст, дядо.

Бабам (*междум., диал.*) – за изразяване на задоволство.

Бабà̀нка (*м.р., от тур.* бабаджан) – юнак, храбрец, мъжага, юначага.

Баглама̀ (*м.р.*) – резе на врата или прозорец.

Бà̀дана (*ж.р.*): 1. Разтвор от вар за измазване на стени; 2. Белосване, измазване с вар, мазилка с вар.

Баданарка (*ж.р.*) – четка с дълги косми и с дръжка за варосване.

Баданосвам и **бадоносам** (*несв., св., разг.*) – измазвам с баданарка; варосвам.

Баде (*ср.р., диал.*) – патенце.

Бадева (*нареч., тур. от перс., разг.*) – напразно, залудо, без полза, даром.

Бадѐм (*м.р.*): 1. Дърво с ароматни цветове и с плодове в твърда черупка; 2. Плод от такова дърво.

Баджà (*ж.р.*): 1. Комин; 2. Огнище; 3. Малко прозорче на покрив.

Баджà̀к (*м.р.*) – бедро.

Баджанак (*м.р.*) – всеки един от съпрузите на две или повече сестри; съпруг на балдъза.

Бадъп и **бадъм** (*м.р., тур. от перс., диал.*) – дървен съд за вода, ведро.

Баждар (*м.р., ист.*) – държавен чиновник, който събира данъка в Османската империя.

Баждарина (*ж.р., остар.*) – мито, налог, бач.

Баз бая (*нареч., разг.*) – доста, твърде много.

Базàр (*м.р., тур. от перс.*): 1. Тържище, покрит пазар с отделни магазини; 2. Разпродажба с благотворителна цел (*остар.*).

Базиргян/-ин (*м.р., остар., рядко*) – търговец; търгаш (*прен.*).

Баилдѝсвам (*несв.*) – губя съзнание, припадам.

Баѝр (*м.р.*) – хълм, височина, бърдо, рид.

Бай = бей.

Байгън, става, стане ми байгън (*м.р., разг.*): 1. Прилошава ми, призлява ми; 2. Дотяга ми, идва ми до гуша, писва ми.

Байгъплък (*м.р., диал.*) – припадане, баялдисване.

Байкуш (*м.р., диал.*) – кукумявка или бухал.

Байрàк (*м.р.*) – знаме.

Байрактар (*м.р., тур. от перс.*) – знаменосец.

Байрàм (*м.р.*): 1. Голям мохамедански празник след Рамазана; 2. Тържество, гуляй (*прен.*)

Байрами (*ист.*) – членове на дервишки орден, основан от молла Хаджи Байрям през XV век.

Бакàлин, бакалка (*м./ж.р., тур. от араб., разг.*) – дребен търговец на различни, предимно хранителни стоки.

Бакалия (*ж.р.*) – стока, с която търгуват бакалите.

Бакаллък (*м.р., разг.*) – занятие на бакалин.

Бакалница (*ж.р.*) – помещение, магазин с бакалия; колониален магазин.

Бакалъм (*в съчетание: хайде бакалъм, разг.*) – хайде да видим.

Бакàм (*м.р., тур. от араб.*): 1. Вид южно дърво, от което се добива червена или черна боя, варзия; 2. Вид ясночервена багра; 3. Лакова боя.

Бакарѝ (*несв.*) – зачитам.

Бакатя (*несв., диал.*) – изморявам очите си от взиране.

Бакии (*мн.ч., разг.*): 1. Невърнати дългове; 2. Изоставена работа; 3. Объркани дела (*прен.*).

Бакия (*ж.р.*) – изоставен дълг, недоплатен данък, недовзето; закачка. *В изреченето „Оправям му бакиите" смисълът е „Плащам му остатъка от дълговете".*

Бакла (*ж.р.*): 1. Растение от рода на боба; черен боб; 2. Плодът на това растение.

Баклава (*ж.р.*) – силно подсладена със захарен или меден сироп баница, която съдържа и счукани орехови ядки.

Бакра̀ч (*м.р., рег.*) – котел, медник.

Бактисвам (*несв.*), **бактисам** (*св., разг.*) – досажда ми, дотяга ми, пресищам се. (*Бактисах от тези разправии.*)

Бакшиш (*м.р.*) – дребно парично възнаграждение от клиента за прислужници в заведение (гостилници, кръчми, кафенета и др.).

Бакър (*м.р.*): 1. Мед (метал); 2. Медни вещи и съдове; 3. Котел.

Бакърджийство (*ср.р.*) – занаят на бакърджия, медникарство.

Бакърджия (*м.р.*) – медникар.

Балабан (*м.р., рядко*) – едър, голям човек или животно.

Балаган (*м.р., остар.*): 1. Панаирджийска барака; 2. Панаирджийско представление.

Балама (*м.р., разг.*) – глупак, наивник.

Балдъза (*ж.р.*) – сестра на съпругата (за съпруга).

Балдър (*м.р., диал.*) – прасец, изпъкналата част на крака между коляното и ходилото.

Балдъран (*м.р., бот.*) – подобно на бучиниш растение; бучиниш.

Балимѐз (*м.р., остар.*) – старинен топ от голям калибър.

Ба̀лка (*ж.р., рег.*) – вид бяла тънкокора тиква.

Балкан (*м.р.*) – планина (другото название на Стара планина).

Балканджия (*м.р.*) – жител на планинско място; планинец.

Балсарà (*ж.р.*) – болест по лозята.

Балсуджук (*м.р.*) – петало от гроздова мъст с орехови ядки във вид на наденица.

Балтаджия (*м.р., диал.*) – брадвар.

Балталък (*м.р., диал.*) – гора, запазена за сечене, бранище.

Балтия (*ж.р., рег.*) – брадва, секира.

Балък (*м.р.*): 1. Риба (*диал.*); 2. Наивник (*прен.*).

Балъкчия (*м.р., диал.*) – рибар.

Бамбашка (*нареч.*) – съвсем, другояче.

Бамбедава (*нареч., разг.*): 1. Евтино, без пари; 2. Напразно, безполезно, безсмислено.

Бамтел (*м.р., остар.*) – малка брадичка от косми под долната устна.

Бамя (*ж.р., тур. от араб.*) – вид зеленчук с дребни месести чушки.

Банкер (*м.р., чрез тур. от фр. и итал.*) – крупен акционер или собственик на финансово-кредитен институт.

Барабар (*нареч., разг.*) – заедно, редом.

Барак (*м.р.*) – кълраво, рошаво кученце.

Барбун (*м.р.*) – дребна морска риба.

Барбут (*м.р., разг.*) – вид комарджийска игра със зарове.

Бардак (*м.р., тур., остар.*): 1. Глинен съд за вода, кърчаг, стомна; 2. Публичен дом.

Бàрем (*нареч.*) – поне.

Барут (*м.р., тур., остар.*) – избухливо вещество от сяра, селитра и въглищен прах.

Барутарница (*ж.р., остар.*) – фабрика за барут.

Барутен (*прил.*) – който се отнася до барут.

Барутчия (*м.р.*) – производител или продавач на барут.

Бархана̀ (*ж.р., тур. от перс., диал.*) – разнебитена къща.

Бас (*м.р.*) – обзалагане, облог.

Басама̀к (*м.р., рег.*) – стъпало на стълба.

Басканлъ̀к и баскъ̀н (*м.р., остар.*): 1. Нападение; 2. Обир, грабеж.

Басма̀ (*ж.р.*) – мек памучен плат с отпечатани цветни шарки. (*Не ценя някому басма – не се отнасям с някого внимателно, не се церемоня.*)

Басма̀ тютюн (*спец.*) – вид дребнолист и ценен южнобългарски тютюн.

Басмаджѝя (*м.р.*) – който прави или продава басми.

Бастисвам (*несв.*), **бастисам** (*св., остар.*): 1. Нападам ненадейно, внезапно; 2. Надминавам, надвивам.

Батак (*м.р.*): 1. Блато, тресавище; 2. Несъбираем дълг.

Батаклък (*м.р., диал.*) – мочурище.

Батакчия, батакчийка (*м./ж.р., разг.*) – който умишлено не си плаща дълговете.

Батакчълък (*м.р., разг.*) – непочтеност в плащането на дългове, мошеничество, измамничество.

Батал (*м.р., тур., остар.*): 1. Изоставен, запустял; 2. Развален, негоден; 3. Тухла четворка; 4. Дебела греда (*диал.*).

Батирдисвам и **батърдисвам** (*несв.*) – опропастявам, разорявам, погубвам.

Батисвам и **батисам** (*св., несв.*) – правя негоден, развалям.

Батлан (*м.р., диал.*): 1. Пеликан; 2. Плачливо дете (*прен.*).

Бахар (*м.р.*): 1. Ароматни зърна от южно растение, които се употребяват за подправки на ястия; 2. Голям бахар – голям студ (*жарг., разг.*).

Бахт (*м.р., тур. от перс., остар.*) – късмет, щастие.

Бахтлия *(м.р., остар.*) – късметлия, щастлив.

Бахча (*ж.р.*) – зеленчукова или овощна градина; градина.

Бахчаван (*м.р., нар., остар.*) – градинар в зеленчукова градина.

Бахчаванджълък *(м.р., остар.*) – отглеждане на плодове и зеленчуци, градинарство.

Бач (*м.р., тур. от перс.*): 1. Налог за внасяне на стоки в населено място; 2. Градско право.

Баш (*прил., неизм.*) – главен, пръв.

Башибозук (*м.р.*): 1. Нередовна турска войска; 2. Сган, която се отдава на произволи и безчинства (*прен.*).

Башка (*нареч.*) – отделно, настрана, независимо (различно); (*прил.*) друг, отделен.

Башладисвам и **башладисам** (*св., несв., диал.*) – захващам, започвам, начевам.

Башлък (*м.р.)* – вълнена качулка за предпазване от дъжд, студ и сняг; качулка.

Башмак (*м.р., диал., остар.*) – вид ниски, обикновено женски обувки.

Бая̀ (*нареч.)* – доста, твърде много.

Баялдисвам и **баялдисам** (*св., несв., диал.*) – припадам, прималява ми, губя съзнание, примирам.

Баят (*прил.*) – отдавнашен, остарял, непресен (баят хляб).

Бег – виж **бей**.

Беглик (*м.р.*) – годишен данък върху овце и кози в турско време; някогашен данък в натура.

Бегликчѝя (м.р.) – купувач на правото да събира беглик в турско време.

Беглѝшки (*прил.*): 1. Който се отнася до беглик; 2. Обществен, безстопанствен.

Бедел (*м.р., тур., остар., ист.*) – данък, плащан от немохамеданин вместо военна повинност в Османската империя.

Бѐзбели (частица, *диал.*) – види се, май.

Безир (*м.р.*) – преработено растително масло, най-често ленено, което се употребява обикновено за блажна боя.

Бегендисвам (*несв.*), **бегендисам** (*св.*) – харесва ми, допада ми.

Бей (*м.р., ист.*): 1. Титла за високи военни и граждански чинове в Турция; 2. Титла за дребен феодален владетел земеделец и управител на малък град; 3. Господар.

Бейзаде (*ср.р.*): 1. Бейски син, благородник; 2. Знатен, богат човек.

Бейлѐр бей (*м.р.*) – главен бей, управител на голяма област.

Бейлик (*м.р.*): 1. Бейство, звание на бей; 2. Ангария (*прен.*).

Беклеме (*ср.р.*): 1. Стражница, място за стража; 2. Стража; 3. Чакане.

Бекрия (*м.р.*) – пияница.

Бекчия (*м.р., диал., остар.*) – нощен страж, нощен караул.

Бекяр/-ин (*м.р.*) – който живее без семейство; ерген, неженен.

Бел (*м.р.*): 1. Вид лопата за копаене на пръст; лизгар; 2. Рибица, хубаво месо от гърба на животно.

Белгия (*ж.р., диал.*): 1. Черта, отбелязана с натопена в постна боя връв върху стена; 2. Линия за чертане.

Беледие (*ср.р.*) – седалище на управа, общинско управление.

Белезици (*мн.ч., тур. от рум.*) – железни гривни за оковаване ръцете на задържан, на арестант.

Белекче (*ср.р., диал.*), **белезик** (м.р.) – белезници.

Белелия (*прил., разг.*) – вреден, опасен, пакостлив.

Белки (*част., тур.-перс.*) – може би да, може би ще.

Белѝ (*ж.р.*) – беда, зло, нещастие, пакост, неприятност.

Бенде и **бендей** (*ср.р./м.р., рядко, диал.*) – глупак, наивник.

Бенка (*ж.р.*) – черна брадавичка по тялото.

Бент (*м.р., тур. от перс.*) :1. Изкуствена преграда на река за отбиване на водите ѝ, яз; 2. Заприщена вода, вир.

Берат (*м.р.*) – султански указ за даване права и привилегии.

Бербане (*ср.р.*, от тур. бербат хане): 1. Мръсен дом; 2. Мръсник (*диал.*).

Бербат (*прил., перс.-тур., разг.*) – нечист, изцапан, мръсен.

Бербатлък (*м.р.*,разг.) – безобразие, мръсотия.

Берберин (*м.р., итал.-тур.*) – бръснар.

Берберница (*ж.р., остар.*) – бръснарница.

Берекет (*м.р.*) – плодородие.

Берекетлия (*м.р., разг.*) – плодороден.

Беслеме (ср.р., *диал.*) – храненик.

Бет (*нареч., тур. от перс., диал.*) – лошо, негодно, грозно.

Бетвам (*несв. и св.*): 1. Управлявам в качеството на бей; 2. Живея охолно, като бей, разполагам се (*прен.*) (от бействам).

Бетер (*нареч., остар.*) – по-лошо, по-зле.

Бешик (*м.р.*) – дървена люлка за бебе.

Бешлик (*м.р., ист.*) – петак, монета от пет гроша, лев.

Билбюл и **бюлбюл** (*м.р., тур. от перс., диал.*) – славей.

Билгия (*ж.р., диал.*) – вид брус за заглаждане на ножове.

Биле (*част., диал.*) – дори, даже.

Билюк башия (*м.р., остар.*) – ротен командир.

Билюк (*м.р.*): 1. Множество; 2. Стадо, черда; 3. Чета, рота (*прен.*).

Билюр и **бюлюр** (*м.р., тур. от перс., диал.*): 1. Кристално стъкло; 2. Чаша от кристал; 3. Далекоглед, бинокъл.

Билюрче (*ср.р.*, разг.) – стъклено топче.

Биля (*нареч., диал.*) – виж **биле**.

Бина (*ж.р., тур. от араб., диал.*) – сграда, постройка.

Бинбашия (*м.р., остар.*): 1. Началник на хиляда войници; 2. Полковник.

Бинек (*м.р., диал.*): 1. Яздитен кон; 2. На кон, яздешком *(нареч.)*.

Бинек таш (*м.р., остар., диал.*) – камък, от който човек се качва на кон.

Биниш (*м.р., остар.*) – наметало от червен плат, носено при езда.

Бинлик *(м.р.)*: 1. Голям стъклен съд за течности с вместимост над три литра; дамаджана; 2. Хилядник.

Бирлик (*м.р., разг.*): 1. Вид карта за игра, асо; 2. Единство.

Бисер (*м.р., турк.*) – бяло или светложълто зърно, което се образува в черупките на някои миди и служи за накит; маргарит; перла.

Битпазар (*м.р., разг.*) – пазар за стари вещи.

Бича (*несв. от тур.*) – режа с трион дъски и греди от трупи.

Бичен/-а, -о (*прич., разг.*) – за дървен материал, който е рязан на дъски, греди и др.

Бичимсиз (*прил., диал.*) – неправилен, безформен, неугледен.

Бичкиджийница (*ж.р.*) – дъскорезница.

Бичкия (*ж.р.*) – опънат на рамка ръчен трион.

Бичмѐ (*ср.р.*) – дълга четвъртита дървена греда, която се използва в строителството.

Боаз (*м.р., диал.*) – планински проход, пролом, теснина, дефиле, гърло.

Боза (*ж.р.*): 1. Гъста безалкохолна напитка с възкисел вкус, която се приготвя от просено, царевично или друго брашно; порция от тази напитка; 2. Нещо блудкаво, без стойност (*прен., пренебр.*).

Бозав (*прил.*): 1. Сив, пепелявосив; 2. Безличен, неинтересен (*пре*н.).

Бозаджия (*м.р.*) – човек, който произвежда или продава боза.

Бозалъ̀к (*м.р., диал.*): 1. Тревата садина; 2. Необработвана нива, градина; запустяло място, обрасло с трева; 3. Различни видове треви; бурен.

Бозгунлу̀к (*м.р., диал.*) – размирица; поражение; провал; гибел.

Бозгун (*прил., неизм., диал.*) – размирен; крах; разгром.

Боздисвам (*несв.*), **боздисам** (*св., диал.*) – развалям, похабявам.

Боздуган (*м.р., ист.*) – старинно оръжие под формата на желязна топка с шипове, сложена на дръжка.

Бозу̀к (*прил., неизм., остар., диал.*) – развален, повреден.

Бозу̀кбашия (*м.р., ист.*) – башибозук, нередовен турски войник.

Бой (*м.р., разг.*) – височина на човек или животно, ръст.

Бойлия (*прил., остар.*) – дълъг, висок (*пушка бойлия – дълга, тънка пушка*).

Бокладисвам (*несв.*), **бокладисам** (*св., нар., остар.*) – развалям, забърквам; (*букв.превод*) замърсявам.

Боклук (*м.р.*): 1. Отпадъци, смет; 2. Сметище, бунище (*разг.*); 3. Нещо, което е негодно или няма никаква стойност (*пренебр.*).

Бол (*нареч., разг.*) – много, изобилно.

Боллук (*м.р., диал.*) – изобилие.

Бомбаджия (*м.р.*) – човек, който подпалва зареденитe с взрив дупки в забой на рудник, тунел, кариера и други.

Бомба̀рда (*ж.р., тур. от новогр. и итал., остар., воен.*): 1. Най-ранният вид оръдие, с което първоначално се е стреляло с камъни; 2. Малък двумачтов кораб с машини за хвърляне на бомби (*остар., мор.*).

Бораза̀н (*м.р., тур. от перс., нар.*) – тръбач.

Бо̀рса (*ж.р., тур. от итал.*): 1. Тържище на едро; 2. Място за сключване на големи финансови и търговски сделки, където се определят цените за определено време.

Борсу̀к (*м.р.*): 1. Язовец (*диал.);* 2. Темерут, тъпанар, тъпунгер (*пренебр., грубо*).

Борч (*м.р., разг.*) – паричен дълг, задължение.

Борчлия (*м.р.*) – длъжник.

Бостан (*м.р., прил.* **бостански**): 1. Градина с дини и пъпеши; 2. Засадените дини и пъпеши, а също плодът като цяло (*диал.*).

Бостанджибашия (*м.р., ист.*) – началник на бостанджиите в Османската империя.

Бостанджии (*мн.ч., ист.*) – войници от придворната стража, които охранявали султанския дворец, изпълнявали издадените от султана смъртни присъди и участвали в тайната полиция.

Бостанджилък (*м.р.*) – занятие на бостанджия, градинарство.

Бостанджия (*м.р., диал.*) – човек, който притежава или обработва бостан; градинар.

Бостански (*прил.*) – бостанско плашило: плашило, направено от стари дрехи, което се поставя в бостан, лозе или градина; (*разг., пренебр.*) грозен или зле облечен човек.

Бохча̀ (*ж.р.*, нар.): 1. Четвъртито парче плат за свививане на дрехи и други неща на вързоп (*нар.*); 2. Вързоп, свит от такъв плат; 3. Покривка за маса.

Бохчалъ̀к (*м.р., ист.*) – сватбени дарове, които се дават на едно лице, обикновено свити на бохча.

Бошбуазлъ̀к (*м.р., остар.*): 1. Бъбривост, словоохотливост; 2. Недискретност, дърдорене.

Бо̀шлаф (*м.р., разг.*) – празни приказки.

Боя (*ж.р.*): 1. Вещество за оцветяване; 2. Цвят, багра (*разг.*); 3. Изразителни средства *(прен.*).

Бояджийница (*ж.р.*) – работилница за боядисване на дрехи прежди и други.

Бояджия (*м.р.*): 1. Човек, който боядисва прежда, платове, постройки, помещения и др.; 2. Човек, който прави бои.

Боядисвам (*несв.*), **боядисам** (*св.*) – придавам определен цвят на нещо, оцветявам, обагрям, вапсвам.

Боялия (*прил., разг.*) – за плат, който пуска боя.

Бракмà (*ж.р., разг.*) – стар, износен предмет, возило и др.; таратайка.

Брантùя (*ж.р., разг.*): 1. Изоставена, необработвана нива или лозе; 2. Стара жена или стара мома, изоставена жена *(остар.)*; 3. Развратна жена, курва (*грубо*).

Брачòл (*м.р., тур. чрез новогр. и итал., мор.*) – полукръгла дъска на носа или кърмата на лодка, която подпира и крепи стените ѝ.

Будалà (*м.р., тур. от араб., разг.*) – глупав човек, глупак; будалси (*прил.*).

Будалащина (*ж.р.*, от будала, *разг.*) – глупост, глупава постъпка.

Будалкам (*несв., разг.*) – правя на будала, залъгвам, заблуждавам, будалкам се.

Будалосвам се (*несв., възвр., разг.*) – правя се, преструвам се на будала.

Бузгỳп (*м.р.*): 1. Беля, поразия (*диал.*); 2. Поражение, разбиване на противниковата армия (*остар.*).

Букаи (*мн.ч., диал.*) – желязна верига за спъване на кон или магаре.

Букачкийница (*ж.р., остар.*) – ножарска работилница.

Бỳла (*ж.р., разг.*) – туркиня, кадъна.

Буламач (*м.р., разг., пренебр.*): 1. Каша; 2. Безвкусно ястие; 3. Безвкусица.

Булгур (*м.р., тур. от перс., диал.*) – счукано или едро смляно жито за готвене.

Бурия (*ж.р., диал.*): 1. Тръба за свирене; 2. Кюнец, тръба.

Бунак (*м.р., разг., грубо*) – тъпак, малоумник, глупак.

Бунар (*м.р., диал.*) – дълбоко изкопан кладенец, излак, геран.

Бунарджия (*м.р., диал.*) – човек, който копае кладенци.

Бунащина (*ж.р.)* – глупава постъпка, глупост.

Буранѝя (*ж.р., диал.*): 1. Постна гозба от стар боб със зеле; 2. Зеле с ориз.

Бургия (*ж.р., разг.*) – свредел.

Бурма (*ж.р., разг.*) – винт.

Бурмалия (*прилож., остар.*): 1. Скопен; 2. Засукан, завит.

Бурсук (*м.р., диал.*) – язовец, борсук.

Бурун (*м.р., диал.*) – хълм, могила, нос.

Буруцджук (*м.р., диал.*) – сурова коприна, от която се тъче домашно копринено платно.

Бут (*м.р.*): 1. Горната месеста част на заден крак на заклано животно; 2. Бедро, кълка (*разг.*).

Бучакчѝя (*м.р., остар.*) – ножар.

Бучакчийница (ж.р., *остар.*) – ножарска работилница.

Буюкѝя (*ж.р., остар.*) – специални щипци, с помощта на които се поддържа формата на мустаците.

Буюклия (*прил., диал.*) – за човек, който има големи мустаци.

В

Ваадѐ (*ср.р., остар.*) – срок, падеж на полица.

Ваданлък, вадинлък (м.р., *диал.*) – покъщнина, уреди, съдове домашни потреби.

Вàде – виж **вааде**.

Вазгѐч и възгѐч (*междум., диал.*): „Откажи се, остави!“

Вай (*междум., разг.*) – „Ах!“ – за изразяване на силна уплаха или изненада; за изразяване на съжаление, болка.

Вакъф и вакъф (*м.р., тур. от араб., ист.*): 1. Неотчуждаем недвижим имот на мохамеданска община, който е получен от дарение за благотворителна цел; 2. Изобщо завещан имот с благотворителна цел (*разг.*); 3. Недвижим имот, подарен на джамия за благотворителна цел.

Валидѐ (*ж.р., ист.*) – титла на майката на султана.

Валѝпаша (*м.р., ист.*): 1. Управител на област или провинция в Османската империя; 2. Областен управител в Република Турция.

Валия (*м.р.*) – управител на вилает в Турция; областен управител.

Варàк (*м.р., тур. от араб., диал.*) – тънък лист от злато, сребро, калай и др.под., употребяван за украса или опаковка.

Варакладисан (*нареч., диал.*) – украсен с варак; лъскав, блестящ (*прен.*).

Варакладисвам (*несв.*), **варакладисам** (*св., диал.*) – покривам, украсявам с варак.

Вараклия (*прил., диал.*) – който е покрит с варак; варакосан.

Вàрда (*междум., разг.*) – за предупреждение: пази се!

Васѝя (*м.р., тур. от араб., диал.*) – настойник, опекун на малки деца.

Везир (*м.р., тур. от араб., ист.*): 1. Висш правителствен сановник в някои страни от Близкия изток; министър. 2. Член на Държавния съвет в султанска Турция. 3. Велик везир, министър-председател и главнокомандващ на султанската войска.

Везирство (*ср.р., ист.*) – длъжност и управление на везир.

Везни (*мн.ч., тур. от араб.*): 1. Теглилка с две блюда, обикновено за мерене на по-малки тежести с голяма точност; 2. Зодиакално съзвездие и зодиакален знак (*астр.*).

Векùл/-ин (*м.р., тур. от араб., ист.*): 1. Пълномощник, довереник, агент; векилски (*прил.*); 2. Министър.

Вергиджùя (*м.р., остар.*) – човек, който събира вергия, бирник.

Вергùя (*ж.р., ист.*) – данък, налог в Османската империя.

Верѐв (*м.р.,разг.*) – на верев, косо, по диагонал.

Верѐм (*м.р., остар.*) – туберкулоза, охтика; голям недъг, тежка болест.

Вересùя (*ж.р., разг.*) – вземания, дължими суми за продадени и неплатени стоки (*давам на вересия – на вяра, на доверие, на кредит*).

Верпùк (*м.р., тур. от гр., остар.*) – спиртен лак.

Вилает (*м.р., тур. от араб., ист.*) – голяма административно-територнална единица в Турция и в други арабски страни начело с валия; вилаетски (*прил.*).

Вирàн (*прил., неизм., тур. от перс., нар.*) – развален, разнебитен; болнав.

Вишнап (*м.р., тур. от перс.*): 1. Вид кисела вишна; 2. Сироп от вишни.

Възгечтисвам (*се*) и **възгечтисам** (*се*) – отказвам някого от намеренията му; отказвам се.

Г

Гаазѝ (*м.р., тур. от араб., остар.*): 1. Турски военачалник; 2. Победител, завоевател; 3. Прозвище, давано на победителите в битките (*ист.*).

Гаваз/-ин (*м.р., тур. от араб.*) – телохранител; пазач на сграда.

Гага (*ж.р.*): 1. Кука; 2. Клон, човка.

Гает (*нареч., тур. от араб., диал.*) – твърде, доста много.

Газ (*м.р., чрез тур. от англ., хим.*) – безцветна или слабо жълтеникава течност за горене, която се получава при дестилация на петрол между 150 и 300 градуса.

Газавàт (*м.р., тур. от араб.*) – свещена война против неверниците, която водел ислямът за своето разпространение.

Газела (*ж.р., тур. от араб., литер.*) – двустишна строфа в източното стихосложение с постоянна рима в края на всяко двустишие.

Газѝ (*м.р.*), виж **гаазѝ** – прозвище, давано на победителите в битките с неверниците немюсюлмани.

Гайлѐ и **гаале** (*ср.р., разг.*) – грижа.

Гайлелѝя (*прил.*) – угрижен.

Гайретѐя (*несв. рег.*) – търпя, понасям несгоди или страдания.

Гайретя се (*диал., несв.*) – грижа се.

Гайтан (*м.р.*) – преплетена връв за обшиване и украса на облекло, плетеница (по името на град Гаета, Италия).

Гайтанджийство (*ср.р.*) и **гайтанджилък** (*м.р.*) – занятие, работа на гайтанджия.

Гайтанджия (*м.р., остар.*) – производител на гайтан или продавач на гайтан.

Гайтанлия (*прил.*). 1. За дреха – украсена с гайтан. 2. За вежди – гънки, източени като гайтан.

Гала̀тя *(несв., тур. от араб., диал.)*. 1. Мърся, измърсявам. 2. Разпалвам страсти с лош пример; говоря неприлични думи. 3. Подлъгвам, подмамвам.

Га̀либа (*нареч., тур. от араб., разг.*) – навярно, вероятно.

Гарѐз (*м.р., тур. от араб.*) – яд, злоба, омраза и желание за отмъщение.

Гарезлия (*прил., диал.*) – злопаметен, злобен, зъл човек.

Гебердисвам (*несв., диал., презр.*) – умирам, пуквам.

Гебрѐ (*ср.р., диал.*) – козинява кесия за триене на коня, след като е чесан.

Гевгир (*м.р.*):1. Каменна или тухлена зидария; 2. Свод; 3. Голяма полукръгла кухненска цедка.

Гевезе (*ср.р.*) – който се глези, разглезен, глезльо.

Гевезелик, гевезелък (*м.р., разг.*) – глезене, лигаване.

Гевезен (*прил., диал.*) – тъмночервен.

Гевезя се (*несв., разг.*) – глезя се, лигавя се.

Гевендю̀я – виж **гювендия**.

Геврек (*м.р.*): 1. Трошлив, крехък; 2. Тънко кравайче във вид на колелце, което се поставя във вряла вода, преди да се пече.

Геврекчия (*м.р.*) – производител или продавач на гевреци геврекчийски (*прил.*).

Гевшѐн (*прил., неизм., диал.*) – слаб, тромав, мекушав, неиздръжлив, отпуснат.

Гѐга (*ж.р.*) – дълга овчарска тояга с кука в единия край.

Геджекуш (*м.р., диал.*) – кукумявка; (*ирон.*) нощна птица.

Геджелъ̀к и **геджелѝк** (*м.р., диал.*) – нощница.

Гезмѐ (*ср.р., диал., остар.*) – разходка, излет.

Гѐле (*ср.р.*): 1. Несполучлив зар при игра на табла; 2. Несполука неуспех (*преп.*).

Гем (*м.р.*) – юзда.

Гемиджѝя (*м.р.*) – лодкар, моряк от гемия.

Генгер и **гингер** (*м.р., нар.*) – растението магарешки трън. (*Из генгерлика – из трънаците.*)

Гергеф (*м.р., тур. от араб.*) – рамка за опъване на тъкан, върху която се бродира.

Гердан (*м.р., тур. от перс.*): 1. Огърлица, низ; 2. Увисналата част под шията на говедо.

Герден (*м.р., диал.*) – стая, в която младоженците прекарват първата брачна нощ.

Герджик (*прил., диал.*) – хубав, гиздав, напет.

Герен (*м.р.*): 1. Ниско място край река, понякога заливано; 2. Свободно място край селище, на което пасе селският добитък.

Гереплия (*прил.*) – място, което е със суха, напукана почва.

Гѐрест (*прил.*) – породист, едър и пернат (за петел).

Герѝз (*м.р., тур. от перс.*) – канал, през който се изливат нечистотии.

Геч (*нареч., диал.*) – късно.

Гечиндисвам се (*несв., диал.*) – изкарвам си поминъка, поминувам.

Гечиндмѐк (*м.р., диал.*) – поминък, прехрана.

Гечиня̀ се/ -иш се (*несв., диал.*) – виж **гечиндисвам се**.

Гечит (*м.р., диал.*): 1. Проход, през който се минава при заградени посеви; 2. Брод, проход.

Гивгир – виж **гевгир**.

Гидѝк (*м.р., диал.*) 1. Инвентар за упражняване на занаят или за обработване на земеделско стопанство; 2. Пролука, празнина.

Гидия (*м.р., тур. от перс.*) – смел, решителен и своеволен млад човек.

Гурбет (*м.р., тур. от араб.*) – отиване в чужбина за печалба.

Гурбетувам (*несв., диал.*) – ходя на гурбет.

Гурбетчийство (*ср.р.*): 1. Поминък на гурбетчия; 2. Ходене на гурбет.

Гурбетчия (*м.р.*) – човек, който ходи на гурбет, печалбар.

Гьобѐк (м.р., *простонар.*): 1. Пъп, корем; 2. Движение с извъртане на корема напред при ориенталските танци.

Гьовде (*ср.р., диал.*): 1. Тяло, снага, туловище; 2. Пастърма.

Гьоз (*м.р., диал.*): 1. Отделение в ракла, сандък, хамбар и други; 2. Свод на мост; 3. Колело на печка.

Гьозбояджия (*м.р.*) – хитрец, шмекер, измамник, фокусник.

Гьо̀з-гьорѐ (*нареч., остар.*) – очевидно, явно, неприкрито.

Гьозлѐме (*ср.р., диал., остар.*) – вид баничка със сирене от сгънат точен лист, пържена в масло.

Гьоклю̀я (*прил., диал.*) – небесносин.

Гьол (*м.р., разг.*) – локва, блато.

Гьон (*м.р.*) – обработена дебела кожа за ходила на обувки и др.

Гьонсура̀т (*м.р., разг., пренебр.*) – глупав човек, който не се чувства виновен за неприятностите, които е създал.

Гьотвереи (*м.р.*) – дупедавец, пасивен хомосексуалист.

Гьо̀тере (*нареч., разг.*) – съвсем грубо и небрежно, урбулешки, през просото (едно към гьотере).

Гьотуре, гьотурица (*нареч.*) – всичко изцяло, вкупом, всичко заедно.

Гюбре (*ср.р., гр. през тур.*) – тор, смет.

Гювендия (*ж.р.*): 1. Жена, която има за занаят да весели и разсмива хората; 2. Развалена жена.

Гюверджилѐ (*ср.р., остар.*) – селитра.

Гювеч (*м.р.*): 1. Плитък глинен съд за печене; 2. Ястие от месо със зеленчук, ориз и др., печено на фурна (постен гювеч, тюрлю гювеч).

Гюдерия (*ж.р.*) – кожа от сърна или елен за чистене на прозорци и други лъскави повърхности.

Гюзел (*прил., неизм.*) – хубав, прекрасен.

Гюл (*м.р., тур. от перс.*): 1. Роза, трендафил; 2. Градина или нива с рози, розова градина (гюл бахчеси).

Гюлѐ, гюллѐ (*ср.р.*): 1. Кълбесто тяло от метал за изстрелване чрез артилерийско оръдие; кръгла граната, снаряд; 2. Желязна топка с определено тегло, която се тласка при спортни състезания.

Гюловица (*ж.р., диал.*) – гюлова ракия.

Гюм (*м.р.*) – голям метален съд за течности с тясно гърло.

Гюмѐ (*ср.р.*): 1. Ловджийско скривалище край блато, езеро или река за стреляне по птици; 2. Поставена питомна патица като уловка за дивите патици около това скривалище; 3. Удобна позиция за отбелязване на гол във футбола.

Гюмрюкли (*остар.*) – мито, митница.

Гюмрюкчия (*м.р., остар.*) – митничар.

Гюмюш (*м.р., диал.*) – сребро.

Гюндулук (*м.р.*) (от гюнделик): 1. Надница; 2. Всекидневен, ежедневен.

Гюнѝя (*ж.р., тур. от гр., остар.*) – дърводелски и зидарски уред за измерване на прав ъгъл; винкел.

Гюнлюк (*м.р., диал., остар.*) – днешен; дневен; всекидневен.

Гюрук (*м.р.*) – сгъваем покрив на превозно средство или на детска количка.

Гюрултаджия (*м.р., разг.*) – който вдига врява, шум, глъч.

Гюрултия (*ж.р.*) – шум, врява, глъч.

Д

Даавѐт (*м.р., тур., остар., диал.*): 1. Канене, поканване, калесване; 2. Покана за сватба, тържество, гощавка.

Даалѝи (*мн.ч., ист.*) – грабителски орди от турци и потурчени християни, които са вършели безчинства на Балканския полуостров в края на XVIII и в началото на XIX век; кърджалии.

Даваджѝя (*м.р., остар., диал.*) – ищец, тъжител.

Давѝя (*ж.р., тур. от араб.*) – тъжба, съдебен процес, съдебно дело.

Даврандисвам се (*несв.*) и **даврандисам се** (*св., диал.*) – съвземам се, оправям се, отърсвам се (обикновено след неприятност или болест).

Даг (*м.р., остар.*) – връх, планина.

Дада (*ж.р., остар.*) – бавачка, кърмачка (от дадъ).

Даима (*ж.р., тур. от араб.*) – винаги.

Дайре (*ср.р., тур. от араб.*) – музикален ударен инструмент с дрънкулки, направен от кожа, опъната от едната страна на широк обръч.

Дал (*м.р., диал.*) – клон.

Далавера (*ж.р., тур от итал., неодобр.*) – нечиста, непочтена сделка, измама, мошеничество.

Далак (*м.р.*): 1. Орган в лявата страна на коремната кухина, който е тясно свързан по функции с кръвоносната и лимфната система; слезка; 2. Болест на далака, синя пъпка.

Далга (*ж.р., диал.*) – вълна; (*прен.*) хитрина, шмекерия.

Далдарма и **далдърма** (*ж.р., диал.*) – отведен клон на растение, заровен в земята, за да хване корен.

Далдисвам (*несв.*), **далдисам** (*св., рег.*): 1. Потъвам, плувам под вода; 2. Примирам от силно желание или увлечение (*прен.*).

Далдърдисвам (*несв.*) *и* **далдърдисам** (*св., диал.*) – садя клонче за да се вкорени; спускам се във водата, потапям се.

Далийка (*ж.р., остар.*) – пушка на даалия.

Далян (*м.р., тур. от итал., рибол.*): 1. Неподвижна (самоловна) мрежа за пасивен риболов; 2. Заградено с мрежи пространство край морския бряг за ловене или развъждане на риби; рибник; 3. Голяма рибарска гемия.

Дам (*м.р., перс.-тур.*) – обор за едър добитък; покрив на сграда; навес.

Дама (*ж.р., итал.-тур.*): 1. Игра с двуцветни шест, девет или повече топчета върху квадратчета, вписани едно в друго и съединени по средата с прави линии; 2. Самата фигура за тази игра; 3. Детска игра с хвърляне на плочка върху начертана на земята фигура, по която се скача.

Дамаджана (*ж.р., фр. през тур.*) – възголям стъклен съд за вино, вода и други течности, наплетен отвън с пръчки.

Дамазлък (*м.р., разг.*) – добит и отгледан вкъщи добитък за дамазлък – за разплод.

Дамàр (*м.р.*): 1. Жила, жилка; 2. Дебела, месеста част на животински стомах; 3. Чорба от такива месести части.

Дамарлия (*ж.р., диал.*) – който е на жилки, с дамари.

Дамаския (*ж.р., диал.*) – подбрадник за ярем.

Дамгà (*ж.р., разг.*): 1. Следа от удар, притискане, горене, белег; 2. Металически печат за поставяне на знак чрез изгаряне; 3. Самият белег, поставен с такъв печат; 4. Петно.

Дамгосвам (*несв.*) и **дамгосам** (*св.*): 1. Поставям белег, печат, дамга; жигосвам; 2. Изцапвам на петна; 3. Опетнявам (*прен.*).

Дамла (*ж.р.*) – апоплектичен или сърдечен удар; капка.

Данàк, даначе (*ср.р.*) – отбито от бозаене теле, юниче; юница.

Дангалàк (*м.р.*): 1. Глупак; 2. Дълъг, висок, сух и възглупав човек.

Дангу̀л (*м.р., диал.*): 1. Дълъг, висок човек; 2. Глупав човек, будала.

Дандана, дандания (*ж.р.*) – шум, врява, крясък.

Дара (*ж.р., тур.от араб.*): 1. Тегло на опаковка; 2. Съд, в който е поставена стоката.

Дара̀к (*м.р.*): 1. Машина за влачене на вълна, памук и др.; 2. Уред за ръчно влачене на вълна, памук и др.; чепкало; 3. Даракчийница.

Даракчия (*м.р., разг.*) – лице, което влачи вълна на дарак.

Дарджан (*м.р., диал.*) – бурен, плевел и фуражно растение, което твърде много вреди на посевите и мъчно се изкоренява; диво просо.

Да̀рмадан (*нареч., разг.*) – разнебитено, разтурено, съсипано.

Дарчѝн (*м.р., тур. от перс.*) – благоуханна кора на тропическо дърво, която се употребява като подправка; канела.

Дау̀л (*м.р.*) – тъпан.

Даулджия (*м.р., диал.*) – тъпанар, тъпанджия.

Дафа (*ж.р., тур. от араб., диал.*) – много приказливо и любопитно дете.

Дая̀к (*м.р.*): 1. Дърво за подпора; 2. Бой (*прен.*).

Даямà (*ж.р., диал.*) – лятна кошара за добитък.

Даяндисвам (*несв.*) и **даянисвам** (*св.*): 1. Търпя, трая, издържам, не се поддавам; 2. Стигам, достигам.

Даяня (*несв.*) – изтърпявам, издържам.

Дев (*м.р., тур. от перс., диал.*) – зъл дух, чудовище.

Девѐ (*ср.р., диал., остар.*) – камила.

Деведжия (*м.р., диал.*) – камилар.

Дегмедѐ (*част., диал.*) – кой знае, надали, едва ли.

Делù (*прил.*): 1. Луд, немирен, гламав; 2. Прозвище на юнак или буен човек.

Делибашия (*м.р.*): 1. Главатар на делии; луда глава; 2. Нередовни турски войски, които ходили по селата да се прехранват с насилие над населението.

Делия (*м.р.*) – луд човек.

Дембѐл (*м.р., тур. от перс., разг.*) – мързелив, ленив човек, ленивец.

Дембелак (*м.р., тур. от перс., разг.*) – мързеливец, дембелин.

Дембелин (*м.р., тур. от перс.*) – мързелив, ленив човек, ленивец.

Дембелък (*м.р., разг., неодобр.*) – качество или проява на дембели, излежаване.

Дембелувам (*несв., разг.*) – мързелувам.

Дембелхане (*ср.р., разг.*) – свърталище, къща на мързеливци, ленивци.

Демѐк (*част.*) – дето ще рече, значи, тоест.

Демир (*м.р.*) – желязо (*демиркания – желязна врата на Дунава*).

Демир бозàн (*м.р., диал., бот.*). 1. Растението жълтениче, обичниче. 2. Растението гайтаника; 3. Растението шапиче.

Демирджия (*ж.р., диал., остар.*) – железар, демирджийски (*прил.*).

Демирка (*ж.р., диал.*) – вид много твърда ябълка.

Дервент (*м.р., перс.-тур., рег.*) – планинска теснина, планински проход.

Дервентджии (*мн.ч., истор.*): 1. Пазачи на дервент; 2. Жители на планински селища, на които е било възложено от турските власти да пазят пътищата и проходите.

Дервиш/-ни (*м.р., перс.-тур.*) – мохамедански калугер.(*Върти се като дервиш.*)

Дервишки (*прил.*) – който се отнася до дервиш (дервишки вой).

Дере (*ср.р., рег.*) – дол, долчина, суходол; дъждовен поток.

Деребѐй (*м.р., ист.*): 1. Непокорен на султана турски областен управник; 2. Своеволен управник (*разг.*); 3. (*прен.*) притеснител, тиранин.

Деребействам (*несв., разг.*) – държа се като деребей; своеволнича, вилнея, деребействане.

Деребейство (*ср.р.*) – проява на деребей; своеволие на местен управник.

Деребейщина (*ж.р.*) – злоупотреба с обществена власт и средства.

Дередже (*ср.р., разг.*) – положение, състояние, степен, стъпало.

Дерман (*м.р., тур. от перс., диал.*): 1. Мир, спокойствие; 2. Цяр, лек; 3. Енергия, сила, надежда; 4. Средство, начин.

Дермен (*м.р.*) – воденица.

Дерменджийски (*прил., рег.*) – воденичарски.

Дерменджия (*м.р.*) – воденичар.

Дерт (*м.р., перс.-тур., разг.*) – грижа, страдание, болка.

Дертлия (*прил., разг.*) – който има дерт; озлобен човек.

Джаба (*нареч., диал.*) – без пари, даром, безвъзмездно.

Джадѐ (*м.р., араб.-тур., остар.*) – шосе, булевард.

Джадия (*ж.р., перс.-тур.*) – стара противна жена, кикимора; вещица; вампир.

Джам (*м.р., перс.-тур., разг.*) – стъкло на прозорец.

Джамадан (*м.р., перс.-тур.*): 1. Вълнена дреха без ръкави, обикновено обточена с гайтан; 2. Куфар.

Джамал (*м.р., тур. от араб., рег.*): 1. Зидана стенна печка; 2. Зидана печка с желязна плоча отгоре.

Джамàл (*м.р., тур. от араб., диал.*): 1. Кукерска игра на Ивановден; 2. Лице, което играе тази игра.

Джамала (*ж.р., тур.*): 1. Вид игра с маски, играна след вършитба 2. Вид обредна игра между Коледа и Ивановден (*диал*).

Джамбазин (*м.р., пер.-турс., остар.*): 1. Препродавач, търговец на добитък; 2. Човек, който много се пазари (*прен.*).

Джамбазлък (*м.р., остар.*) – професия на джамбазин.

Джамджия (*м.р.*) – стъклар, който поставя джамове на прозорци.

Джамия (*ж.р., тур. от араб.*) – мохамедански храм.

Джàмкеят (*м.р., тур. от перс., остар.*) – гласпапир, шкурка.

Джамлия (*прил., неизм., остар.*) – който е с джамове, със стъкла (за врата, шкаф и др.).

Джамлък (*м.р., тур. от перс.*) 1. Стъклена направа: витрина, изложбен шкаф със стъклени врати; 2. Веранда със стъклен покрив и стени.

Джамнарà (*ж.р., тур. от перс., диал.*) – стоманени колелца, които се слагат на оста на каруца, за да звънят.

Джанар/-ин (*м.р., тур. от перс., остар.*) – стражар, полицай.

Джангазà (*м.р., диал.*): 1. Човек, който се пазари много; 2. Свадлив, заядлив човек (*прен.*).

Джàнгал (*м.р., диал.*): 1. Висок, слаб човек; 2. Лош човек, побойник.

Джангър – голям шум; трясък, кънтеж; шумотевица.

Джандар (*м.р., остар.*) – стражар, полицай, пъдар.

Джандѐм (*м.р., тур. от араб.*) – пъкъл, ад. (*В джандема – по дяволите!*)

Джан-джин и **джан-джун** (*тур. от перс., рег.*) – жива душа.

Джане (*ср.р., тур. от перс., остар.*) – боеприпаси, муниции.

Джàни (*м.р., тур. от араб., диал.*) – злодей.

Джанка (*ж.р.*) – подобно на слива овощно дърво с по-дребни топчести плодове.

Джансъз/-ин (*м.р., диал.*): 1. Телесно слаб човек; 2. Припрян човек (*прен.*).

Джанфѐз и **джамфез** (*м.р., тур. от перс., остар.*) – вид копринен плат, тафта.

Джàнъм (*тур. от перс.*) – обръщение към близък човек при покана, молба или леко недоволство.

Джар (*числ., тур. от перс., разг.*) – 4 при игра на табла.

Джеб (*м.р., тур. от араб.*) – джоб.

Джеб парасъ *(разг.)*: 1. Пари за дребни разходи, главно за лични нужди; 2. Джобни пари.

Джеб парчлък – виж **джеб парасъ**.

Джебàр (*м.р., тур. от араб., диал.*) – човек, който може да се урежда.

Джебѐл *(м.р., тур. от араб., геогр.)* – планина или планински терен в Северна Африка.

Джебелник (*м.р., диал.*) – козиняв чувал.

Джебчилък (*м.р., разг.*) – кражба на дребно.

Джебчия (*м.р.*) – крадец на дребно, апаш.

Джеваир (*м.р., тур. от араб., остар.*) – скъпоценен камък или накит.

Джеваб и **джуваб** (*м.р., тур. от араб., диал.*) – съобразителен отговор, отговор на място.

Джеврѐ (*ср.р., диал.*) – венечна кърпа; чевре.

Джеза *(ж.р., тур. от араб., диал., остар.)* – наказание, глоба.

Джезве (*ср.р.*) – кафениче.

Джелàт/-ин (*м.р., тур. от араб.*): 1. Изпълнител на смъртни присъди; палач (*простонар.*); 2. Жесток човек, главорез, кръвопиец (*прен.*).

Джелез (*прил., диал.*) – изнежен; разхайтен.

Джелепин (*м.р., тур. от араб.*) – търговец на добитък за клане.

Джелик (*м.р.*) – игра на челик.

Джемал (*м.р., тур. от араб., диал.*) – красота, хубост.

Дженабѐт (*м.р., тур. от араб., разг.*) – проклет човек; вагабонтин, проклетник.

Джендѐм (*м.р., тур. от араб., остар.*) – виж **джандем**.

Джендеме (*тур. от араб., диал.*) – по дяволите.

Джендемосвам (*несв.*) и **джендемосам** (*св., разг.*) – изпращам в джендема, по дяволите.

Джендемташи (*ср.р., тур. от араб.*) – адски камък.

Джепанѐ (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Бойни припаси, муниции за огнестрелни оръжия (патрони, гранати) и др.; 2. Барутен погреб.

Джепкен (*м.р., диал.*) – къса връхна дреха без ръкави, чепкен.

Джереме (*ср.р., тур. от араб., диал.*): 1. Глоба; 2. Разноски; 3. Малък пакостник *(прен., гальовно)*.

Джибрù (*мн.ч., тур. от араб.*) – остатъци от изстискано грозде, от които се вари гроздова ракия; пращина.

Дживгàр (*м.р., диал.*): 1. Врабче, дребна птичка; 2. Дребосък *(прен.)*.

Джигѐр (*м.р., тур. от перс., разг.*) – бял или черен дроб.

Джиздан (*м.р., тур. от перс., остар.*) – кожен портфейл.

Джизие (*ср.р., ист.*) – данък, плащан от немюсюлманското пълнолетно мъжко население в Османската империя.

Джилит (*м.р.*, остар.) – стрела, копие.

Джин (*м.р., рел.*) – многолик зъл дух, демон.

Джинджифа (*ж.р.*) – вид дърво, чиито плодове не се ядат, а служат за различни измамни магически действия.

Джинджия (*м.р., диал.*) – зъл дух.

Джинс (*м.р., тур. от араб.*) – *род, порода, потекло, коляно*

Джихад (*м.р., тур. от араб.*) – свещена война на мохамеданите (виж **газават**).

Джоб и **джеб** (*м.р., тур. от араб.*): *1.* Пришита към дрехата торбичка за поставяне и носене на разни неща; 2. Пари, парични средства (*прен.*).

Джолан (*м.р.*) – долна част на говежди крак (за варене, за ядене).

Джонгол (*м.р., диал.*): 1. Дрипльо, парцаливко; 2. Дъртак, грохнал от старост човек.

Джубе (*ср.р., тур. от араб., разг.*): 1. Дълга горна дреха за през зимата; 2. Кожух; 3. Горна дреха на духовник (*прен.*).

Джудже (*ср.р.*): 1. Нисък на ръст човек, недорасъл; 2. Герой от приказка, нисък на ръст; 3. Малко животно, растение и пр. (*прен.*)

Джуздан (*м.р., тур. от араб.*): 1. Чанта за книги; 2. Кожен джобен портфейл.

Джумбу̀ш (*м.р., тур. от перс., разг.*) – смешка, веселба, забава.

Джумбушлия (*м.р., прил., разг.*) – който прави джумбуш; весел, забавен.

Дзифт (*м.р., тур. от араб.*) – черна смола, асфалт, зифт.

Диарбекир (*м.р.*): 1. Град в Югоизточна Турция на р. Тигър, където са били пращани на заточение българските революционери, борещи се за освобождението от османско робство; 2. Много далечно, затънтено място (*прен.*); 3. Каторга, затвор (*прен.*).

Дибидюс (*нареч., разг., остар.*) – до дъно, съвсем, напълно, изцяло.

Диван (*м.р., тур. от перс.*) 1. Вид ниско меко канапе за сядане или спане; 2. Държавен съвет в Персия, султанска Турция и др. (*остар.*).

Диван чапраз (*м.р.*) – стоене със скръстени на пояса ръце.

Диванѐ (*ср.р., тур. от перс., разг.*) – опак, неразбран и възглупав човек.

Дивѝт (*м.р., тур. от араб.*) – метална мастилница с приспособление за пера, която се е носела на пояса.

Дизгини (*мн.ч., разг.*) – дълги ремъци, с които коларят подкарва и управлява впрегнати коне; поводи.

Дикàт (*м.р., диал.*) – предпазливост, бдителност, внимание.

Дикиджѝя (*м.р., остар.*) – обущар, който прави ремени.

Дикѝш (*м.р., разг.*) – шев, тегел. (*Двоен дикиш по-здраво държи; не хвана дикиш – несполучливо излезе, не хвана място.*).

Дилбѐр (*прил., остар.*) – красив, хубав.

Димѝя (*ж.р., рег.*) – домашен вълнен плат за мъжки дрехи (димии – потури).

Дингил (*м.р., разг.*): 1. Дървена ос на волска кола; 2. Вълнина; 3. Висок и слаб човек (*прен.*)

Диичлик (*м.р., диал.*) – опасно избуяване на посевите поради образуване на едро зърно.

Дип (*нареч., разг.*) – много, твърде, съвсем; добре че.

Дирѐк (*м.р., разг.*) – изправена като стълб греда (телеграфен дирек).

Дѐш парасѐ и **дѐш хакѐ** (*ист.*) – пари, които вземал турчин от нагостилите го българи, задето си е хабил зъбите да яде.

Доган (*м.р.*) – сокол, ловен сокол.

Доганджия (*м.р., ист.*): 1. Лице, което е трябвало да доставя на турската държава определен брой ловни соколи; 2. Лице, което се е грижело за ловни соколи; 3. Лице, привилегировано поради задължението си да доставя соколи.

Дограма (*ж.р.*) – дървената част на сграда (врати, прозорци).

Дограмаджия (*м.р., разг.*) – човек, който изработва дограма.

Доламà (*ж.р., диал.*) – дълга вълнена дреха с ръкави; кафтан.

Доландарджия (*м.р., диал.*) – хитрец, мошеник.

Доландърдисвам (*несв., диал.*) – измамвам.

Долàп (*м.р., тур. от перс.*): 1. Дървен шкаф за дрехи, обикновено вграден в стена; 2. Уред с колело за ваденe на вода; 3. Обикновено колело за задвижване на воденица, тепавица и др.; 4. Ламаринена кутия за печене на кафе; 5. Дървен цилиндър за чистене на кожи при щавене; 6. Уред за точене на коприна; 7. Свод на мост между две колони.

Долапчия (*м.р., диал.*): 1. Тепавичар; 2. Хитрец, измамник (*прен.*).

Долмà (*ж.р.*): 1. Насип; насипан, напълнен; 2. Широки и месести чушки за пълнене; 3. Черница *(диал.)*.

Домазлѫк – виж **дамазлък**.

Домат (*м.р., тур. от исп. и мекс.*) – зеленчук с червени сочни плодове.

Домȕз (*м.р., диал.*) – свиня.

Домузлук (*м.р., диал.*): 1. Кочина; 2. Празното място под воденицата, дето се въртят вретената; 3. Свинщина, лоша постъпка (*прен., неодобр.*).

Допанмà (*ж.р., остар.*) – тържествено осветление, илюминация по случай древен турски празник, възвеличаващ победа; шумно увеселение с музика.

Дондурмà (*ж.р., остар., диал.*) – сладолед.

Доралȕя (*прил., неизм.*) – виж **дорест**.

Дòрест *(прил.)* – за кон с кестенявочервена козина; доралия.

Дост (*м.р., тур. от перс.*) – приятел, другар.

Достлук (*м.р., остар.*) – приятелство, другарство. (*Достлук до коляно – нетрайно приятелство.*)

Дубара (*ж.р., тур. от перс.*): 1. При игра на табла – 2 плюс 2: и двата зара показват двойка; 2. Измама, хитрина.

Дувар (*м.р., тур. от перс.*) – стена, зид.

Дуварлия (*прил.*) – ограден с дувар.

Дуд (*м.р., тур. от араб., диал.*) – черница (дърво и плод).

Дуда (*ж.р., диал.*) – плод на дуд; бобонка, черница; дудов (*прил.*).

Дудàк (*м.р.*) – устна, бърна.

Дудуклия (*м.р., диал.*) – бърнест човек.

Думан (*м.р., тур. от перс., рег.*): 1. Мъгла; 2. Прах или пушек из въздуха.

Думбазин (*м.р., тур. от перс., разг.*): 1. Надут, омразен богаташ; 2. Чорбаджия, туз.

Дуня (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – свят (*ялан дуня – лъжовен свят*).

Дур (*остар.*) – стой, спри, чакай.

Душман (*м.р., тур. от перс., остар.*) – враг (върли душмани).

Душманлък (*м.р., остар.*) – вражда, омраза.

Душмански (*прил.*) – който се отнася до душман.

Дьонмѐ (*ср.р., остар.*) – вероотстъпник, потурнак.

Дьоним (*м.р., ист.*) – мярка за повърхнина в Османската империя, равна на около 920 кв.м.

Дьор/-т джар, дорджар и дьортджехар (*м.р., разг.*) – при игра на табла е 4 плюс 4.

Дѝобеш (*м.р., тур. от перс.*) – при игра на зарове и табла е 5 плюс 5.

Дюкян (*м.р.*): 1. Помещение за продаване на стоки; магазин; 2. Копчелъкът на панталоните (*прен.*).

Дюкянджия (*м.р., разг.*) – който държи дюкян и продава.

Дюлгѐрин (*м.р., тур. от перс., разг.*) – който строи къщи и други сгради.

Дюлгерство (*ср.р.*) – занятие на дюлгер.

Дюс (*прил.*) – равен, плосък, едноцветен.

Дѝосе (*ср.р.*) – при игра на табла е 3 плюс 3.

Дюстабàн (*м.р., прил., неизм., разг.*) – който има плоски стъпала.

Дюшѐк (*м.р.*) – дебела постеля, напълнена с вълна, памук или др. под.

Дюшеклък (*м.р.*) – вид грубо платно за дюшеци.

Дюшемѐ (*ср.р.*) – дъсчен под.

Дюшеш (*м.р., тур. от перс., разг.*): 1. При игра на табла и двата зара са паднали на 6; 2. Щастлив случай, голяма печалба (*прен.*).

Е

Ѐвала (*междум., тур. от араб.*) – поклон, хвала!

Евет (*част., диал.*) – да, така, добре.

Еветчилък (*м.р., диал.*) – угодничество.

Еветчия (*м.р., остар.*) – угодник, който на всичко отговаря с да и се съгласява с мнението на по-силните.

Евзà (*ж.р.*) – капсула за подпалване на огнестрелно оръжие.

Евзалия (*м.р.*) – капсулен, с капсула.

Евсайбùя (*м.р., тур. от араб.*) – стопанин, домакин.

Егира (*ж.р., тур. от араб.* – преселване) – мохамеданско летоброене, което започва от 16 юли 622 г., когато Мохамед избягал от Мека в Медина; хиджра.

Егленджѐ (*ср.р., нар., остар.*) – забавление, по-леко прекарване на времето, развлечение.

Еглендисвам се (*несв.*) и **еглендисам се** (*св., диал.*) – веселя се, забавлявам се, развличам се.

Егрѐк (*м.р., диал.*) – лятна кошара за овце, построена в нива.

Едѐк (*м.р., диал.*): 1. Поводи за животно; 2. Допълнителен, резервен кон.

Еденсѝз/-ин (*м.р., диал.*) – безочлив, груб човек, безсрамник, нахален, невъзпитан.

Еденсизлик (*м.р., диал.*) – безсрамие, неприличие, невъзпитание, неучтивост.

Еджѐл (*м.р., тур. от араб., остар.*): 1. Съдба, участ, орисия; 2. Смъртен час.

Ези (*ср.р., разг.*) – тази страна на монетата, на която е отбелязана стойността ѝ.

Екин (*м.р.*): 1. Нива, посев; 2. Зърнени храни на нивата.

Ексѐр (*м.р.*) – гвоздей, пирон.

Ексѝк (*м.р., диал.*): 1. Недостиг в тегло, липса, недостатъчно; 2. Удряне в кантара.

Елбѐте (*нареч., тур. от араб., диал.*) – наистина, разбира се.

Елек (*м.р.*) – жилетка, къса дреха без ръкави.

Елкѐн (*м.р.*): 1. Корабно платно (в народните песни); 2. Детско хвърчило (*рег.*).

Елмàз (*м.р., тур. от араб.*): 1. Най-скъпият и най-твърд благороден камък – диамант; 2. Инструмент за рязане на стъкло.

Елпазѐ (*ср.р., тур. от перс., остар.*): 1. Ветрило; 2. Връзка, подредени като ветрило листа от тютюн.

Елпазирам (*несв. и св., диал.*) – подготвям елпазета, връзки с тютюн.

Елчия (*м.р., остар.*): 1. Пратеник, посланик, консул; 2. Овен, водач на стадото (*диал.*).

Емелѝк (*м.р., диал.*) – храна, прехрана.

Еменджия (*м.р., диал.*) – обущар, който прави емении.

Емении (*мн.ч., тур. от араб., остар.*) – плитки кожени обувки с вирнати носове и без токове; калеври.

Емир (*м.р., тур. от араб.*) – титла на княз или владетел в някои източни мюсюлмански страни.

Емират (*м.р., ист.*) – институция на висшата военноадминистративна власт в Османската империя; владение на емир; емирство.

Емир-кулу (*м.р., ист.*) – куриер, вестоносец в Османската империя; лице, подчинено или задължено да изпълни дадена наредба.

Емиш (*м.р.*) – овощия, плодове.

Емишчия (*м.р.*) – продавач на овощия.

Емля̀к (*м.р., тур. от араб.*): 1. Данък върху недвижим имот; 2. Недвижим имот.

Емлячен (*прил.*) – който се отнася до данък върху недвижим имот (емлячна книга – книга, в която са вписани имоти, подлежащи на данък).

Емниет (*м.р., диал.*) – доверие, сигурност, безопасност.

Емшерù/-я (*м.р., тур. от перс., остар.*) – съотечественик, земляк, съселянин.

Еиверия (*ср.р., диал.*) – украса на военна униформа.

Ендезѐ (*ср.р., тур. от перс., остар.*) – мярка за дължина, малко по-малка от аршина.

Еничарин (*м.р., тур. от перс., истор.*): 1. Турски войник от християнски произход; 2. Жесток човек (*прен.*).

Еничарски (*прил.*) – който се отнася до еничари (еничарски корпус).

Еничарство (*ср.р.*): 1. Войска от еничари; 2. Система за подбиране и потурчване на християнски момчета за целите на турската армия.

Ентерия (*ж.р*) – антерия.

Енфие (*ср.р., тур. от араб., остар.*) – вид тютюн на прах за смъркане.

Ѐпек (*м.р., разг.*) – при игра на зарове и табла е 1 плюс 1. (*Работата е епек – зле е.*)

Ербàп (*прил., тур. от араб., разг.*): 1. Смел, доблестен, мъжествен; 2. Способен, годен за нещо.

Ергелѐ и хергеле *(ср.р., тур. от перс.)* – стадо коне.

Ерген и ергенин (*м.р., тур. от перс.*) – момък за женене; неженен мъж.

Ергенàш (*м.р., разг.*) – ерген, ергенче.

Ергенлък (*м.р.*) – ергенство.

Ергенувам (*несв.*) – ерген съм.

Ерлѝя (*м.р.*) – местен, тукашен жител, кореняк, староселец.

Ермелик (*м.р., остар., диал.*): 1. Монета двадесетачка; 2. Жълтица.

Есàп = хесап (*м.р.*) – сметка.

Ески (*прил., неизм., към собствено име*) – стар.

Ескиджия (*м.р., остар.*) – вехтошар.

Еснàф (*м.р., ист.*) – сдружение на занаятчии от един отделен занаят.

Еснаф/-ин (*м.р., разг.*): 1. Дребен занаятчия собственик; 2. Духовно ограничен човек, с тесен мироглед (*пренебр.*).

Еснафство (*ср.р., събир.*) – еснафско съсловие.

Еснафщина (*ж.р.*) – духовна ограниченост, типична за психиката на дребния градски и селски буржоа.

Ефѐнди (*м.р., тур. от гр., остар.*) – титла и обръщение към грамотен и интелигентен турчин или към човек от някогашната интелигенция.

Еш (*м.р., разг.*) – подобен, съответстващ предмет, лице или животно.

Ешлемѐ (*ср.р.*) – чифтосване.

Ешмедемѐ (*ср.р., разг., шег.*) – гощавка, пир, гуляй, почерпка.

Еялет (*м.р., ист.*) – провинция, най-голямата административно-територитория единица в Османската империя през XIV–VII век.

З

Забѝт/-ин (*м.р., тур. от араб., остар.*): 1. Турски военен управител на град и село; 2. Офицер.

Забитлък (*м.р., ист.*) – полицейска власт в Османската империя.

Забун (*м.р., диал.*): 1. Слаб, кльощав, мършав; 2. Къса селска горна дреха от вълнен плат, която се носи върху ризата.

Завал (*м.р., тур. от араб.*) – неправда, унижение.

Завалия (*м.р., остар.*) – клет, жалък, беден, нещастен човек.

Завера (*ж.р., тур. от араб., ист.*): 1. Гръцкото въстание за освобождение от турско робство (1821–1828 г.), в което участвали множество българи; 2. Въстание на християнското население против турската власт (Велчова завера, Търновското въстание през 1835 г.).

Заим (*м.р., ист.*) – едновремешен турски големец, който бил длъжен по време на война да изкара поне 20 конници на свои разноски.

Заиф (*м.р., прил., неизм., тур. от араб., диал.*) – слабичък, мършав, недъгав.

Зайде (*нареч., диал.*) – в повече, излишно.

Зайрѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – овършани зърнени храни.

Закѝм (*м.р., тур. от араб., остар.*) – цветето дърво олеандър.

Замѐн (*м.р.*) – време (*зор заман – усилно време, тежко положение*).

Замбѐ (*ж.р., спец.*): 1. Железен печат за поставяне на белег върху твърди предмети; 2. Ръчен инструмент за пробиване на дупки в кожа, тенекия и др.

Замбѐк (*м.р., бот.*) – градинска перуника; бял крем.

Замк (*м.р., остар.*) – лепило от разбита смола.

Занаят (*м.р., тур. от араб.*): 1. Производствена стопанска дейност, при която преобладава ръчният труд и която се усвоява чрез дълго и системно обучение; 2. Поминък, професия (*прен.*).

Занаятлия (*м.р., остар.*) – занаятчия, човек на изкуството.

Занаятчийство (*ср.р.*): 1. Поминък на занаятчия; 2. Занаятчийско съсловие в една страна, област и др.(*събират.*).

Занаятчия (*м.р.*) – човек, който упражнява някакъв занаят.

Зандàн (*м.р.*) – тъмница, затвор.

Запарта (*ж.р., диал., тур. от итал.*): 1. Мъмрене, хокане; ругатня; 2. Бой.

Запт (*м.р., тур. от араб., диал.*) – задържане, спиране, обуздаване.

Заптиѐ (*ср.р.*) – някогашен турски стражар.

Заптѝсвам/-сам (*несв., св.*): 1. Задържам; 2. Турям ръка на нещо, завладявам.

Зар (*м.р.*): 1. Кокалено, дървено или от друга материя кубче за игра на табла и на други игри с по 1, 2, 3, 4, 5, 6 точки на шестте страни; 2. Щастие (*прен.*).

Зарàр (*м.р.*) – загуба, вреда, пакост.

Зараралия (*м.р., прил., неизм., остар., диал.*): 1. Който докарва зарар, вреда; 2. Който търпи загуба, ощетен.

Зарарсъз (*прил., неизм., остар., диал.*): 1. Безвреден; 2. Приемлив, възможен; 3. Безобиден, добряк.

Зарзават (*м.р., тур. от перс.*) – зеленчук.

Зарзаватчийница (*ж.р.*) – магазин за продажба на зеленчук.

Зарзаватчия (*м.р.*) – производител или продавач на зеленчук.

Зарзала (*ж.р., бот.*): 1. Овощно дърво с жълти и мъхнати плодове; кайсия; 2. Плодът от това дърво.

Зарф (*м.р., остар.*): 1. Сребърна или медна подложка за кафена чашка; 2. Плик за писмо.

Захире (*ср.р., диал.*) – виж **зайре**.

Захмет (*м.р., тур. от араб., диал., остар.*) – труд, безпокойство, грижа, затруднение, мъка, неприятност.

Захметлия (*м.р., прил., неизм., диал., остар.*) – който причинява безпокойство, грижа.

Зач (*м.р.*) – сярна киселина.

Зебек (*м.р., остар.*): 1. Човек от населението около Смирна (Измир); 2. Леко въоръжен турски войник; 3. Дребен човек (*пренен., диал.*).

Зевзѐк (*м.р., разг.*) – смешник, шегобиец.

Зевзеклък (*м.р., разг.*) – шеги, закачки, устройвани на околните.

Зевк (*м.р., диал.*): 1. Веселба с угощение; 2. Развлечение, удоволствие; вкус.

Зедѐ (*нареч., тур. от араб. – зияде*) – излишно; повече, отколкото трябва.

Зейтин (*м.р., тур. от араб.*) – зехтин.

Зембелек (*м.р., диал.*) – пружина, ресор, яй.

Зембѝл (*м.р., остар.*) – платнена торба или чанта за продукти.

Земпарѐ (*ср.р.*) – женкар.

Зенгѝн (*прил.*) – богат, имотен; богаташ (*същ.*).

Зенгѝя (*ж.р.*) – приспособление за поставяне на краката при езда; стреме.

Зехѝр (*м.р., тур. от перс.*): 1. Отрова; 2. Горчилка; 3. Яд, злоба (*разг.*).

Зехирлия (*прил., неизм., диал.*) – отровен, горчив.

Зехтин (*м.р., тур. от араб.*) – маслинено масло, дървено масло.

Зиамет (*м.р., ист.*) – голямо феодално владение в Османската империя.

Зиафѐт и **зияфет** (*м.р.*) – гощавка, гуляй, пир; веселба.

Зѝлове (*мн.ч., остар., тур. от перс.*) – медни кръгове, които се удрят и издават музикален звук, чинели.

Зифт (*м.р., тур. от араб.*) – черна смола, получена при дестилацията на асфалт.

Зифтосвам (*несв.*) – намазвам със зифт.

Зор *(м.р., диал.)*: 1. Трудност, мъчение, усилие; 2. Насилие, принуда; 3. Крайна нужда, притеснение. (*На зор съм, притеснен съм, имам голяма нужда.*)

Зорбаджилък (*м.р., разг.*) – насилие, безчинство, деспотична постъпка.

Зор-зоруна (*нареч., диал.*) – с много усилия, трудно, мъчно, насила.

Зорлан, зорлем и зорлен (*нареч., диал.*) – насила, едвам; с усилие.

Зорландисвам (*несв.*) и **зорладисам** (*разг.*): 1. Принуждавам, насилвам; 2. Пресилвам, преуморявам (домашно животно).

Зорлия (*прил., неизм., разг.*) – който има зор за нещо; затруднен човек.

Зулу̀м (*м.р., тур. от араб., разг.*) – насилие, грабеж, обир, пакост, тирания.

Зулумджия (*м.р., разг.*) – лице, което върши зулуми.

Зулумкяр (*м.р., остар.*) – човек, който прави зулуми; насилник, обирджия.

Зулуф (*м.р., тур. от перс., обикн.мн.ч.*) – кичур коса пред ушите, сколуфа.

Зу̀рла, зурна (*ж.р., тур. от перс.*) – вид музикален инструмент с мундщук, подобен на кларнет.

Зъмба – виж **замба**.

Зюмбюл (*м.р.*) – цветето хиацинт.

Зян (*м.р., тур. от перс.*) – загуба, щета. (*Ставам зян (диал.) – съсипвам се, погубвам се*).

Зяпосвам (*несв.*) и **зяпосам** (*св., разг.*) – правя нещо зян; похабявам.

И

Ибп (*м.р., тур. от араб.*) – син.

Ибрик (*м.р.*) – меден или глинен съд за поливане и мисне.

Ибричкия (*м.р.*): 1. Който носи ибрика на турчин големец; 2. Низкопоклонник, мазник, мекере (*прен.*).

Ибрищим (*м.р., тур. от перс.*): 1. Вид тънки памучни или копринени конци за шисне; 2. Макара с такива конци.

Ибрямбашия (*м.р., диал.*) – глупак.

Ива (*ж.р.*) – край на платно, плат или тъкан по дължината му.

Идич (*м.р., диал.*) – скопен жребец.

Изафет (*м.р., тур. от араб.*) – в персийски, арабски, тюркски и други езици е граматическа връзка между две съществителни.

Изгѐ (*прил., неизм.*) – чудноват, особен.

Изѐт (*м.р.*) – труд, мъка.

Изетлия (*прил., неизм., диал., остар.*) – превъзходен, изискан.

Изин (*м.р., диал.*): 1. Позволение, разрешение; 2. Отпуск.

Измекѝрин (*м.р., тур. от араб.*) – слуга.

Измекярлък и измекярство (*ср.р., диал.*) – занятие, работа на измекяр, слугуване.

Измекярувам (*несв. и св., остар.*) – измекяр съм на някого, слугувам.

Измѐт (*м.р., тур. от араб.*) – прислужване, слугуване.

Изник (*м.р., ист.*): 1. Грънчарски изделия от XVI–XVII в. с рисувана украса от растителни мотиви в ярки цветове; 2. Град в Анадола, където се произвеждат такива предмети.

Икилик (*м.р., диал., остар.*): 1. Два гроша – турска пара; 2. Две оки; 3. Двойка (като оценка за ученически успех).

Икиндия (*ж.р.*) – надвечер, времето около 15–16 часа.

Икрам (*м.р., тур. от араб., диал.*): 1. Почит, чест, уважение, угощаване, добър прием; 2. Спадане, отбив, намаление от цената на стоката в полза на купувача.

Икрамджия (*м.р., диал.*) – мъж, който обича да прави икрам.

Илач (*м.р., тур. от араб., разг.*) – лекарство, цяр.

Илдъшка (*ж.р., ист.*) – турска златна монета.

Илик (*м.р.*) – обшит, поръбен прорез на дреха, в който влиза копче; петелка.

Илями (*ср.р., остар.*): 1. Съдебно решение, присъда; 2. Протокол; 3. Известие, съобщение.

Имадиѐ (*ср.р., остар.*): 1. Подкрепа, помощ; 2. Реквизиция.

Имàм (*м.р., тур. от араб.*): 1. Духовен глава на всички мохамедани; 2. Мохамедански духовник, който ръководи молебствие, управлява джамия и др.

Имамàт (*м.р.*) – държава, която се управлява от имам.

Имамбаялдъ (*м.р., тур. от араб.*) – вид ядене с лук, сини домати и други зеленчуци с много мазнина.

Иман (*м.р.*) – религия, вяра.

Имансъз (*прил., неизм., диал.*) – без вяра, неверник.

Имарѐт (*м.р., тур. от араб., остар.*) – дом, подарен за благотворителни цели, в който се приютяват бедни и странници, обикновено при джамия.

Инает (*от араб.*) – милост, благоволение, благосклонност

Инат (*м.р., тур. от араб.*): 1. Упорито настояване за нещо без основание; упорство, твърдоглавие (*същ.*); 2. Безсмислено упорит (*прил.*).

Инатлък (*м.р., разг.*) – проява на инат.

Инатчия (*м.р., разг.*) – човек, който проявява инат.

Инатя се (*несв., разг.*) – проявявам инат.

Ингилѝз и **ингилизин** (*м.р., остар.*) – англичанин.

Инкяр (*м.р., тур. от араб., остар.*) – отричане, непризнаване.

Инкяря/ -иш (*несв. и св.*) – отричам.

Интизап (*м.р., тур. от араб.*) – вид общински данък в миналото, събиран за продаден добитък при издаване на свидетелства.

Интифà (*ж.р., тур. от араб., разг.*) – съвет, акъл. (*Вземам интифа – вземам под внимание; сверявам си часовника, извличам полза.*)

Ирадѐ (*тур. от араб.*) – султански указ.

Ирмик (*м.р., диал.*) – грис.

Ирмилик (*м.р., остар.*) – турска монета от 20 гроша.

Ислахане (*ср.р., остар.*) – сиропиталище.

Ислям (*м.р., рел.*): 1. Религия и цивилизация на мюсюлманите; 2. Универсална монотеистична религия и религиозно-политическа концепция за устройството на света, създадена от Мохамед през VII в., с две основни направления – сунизъм и шиизъм. (Буквален превод от араб. – покорство.)

Испàт (*м.р., диал.*) – довод, доказателство.

Испенч (*м.р., ист.*) – паричен данък, плащан от всеки немюсюлманин, годен да изкарва прехраната си в Османската империя.

Истидà (*ж.р., остар.*) – молба, заявление, прошение, настоятелно искане.

Истилям (*м.р., остар.*) – осведомяване, допитване.

Истиндак (*м.р., остар.*) – разпит, разследване.

Истиндакчия (*м.р., ист.*) – съдебен следовател в Османската империя.

Истѝф (*м.р., тур. от новогр.*) – денк от тютюн при манипулация на тютюна.

Истифчия (*м.р.*) – работник, който обръща тютюневите денкове, за да не се запарват.

Ифтирà (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – клетва, злословие, лъжливо обвинение.

Ихтибàр (*м.р., тур. от араб.*) – почит, уважение.

Ичкùя (*ж.р.*) – питие, спиртно питие, алкохолна напитка.

Ишаллàх – Дай, Боже!

Ишарѐт (*м.р., диал., тур. от араб.*) – таен, условен знак, направен с ръка, очи и др.

Ишлемѐ (*ср.р.*) – занаятчийска или индустриална изработка с материал на клиента.

Ишлик (м.р., *остар.*) – занаятчийска работилница.

Ищах (*м.р., тур. от араб.*) – апетит; желание, искане.

Ищахлùя (*м.р.*) – който има ищах.

Й

Йогỳрт (*м.р., диал.*) – кисело мляко.

Йок (*част., диал.*) – не; в никакъв случай; няма.

Йоклỳк (*м.р., диал.*): 1. Нямане, отсъствие; 2. Недостиг, недоимък, нужда.

Йол (*м.р.*) – път, шосе.

Йолмà (*ж.р., диал.*) – вълната, отделена от щавените кожи.

Йорс (*м.р., остар.*) – малка наковалня, главно за тенекеджийски работи и за клепане на коси.

К

Кааза̀ и **каза̀** (*ж.р., ист.*) – административно-териториална единица в Османската империя, околия.

Каба (*прил., неизм., разг.*): 1. За човек, който е едър, пълен, но не издържа на физическа работа; мекушав; 2. Мек, месест, дебел, нестегнат, рехав (*за почва – мека, рохкава, плодородна; каба лук – сладък лук; каба пиперки (разг.) – едри месести пиперки)*; 3. Поляна, пасище (*диал.*).

Кабадаилък (*м.р.*, остар.): 1. Юначество, смелост, храброст; 2. Нахалство, самохвалство.

Кабадаѝя (*прил., неизм., остар.*): 1. Левент, юнак; 2. Конте; гиздав, напет, личен.

Кабà̀к (*м.р., диал.*): 1. Тиква, кратуна; 2. Остригана глава (*прен.*); 3. Безрого домашно животно (овен, крава и др.); 4. Бял гълъб с малка човка.

Кабакчия (*м.р., ист.*): 1. Бирник християнин, който събирал парите в прорязана кратуна – в Османската империя; 2. Човек, който отглежда тикви за продан (*диал.*).

Кабаница (*ж.р., диал.*) – ямурлук, наметало.

Кабарък (*м.р., диал.*) – голяма подутина, мехур на кожата, пришка.

Кà̀бар и **кà̀бър** (*м.р.*) – къс гвоздей с широка глава за прикрепяне на хартия и други леки материи, за тапициране.

Кабардисвам (*несв.*) и **кабардисам** (*св.*): 1. Шупвам, набъбвам, бухвам; 2. Отичам, подпухвам, подувам се – след удар (*прен.*).

Кабахат (*м.р., тур. от араб.*) – вина, грешка; грях, прегрешение.

Кабахатлия (*прил., неизм.*) – виновен, провинен.

Кабзамал (*м.р., ист.*) – държавен чиновник, който събирал данъците в Османската империя, бирник.

Кабѝл (*тур. от араб.*): 1. Може, възможно е (*нареч.*); 2. Съгласен, възможен (*прил.*).

Кабу̀л (*м.р., тур. от араб., диал.*): 1. Облог, бас; 2. Уговорка, съгласие.

Кабуля̀ (*несв., диал.*) – приемам, търпя, понасям.

Ка̀бус (*м.р., остар.*) – запек.

Кава̀к (*м.р.*) – клонеста топола, която расте главно край реките.

Кавал (*м.р.*) – дълга дървена овчарска свирка.

Кавалджѝя (*м.р.*) – свирач на кавал.

Кавалтия (*ж.р., остар.*) – закуска, леко ядене.

Каварджик (*м.р., диал.*): 1. Нещавена кожа, чиято вълна е къдрава като астраган; 2. Къдрав (*прил.*).

Кавардисан (*прил., разг.*): 1. Запържен; 2. Сърдит, гневен (*разг., грубо*).

Кавардисвам (*несв.*) и **кавардисам** (*св.*): 1. Запържвам; 2. Ядосвам някого.

Каварма и **кавърма** (*ж.р., диал., кулин.*): 1. Ядене от кълцета месо, запържени с лук и подправки; 2. Баница, залята с яйца и мляко.

Кавас и **каваз** (*м.р., тур. от араб., остар.*) – въоръжен телохранител или прислужник в консулство; гавазин.

Каваф (*м.р., остар.*) – обущар.

Кавга (*ж.р.*) – караница, свада, крамола.

Кавгаджия (*м.р., разг.*) – лице, което често възбужда кавги, което обича кавги.

Кавгалѝя (*прил., неизм., разг.*) – който се кара, който спори.

Кавѐ (*ср.р., тур. от араб., остар., диал.*) – кафе.

Кавенѐ (*ср.р., диал., остар.*) – кафене.

Кавра̀к (*м.р., диал.*) – женско копринено покривало за глава.

Кавръ̀к (*прил., неизм., диал.*) – за мустаци и вежди: извити, засукани, вити.

Кадаѝф (*м.р., тур. от араб.*): 1. Запечени тънки тестени нишки; 2. Сладкиш от такива нишки.

Кадар (*нареч., диал.*) – само.

Кадевалък (*м.р.*) – виж **кадилък**.

Кадѐм (*м.р., разг.*) – успех, сполука, щастие.

Кадемлия (*прил., неизм., разг.*) – човек, предмет символ, който носи кадем, който донася успех, щастие.

Кадѝлък (*м.р., ист.*) – съдебна област, район на един съдия.

Кадифе (*ср.р., тур. от араб.*) – вид мек копринен или копринено-памучен плат с особена мека и власата повърхност.

Кадѝя (*м.р., остар.*) – верски и граждански съдия у мохамеданите.

Кадъ̀н гьобек (*м.р., кулин.*) – вид силно подсладен тестен сладкиш (буквален превод – женски пъп).

Кадъ̀н пармак (*м.р.*) – бяло десертно грозде с твърди, заострени в двата края зърна.

Кадъ̀на (*ж.р.*) – съпруга на турчин, туркиня, ханъма, була.

Кадъ̀нка (*ж.р., разг.*): 1. Щиглец; 2. Невестулка *(диал.)*.

Кадъ̀р (*прил., неизм., диал.*) – кадърен.

Кадъ̀рен, -на, -но (*прил., разг.*) – способен, годен да свърши добре дадена работа или поставена задача.

Каефѐт и **каяфѐт** (*м.р., остар.*): 1. Външност, изглед на човек; 2. Състояние, положение, хал; 3. Блясък, великолепие, салтанат.

Казан (*м.р.*): 1. Голям и дълбок домакински съд, обикновено мелен, за готвене; 2. Съд за варене на ракия.

Казанджия (*м.р.*): 1. Майстор на котли; 2. Който работи при казана, например при варене на ракия, розово масло и др.

Казàсин (*м.р., остар.*): 1. Майстор, който обработва сурова коприна; 2. Производител на украшения.

Казеп (*прил., неизм., диал.*): 1. Лютив; 2. Лош, свиреп, лют (*прен.*).

Казино (*ср.р., чрез тур., новогр. от итал.*): 1. Добре уредено увеселително заведение с ресторант, кафене; 2. Игрален дом.

Казма (*ж.р., диал.*) – права лопата, търнокоп, триъгълна мотика.

Казък (*м.р., остар.*): 1. Кол, колец; 2. Измама в търговията (*прен.*).

Казъкчия (*м.р.*) – измамник, лъжец (в търговията), който продава по-скъпо.

Казъртмà (*ж.р., диал., кулин.*) – ястие, приготвено от месо, масло, лук, черен пипер и доматен сос.

Каùк (*м.р., остар.*): 1. Плоскодънна рибарска лодка; члун; 2. Сал за преминаване на река (*диал.*); 3. Шейна с висока седалка.

Каикчия (*м.р., остар.*) – лодкар, салджия.

Каùл (*прил., неизм., диал.*) – съгласен, склонен.

Каùн (*м.р., диал.*) – бук.

Каùт (*м.р., тур. от араб., ист.*) – бележка, отметка в списък, паспорт, бележник и др.

Каитя (*несв., остар.*): 1. Вписвам, регистрирам; 2. Заверявам, подпечатвам.

Каùш (*м.р., разг.*): 1. Ремък; кожен колан; 2. Бръснарски ремък от кожа, гума или брезент за заглаждане на бръснача. (*Опъвам каиша.*)

Каиш баджак (*м.р., мит.*) – във вярванията на турци и казахи това е зъл демон с човешко тяло, който вместо крайници има дълги ремъци.

Кайганà (*ж.р., диал.*) – яйца, пържени с брашно, масло и извара.

Кайдѝсан (*прил., разг.*) – нарязан наситно, надробен, счукан.

Кайдисвам и кайдисам (*разг.*) – посмявам, решавам се, съгласявам се, кандисвам.

Кайма (*ж.р.*) – кълцано месо; крехко месо.

Каймак (*м.р.*): 1. Сметана; 2. Гъст горен слой на сварено кафе; 3. Най-хубавото (*прен.*), каймакът на обществото.

Каймакàм/-ин (*м.р., тур. от араб.*) – управител на околия, околийски началник; заместник-управител.

Каймѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – книжна пара, банкнота.

Каймѐт (*м.р., остар.*) – цена, важност, значение.

Кайнàк (*м.р., диал.*) – извор.

Кайрàк и кайряк (*м.р., диал.*) – обрасло с драки каменисто място; камениста, суха и песъчлива нива.

Кайрѐт (*м.р., диал.*) – търпение, усилие, усърдие.

Кайретя (*несв., диал.*): 1. Търпя, понасям, грижа се; 2. Ядосвам се.

Кайсия (*ж.р., тур. от перс.*) – зарзала с по-едри плодове и сладки ядки в костилката; кайсиен и кайсиев (*прил.*).

Какаваш/-ин (*м.р.*) – глупец, заплес, некадърник.

Калабалък (*м.р., тур. от араб.*) – навалица, множество.

Калàй (*м.р.*): 1. Мек и ковък метал с бял цвят, знак Sn (от латинското му име Stannum), ат. тегло 118,70, пореден брой 50; има широко приложение за калайдисване на съдове, в огледалната индустрия и др. В сплав с мед дава бронз. 2. Мъмрене, укор (*прен.*).

Калайджѝя (*м.р.*): 1. Лице, което калайдисва съдове; 2. Циганин (*прен.*).

Калайдѝсвам (*несв.*), **калайдисам** (*св.*): 1. Покривам меден съд с тънък пласт калай; 2. Мъмря, хокам, съдя някого (*прен.*).

Калаѝз (*м.р.*): 1. Водач, пътеводител; 2. Показалец, голяма часовникова стрелка.

Калафат (*м.р., тур. от араб.*): 1. Кълчища за запълване на дупка на ладия; 2. Остро скарване, побой; 3. Вид еничарска шапка.

Калафàтя (*несв., диал.*) – запушвам с калафат цепнатините на плавателен съд.

Калбурджия (*м.р., диал.*) – който прави и продава решета; който пресява през решето.

Калдърѐм (*м.р.*) – каменна настилка на улица.

Калѐ (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Крепост, твърдина; (*разг.*) 2. Развалини от селище, сграда и др.; 3. Непоклатим (*прен.*).

Калевра (*ж.р., остар.*) – плитка кожена обувка, пантоф.

Калѐм (*м.р., тур. от гр.* каламос – тръстика): 1. Тръстика, пригодена за писане с мастило; писалка; 2. Молив от минерал за писане на плоча (*остар.*); 3. Цев, масур (отначало от тръстика, след време и от дърво, метал и др.); 4. Фиданка от дърво за посаждане; 5. Сметка, графа (*прен.*); Гранче, чиле (*диал.*).

Калкàн (*м.р.*): 1. Вид риба, камбала. 2. Стряха, наведена само на една страна. 3. Отвесна стена без врати и прозорци на сграда, която стои на границата на друг парцел; 4. Колело на воденица.

Кàлпав (*прил., разг.*) – лош, недобър, негоден; неистински.

Калпазàн/-ин (*м.р.*) – калпав човек, негодник.

Калпазански (прил.) – присъщ на калпазанин.

Калпак (*м.р.*): 1. Шапка с нестригана кожа; гугла; 2. Прост човек (*прен.*); 3. Похлупак (*прен.*).

Калпакчѝйница (*ж.р.*) – работилница за калпаци, кожухарница.

Калпакчѝя (*м.р.*) – шапкар, който шие и продава калпаци.

Калтабанин (*м.р., диал.*): 1. Тежък, тромав човек или животно; 2. Сводник (*прен.*).

Калтак (*м.р., диал.*): 1. Седло; 2. Разпусната, неморална жена (*прен.*).

Калфа (*м.р., тур. от араб.*) – занаятчия, който е минал чиракуването, но още не е станал майстор, помощник на майстора.

Калъчово или калъчоту (м.р.) – растението звъника, кантарион.

Калъп (*м.р., тур. от араб.*): 1. Приспособление за отливане на еднообразни предмети; 2. Прибор за обтягане на обуща, шапки и други. 3. Издялано от дърво стъпало за изработване на обувки. 3. Твърда форма, по която се правят или изливат модели, шаблони. 4. Подобна на тухличка форма, която придава на някои изделия като сапун, мая и други.

Калъпя (*несв.*) – изливам, изработвам на калъп.

Калъф (*м.р., тур. от араб.*): 1. Кутия за определен предмет, например за очила, цигулка и др. под.; 2. Обвивка за нещо, ушита според формата му, например за възглавница, канапе и др.

Калъч (*м.р.*) – извита сабя (*на калъч – накриво, косо*).

Калъчка (*ж.р.*): 1. Сабя, калъч; 2. Ножка.

Кама̀ (*ж.р.*): 1. Двуостър нож или меч, предназначен главно за намушкване; 2. Клин за цепене на дърва, камъни и др.; 3. Единична победа при игра, за която не се плаща с пари *(рег.)*; 4. Футболна врата.

Камбу̀р (*м.р., прил., неизм.*) – гърбав човек, гърбушко.

Камбу̀рест (*прил.*) – гърбав, камбур.

Камшък (*м.р.*) – пръчка с вързана в края ѝ ремъчка или връв за биене на коне, магарета, волове и изобщо за бой; гърбач, бич.

Камъш (*м.р., диал.*) – тръстика, растение.

Камъшен (*прил.*) – направен от камъш (камъшено кошче).

Камъшит (*м.р.*) – рогозка от преплетени тръстикови стебла и тел, използвана в строителството като топлоизолационен материал.

Камъшлък (*м.р.*) – място, обрасло с тръстика.

Капà, кънà (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Растение в Азия и Африка, което дава багрилно жълто-червено вещество, с което местните жители боядисват косата, ноктите и тялото си; 2. Боя за коса.

Канава (*ж.р. чрез тур. от фр.*): 1. Тънка, рядка и твърда апретирана памучна тъкан, която служи за бродиране върху плат (*текст.*); 2. Основна линия в развитието на художественото произведение (*прен.*).

Канап (*м.р., тур. от гр.*): 1. Дебел и здрав конопен конец; 2. Мързеливец (*прен.*).

Канарà (*ж.р., тур. от перс.*) – стръмна остра скала, зъбер.

Канарък (*прил., неизм., диал.*) – несговорчив, опърничав.

Канàт, каната (*м./ж.р.*): 1. Крило на врата или прозорец; 2. Дъсчен капак; 3. Дъсчена ритла на кола.

Кангàл (*м.р., диал.*): 1. Милинка; 2. Съд за вино (*остар.*).

Канджа (*ж.р.*) – кука, въдица.

Кандѝсвам (*несв.*), **кандисам** (*св., разг.*) – скланям, съгласявам се; примирявам се, задоволявам се.

Кандърдѝсвам (*св.*), **кандърдисам** (*св.*) – придумвам, скланям, увещавам, агитирам.

Кандърмà (*ж.р.*) – уговаряне, увещаване, придумване.

Канѝя (ж.р.) – ножница, капия.

Кантàр (*м.р., тур. от араб.*): 1. Уред за мерене на тежести; 2. Тежест от 56,45 кг в Турция, 44,95 кг в Египет, 45,36 кг в Етиопия.

Кантарджѝйски (*прил.*) – който се отнася до кантарджия.

Кантарджѝя (*м.р.*): 1. Който прави кантари; 2. Който е закупил правото да мери с общински кантар.

Кантарма (*ж.р., диал.*) – част от юздата: криво желязо в устата на коня; мундщук.

Кануни (*ист.*) – светски закони в Османската империя.

Капазелък (*м.р., диал.*) – лоша, неморална постъпка.

Капак (*м.р.*) 1. Похлупак за съд; 2. Дъсчено приспособление за затваряне (*прозорците имат капаци; турих му капак – завъртих го напълно; той иска да бъде капак – да надделява).*

Капама (*ж.р.*) – задушено месо с пресен лук.

Капан (*м.р.*): 1. Приспособление за ловене на животни; клопка; 2. Място в селските общини, където затварят хванат по нивите добитък; 3. Хитрина за измама, примамка, клопка (*прен.*).

Капандура (*ж.р.*) – прозорче на таванско помещение.

Капасъзин (*м.р., разг.*): 1. Нехранимайко, хаймана, безделник; 2. Наемник в армията в Османската империя.

Капатърдисам (*св., остар.*) – да затворя, да арестувам.

Капачка (*ж.р.*) 1. Метална или пластмасова пластинка, приспособена да затваря плътно буркан, бутилка и др.; 2. Всяко приспособление за затваряне; 3. Малка кост, която се намира на колянното на човека (*анатом.*).

Кàпище (*м.р., тюрк.*) – езически храм, в който са поставени различни идоли.

Капùя (*ж.р., разг.*): 1. Врата, вратня, вратник; 2. Ножница; 3. Вид месеста чушка с коническа форма; 4. При игра на табла – два или повече пула на едно място (*хващам капия); 5.* В израза *голяма капия – интересен*, смешен образ *(прен.).*

Кàпла (*ж.р.*) – металната част на колелото на велосипед или автомобил, върху която се поставя гумата.

Капладжà (*ж.р., диал.*) – сорт дребна пшеница, лимец.

Капладисвам (несв.) – подплатявам, поставям подплата.

Каплама̀ (*ж.р.*) – подплата.

Капукехая *(м.р., тур. от перс., ист.*): 1. Представител на висш областен чиновник при Високата порта в Цариград; 2. Владишки представител при патриаршия.

Кара̀ (*прил.*): 1. Черен; 2. Епитет към някои лични имена Кара Кольо, Кара Танас; 3. Лош, страшен.

Кара̀абаджѝя (*м.р., остар.*) – шивач на дрехи от черна аба.

Караага̀ч, караач (*м.р., диал.*) – бряст.

Карабаджа̀к (*прил., остар.*) – чернокрак.

Карабалѫ̀к (*м.р., разг.*) – сладководна риба от сем. шаранови; черна риба.

Карабата̀к (*м.р., диал.*) – голям корморан, голяма дяволица.

Караба̀ш (*прил., неизм., остар.*): 1. Черноглав; 2. Калугер, черноканец (*същ.*).

Каравана (*ж.р., остар.*): 1. Широка и плитка тенджера; 2. Спален фургон, прикачван към автомобил.

Карагьо̀з (*м.р., разг.*): 1. Риба от сем. селдови; дунавска скумрия. 2. Куклен театър, възникнал в Турция през XVI в. и получил названието си от името на главния герой в пиесите(*ист.*); 3. Фокусник, палячо (*остар.*). 4. Черноок, вакъл (*прил., остар.*).

Карагьо̀зперде/-си (*ср.р., остар., диал.*): 1. Завеса; 2. Маска; 3. Безсрамие (*прен.*).

Карагьозчия (*м.р.*): 1. Който дава смешни представления с кукли; 2. Актьор; фокусник, цирков артист; 3. Хитрец (*прен.*).

Караджа (*м.р., диал.*): 1. Сърна; 2. Черен, мургав (*прил.*).

Караджейка (*ж.р., обл.*): 1. Вид синя слива; 2. Малка воденица.

Каракавак (*м.р., диал.*) – черна топола.

Каракал (*м.р., зоол.*) – хищник, подобен на рис, който обитава пустинните на Южна Азия и Северна Африка, има гладка червеникава козина и уши, приличащи на пискюли.

Каракачан/-ин (*м.р.*) – планински скотовъдец на Балканския полуостров с особен език и носия – говори гръцки, румънски или смесен гръцко-румънски език; куцовлах.

Каракачански (*прил.*) – свързан с бита, културата, историята, езика и нравите на каракачаните.

Каракàш (*прил., неизм.*) – черновежд.

Каракесат (*нареч., от тур. – недоимък, немотия, диал.*) – твърде, извънредно много.

Каракол (*м.р., остар.*): 1. Караул, стража; 2. Караулно помещение.

Каракòнджол, караконджул (*м.р.*) – зъл дух, вампир, страшилище, което според народното поверие плашело хората нощем.

Каракулàк (*м.р., диал.*) – голям нож, ятаган; вид чакал.

Каракỳлки (*м.р., разг.*) – лошо изписани букви, заврънтулки.

Каракỳрт (*м.р., зоол.*) – отровен паяк, разпространен в пустините и степите на Северна Африка, Западна Азия и Южна Европа, чието ухапване е смъртоносно за камили, коне и едър рогат добитък.

Караман (прил., *неизм.*), **караманест** (*прил., диал.) – едър, снажен.*

Караманест (*прил., диал.*) – който е изцяло покрит с черен косъм (за куче, кон, бивол).

Карантия (*ж.р.*): 1. Вътрешностите на заклано животно като храна; 2. Органи на човек, вътрешности (*разг., пренебр.*).

Караоглàн (*м.р., диал.*) – циганин.

Карàр (*м.р., тур. от араб., остар)*: 1. Ред, положение; 2. Мярка, умерено количество; 3. Решение – *взехме карар.*

Карасакъз (*м.р., диал.*) – черна земна смола, зифт, асфалт.

Карàтаван (в буквален превод – черен таван, м.р.) – наковани летви под мазилката на таван (*спец.*).

Карàтопрак (*м.р., разг.*) – за почвата чернозем.

Караỳл (*м.р., тур. от рус.*) – въоръжена команда, охрана на особено важни учреждения; службата, задължението на тази охрана.

Карашмалѫк (*м.р., диал.*) – размесеност, бъркотия, неразбория; (*разг.*) навалица, множество.

Карашък (*прил., диал.*) – размесен, разбъркан, безреден; (*нареч.*) заедно, смесено.

Каращисвам (*несв.*) и **каращисам** (*св., разг.*): 1. Смесвам, размесвам, разбърквам; 2. Меся се в чужди работи.

Кардаш (*м.р.*): 1. Брат; 2. Близък другар, приятел (*прен.*).

Карез (*м.р., тур. от араб., остар.*) – яд, злоба.

Карезлия (*прил., остар.*) – който има карез на някого.

Карлѫк (*м.р., диал.*) – снежна местност, снежен връх.

Кармакарашък (*нареч., разг.*) – прекалено разбъркано, объркано.

Карнабѝт (*м.р.*) – цветно зеле, карфиол.

Карпу̀з (*м.р.*) – любеница, диня.

Карта̀л (*м.р.*) – птица, вид мършояд.

Ка̀ртоп (*м.р., бот.*) – декоративен градински храст с бели топчести съцветия; снежна китка (буквално – снежна топка).

Каршилѫк (*м.р., диал.*): 1. Отговор; 2. Ударник на пушка.

Карѫк (*м.р., диал.*): 1. Бразда, чакъм; 2. Пространство, разделено на бразди; 3. Кутсузлия, човек, на когото непрекъснато не му върви, който е без късмет (*прил., диал.*).

Каръм (*прил., неизм., диал.*) – тъмен, възчервен.

Касаба̀ (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – малък град, паланка, градец.

Касавѐт (*м.р., диал.*) – грижа.

Каса̀п/-ин (*м.р., тур. от араб.*): 1. Занаятчия, който коли добитък и продава месо; 2. Кръвник, главорез.

Касапница (*ж.р., разг.*): 1. Месарница, месопродавница; 2. Кланица (*остар.*); 3. Избиване на хора, масово умъртвяване, клане (*прен.*).

Касида и касиде (*ж./ср.р., тур. от араб., литер.*) – вид хвалебствено стихотворение от арабската литература, близко до одата, разпространено през V и VI век.

Каскът (*прил., диал.*) – несръчен, непохватен.

Кàсла (*нареч., тур. от араб., диал.*) – нарочно, преднамерено, умишлено.

Кат (*м.р.*): 1. Етаж; 2. Слой, пласт, ред; 3. Комплект дрехи, костюм.

Катърка (*ж.р., остар.*): 1. Пуканка; 2. Полски хвощ, конско биле, конска борика (*диал.*).

Катрàн (*м.р., тур. от араб.*) – черна смола от иглолистни дървета, от която се добива и карболова киселина.

Катранджия (*м.р., остар.*) – човек, който прави или продава катран.

Катраншик (*м.р.*): 1. Малък съд за катран, който при пътуване се окачва на каруцата; 2. Човек, който следва чуждо внушение, блюдолизец (*прен.*); 3. Негодник, безделник (*прен., диал.*).

Катраносвам (*несв.*) и **катраносам** (*св., разг.*) – мажа, намазвам с катран; изцапвам с катран.

Катък (*м.р., диал.*): 1. Прибавка към хляб (сирене, сланина, мляко); 2. Подсирено мляко, запазено за по-дълго време в съд или мях.

Катър (*м.р., зоол.*) – муле, мелез от магаре и кобила.

Катърджия (*м.р.*) – водач на катъри.

Катъри (*мн.ч., остар.*) – груби подковани обувки.

Каўк (*м.р., остар.*) – островърха шапка.

Каўи (*м.р., рег.*) – пъпеш, пипон.

Каўш (*м.р., остар.*) – отделна стая в затвор, килия.

Кàф кибрѝт (*м.р., остар.*) – кибрит от книжни изрезки вместо от клечици.

Кафадàр (*м.р., тур. от перс., диал.*) – привърженик, съмишленик

Кафе (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Зърна на южно растение.; 2. Опечени и смлени зърна от кафе; 3. Питие, приготвено от опечени и смлени зърна на кафе; 4. Опечени и смлени зърна от ръж, леблебия и др., от които се вари кафе; 5. Заведение, където поднасят кафе, чай и др.; кафене.

Кафеджия (*м.р.*) – който вари и продава кафе в кафене; който обича много кафе.

Кафѐз (*м.р., тур. от араб.*): 1. Клетка за птици или животни; 2. Сандък от летви с широки отвори за пренасяне на зеленчук и плодове.

Кафене (*ср.р.*) – заведение, в което се поднася предимно кафе.

Кафтàн (*м.р.*) – мъжка дългопола горна дреха.

Кафтанджия (*м.р., остар.*) – търговец на платове.

Кахраман (*м.р., диал.*) – юнак, смелчага, герой.

Кахър (*м.р., тур. от араб., разг.*) – грижа, безпокойство, скръб, печал.

Кахърен (*прил.*) – тъжен, угрижен, замислен.

Кахърлия (*прил., неизм., разг.*) – кахърен.

Кахъря се (*несв., възвр., разг.*) – загрижвам се, безпокоя се, замислям се, опечалявам се (*имам някакъв кахър*).

Качàк (*м.р., остар., диал.*): 1. Беглец, избягал от служба; 2. Контрабанда.

Качамàк (*м.р.*) – варено царевично брашно, мамалига.

Качардисвам (*несв.*) и **качардисам** (*св.*): 1. Избягвам или съдействам на някого да избяга; 2.Изтървавам (*качърдисал ума си*).

Кашѐр (*м.р., остар., диал.*) – кашкавал.

Кашерджия (*м.р.*) – кашкавалджия.

Кашмѐр (*м.р., остар.*) – срам, присмех, подигравка.

Кая̀ (*ж.р.*) и **каябалъ** (*диал.*) – риба попче.

Каяк (*прил.,неизм., разг.*) – здрав, як, силен, здравеняк.

Каяфѐт (*м.р.*) – виж **касфет.**

Кебàп (*м.р., тур. от араб.*): 1. Неголеми късове печено месо на шиш; 2. Вид ястие с дребни късове месо; тас кебап.

Кебапче (*ср.р.*) – продълговато кюфте от кълцано месо, печено на скара.

Кебѐ (*ср.р., тур. от перс.*): 1. Дебела вълнена тъкан за завиване или постилане; 2. Връхна дебела черна дреха, аба.

Кевгѝр (*м.р., остар.*) – каменна сграда, зид.

Кедѐр (*м.р., тур. от араб.*): 1. Грижа, яд; 2. Следа от рана или болест; тъга, скръб, печал.

Кезàп (*м.р., тур. от араб.*) – азотна киселина.

Кѐка (*м.р., диал., пренебр.*) – кекав човек.

Кекав (*прил., разг.*): 1. Болнав, незакален, хилав; 2. Мекушав, безволев, некадърен (*диал.*); 3. Муден, бавен, пипкав *(диал.)*; 4. Бездарен, неспособен, некадърен (*прен.*); 5. Некачествен, нестабилен, нездрав *(прен.)*.

Кѐклик (*м.р.*) – подобна на яребица планинска птица.

Кел (*м.р., тур. от перс.*): 1. Кожна болест по главата, от която опадат космите; 2. Шега (*кипна ми келят – обхвана ме гняв).*

Келемѐ (*ср.р.*) – изоставена, необработена нива.

Келенѝр (*м.р., разг.*) – нещо, придобито безплатно или на безценица; аванта.

Келепирджия (*м.р., разг.*) – който се стреми да получава даром или на безценица, който обича келепирите.

Келѐш (*м.р.*): 1. Прозвище на келяв; 2. Недоразбран, опърничав и незначителен човек (*прен.*); 3. Дребен, нисичък човек; 4. Неопитен, незрял човек.

Келешлѝк, калешлѣк (*м.р., разг.*) – проява на келеш; вироглавие, своенравие.

Келяв (*прил.*) – който страда от кел, крастав.

Кеманджия (*м.р., остар.*) – лице, което свири на кемане.

Кеманѐ (*ср.р., тур. от перс.*): 1. Цигулка, гъдулка; 2. Глава (*прен., шег. – цапнах го по кемането).*

Кемѐр (*м.р., тур. от перс.*): 1. Кожен колан за носене на пари или кесия във вид на тесен пояс; 2. Свод, арка, дълговиден покрив.

Кена̀р (*м.р., тур. от араб.*) – надлъжна ивица от коприна или по-дебела прежда в домашното платно.

Кенарлия (*прил., неизм., тур. от перс., нар.*) – за плат, дреха, кърпа: нещо, което е с красиво изработени, краища, с кенар.

Кенѐ (*ср.р., тур. от перс.*) – везана, бродирана фигура от коприна за украса на риза или сукман.

Кеневѝр (*м.р.*) – рядко платно от конопен дреб; зебло.

Кенѐф (*м.р., тур. от гр., остар.*) – отходно място, нужник, клозет.

Кенефчѝя (*м.р., остар.)* – човек, който чисти клозетите.

Кепазе (*ср.р., тур. от перс., разг.*) – лишен от достойнство, срамен, позорен.

Кепазелик (*м.р., тур. от перс., диал.*) – позор, безчестие, безсрамие.

Кепазе *(несв., разг.*) – правя някого кепазе, посрамвам, опозорявам, излагам.

Кепенк/ -нци (*м.р., остар.)* – дъсчен капак на прозорец, обикновено на дюкян или работилница (*кепенците са затворени, тоест не работи*).

Кепчѐ (*ср.р., тур. от перс., рег.*) – метална чаша с дълга дръжка.

Кѐрата (*м.р., тур. от гр., разг.*):1. Хулна дума, нещо като лека псувня; 2. Рогоносец, негодник.

Кераталъ̀к (*м.р.*) – сводничество, безчестие.

Керван (*м.р., тур. от перс.*) – обоз от натоварени животни (мулета, камили и др.) или коли, които се движат на върволица.

Керван сарай (*м.р., тур. от перс.*) – хан за спиране на кервани; странопримница.

Керва̀ньбаши (*м.р., остар.*) – водач на керван.

Керванджия (*м.р.*) – мъж, който превозва товари с керван.

Керевѝз (*м.р., тур. от араб.*) – целина, ароматна зелена подправка.

Керемидчия (*м.р.*) – работник керемидар.

Кересте (*ср.р., остар.*): 1. Дървен строителен материал; 2. Парче дърво, греда.

Керкенѐз (*м.р.*) – вид граблива птица, ястреб.

Кермез (*м.р., тур. от араб.*) – вид кармъзен червей, от който се добива червена боя.

Керхана̀ (*ж.р., тур. от перс., диал.*): 1. Тухларница; 2. Работилница; 3. Публичен дом (*прен.*).

Кеса̀т (*прил., неизм., тур. от араб., диал.*) – недостатъчен, който е в недоимък.

Кесатлѝк (*м.р., диал.*) – оскъдица, недостиг.

Кесе (*ср.р., остар.*) – кесия, изтривалка за тяло.

Кеседжия (*ж.р., тур. от араб., диал.*) – разбойник, който убива хората и ги обира; кръвник, харамия.

Кесим (*нареч.*) – общо, едно на друго, всички заедно, виж **кутурица**.

Кесимиджии (*мн.ч., ист.*) – безземлени или малоземлени селяни в Османската империя, които наемали земя срещу определена част от добива (кесим).

Кесия (*ж.р., тур. от перс.*): 1. Торбичка, обикновено кожена, за носене на пари; 2. Кожена или книжна торбичка за поставяне в нея на различни стоки (*разш.*).

Кескин (*прил., неизм., остар.*): 1. Силен; лютив; наточен; 2. Лют, сприхав – за човек (*прен.*).

Кеспѐти (*мн.ч., диал.*) – къси кожени панталони за борците.

Кестен (*м.р., тур. от гр., бот.*) – вид дърво с плодове с жилест кафява обвивка.

Кестирмѐ (*нареч., диал.*) – направо, пряко; небрежно, виж **кесим**.

Кетип, кятип (*м.р., тур. от перс.*) – писар.

Кеф (*м.р., тур. от араб.*) – добро настроение, приятна почивка следобед, удоволствие.

Кефил (*м.р., тур. от араб., диал.*) – поръчител.

Кефлѝя (*прил., неизм.*) – който е в добро настроение; пийнал.

Кѐфне ми (*разг.*) – дойде ми настроение.

Кефсѝз (*прил., неизм., тур. от араб., разг.*) – неразположен, без настроение.

Кехая (*м.р., тур. от перс.*): 1. Пръв овчар; 2. Който наглежда стопанство, пазач; 3. Глашатай, викач; протогер.

Кехлибар (*м.р., тур. от перс.*) – изкопаема вкаменена смола от някогашни иглолистни дървета, употребявана за скъпи украшения, янтар.

Кехлибарен (*прил.*) – направен от кехлибар; който има цвят на кехлибар – обикновено восъчножълт.

Кечѐ (*ср.р., остар.*) – плъст, плъстена черга; филц.

Кешѝш (*м.р., тур. от перс., остар.*) – калугер, монах, поп.

Кибар (*прил., неизм., тур. от араб.*): 1. От висша класа, благороден, именит; 2. Изящен, разкошен; 3. Чувствителен.

Кибрит (*м.р., тур. от араб.*) – клечици с главички от запалително вещество, които служат за добиване на огън, като се трият върху грапава повърхност.

Кибритен (*прил.*) – който се отнася до кибрит.

Кибритлия (*м.р.*) – който лесно кипва и се разсърдва.

Килер и келер (*м.р., тур. от гр.*) – малко помещение в жилище за вещи, хранителни продукти и други домашни потреби.

Килим (*м.р., тур. от перс.*) – дебела цветна тъкан, обикновено ръчно изработена, която се употребява за постелка на под, за украшение на стена и др.

Килимар (*м.р.*) – който произвежда или продава килими.

Кило̀ (*ср.р., тур. от араб., рег.*) – стара мярка за зърнени храни, от няколко десетки до сто и повече килограма.

Кѝмен (*прил., тур. от перс., рег.*) – гневен, ядосан, сърдит.

Кѝми (*съюз, рег.*) – кими… кими – било… било, ту…ту.(*Ядем кими боб, кими леща.)*

Кир *(ж.р., разг.)* – нечистотия по тялото или по дрехата от прах и пот.

Кираджѝйски (*прил.*) – който се отнася до кираджия или кираджийство.

Кираджѝйство (*ср.р.*) – занятие на кираджия.

Кираджѝя (*м.р., тур. от араб.*): 1. Превозвач на чужди стоки; 2. Наемател, квартирант.

Кирѐч (*м.р.*) – вар.

Кирѝш (*м.р., рег.*): 1. Греда; 2. Тетива.

Кирѝя (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Наем за жилище или помещение; 2. Заплащане за превоз на стока или пътници (*разг.*); 3. Превоз на пътници или стока (*остар.*).

Кирлѝв (*прил., разг.*) – мръсен, зацапан с кир (*кирлива яка, кирлив врат, кирливи ризи).*

Кирпич (*м.р., тур. от перс.*) – печена тухла.

Кисмѝк (*м.р.*) – едра плява, заедно с класовете; коцола.

Кита̀п (*м.р., разг.*) – документ.

Кишмиш (*м.р., тур. от перс.*) – дребнозърнесто грозде без семки, от което се правят стафиди.

Кобур, кубур (*м.р.*): 1. Кожен калъф за револвер, който се носи обикновено на пояса; 2. Кожена чанта, прикрепена отпред на седлото.

Кованджия (*м.р., остар.*) – пчелар.

Кованлък (*м.р., остар.*) – пчелин, пчелник.

Коджà (*прил., неизм., разг.*) – доста голям; (*като нареч.*) доста, много.

Коджабашия (*м.р., ист.*) – старейшина, селски кмет в Османската империя; поземлен магнат.

Коджàмити (*прил., неизм., диал.*) – **коджа**, толкова.

Кодòш (*м.р., диал.*): 1. Сводник; подстрекател; 2. Шега, подигравка, майтап (*разг.*).

Кодòша (*несв., разг.*) – правя кодош, кодоша се.

Коз (*м.р.*): 1. Карта, приета за най-силна в дадена игра; 2. Довод, силен аргумент, разкрит в подходящ момент (*прен.*).

Козàк (*м.р., диал.*): 1. Плодната кутийка на памука; 2. Пашкул.

Кокарджà (*ж.р., диал.*) – пор.

Колагеле – поздрав към работещи: Помози Бог!; Лека работа!

Колай, колайлък (*м.р.*) – начин на действие, за да се извърши дадена работа успешно; способ, средство, лесногия. (*Намерих му колая.*)

Колан (*м.р.*) – кожена или друга здрава ивица за опасване, стягане, украса и др.; ремък, препаска. (*Стягам си колана – не си дояждам, правя икономии от храна.*)

Колбàш (*м.р., диал.*) – женска кърпа за глава, навита като шапка.

Колджѝя (*м.р., остар.*) – пазач, надзирател.

Колтỳк (*м.р., диал.*): 1. Израстък на растение, който трябва да се откърши; 2. Мишница, подръчник; 3. Въже, с което се привързва лодка на брега (*мор.*); 4. Кресло.

Колту̀ча (*несв., диал.*) – кърша, премахвам колтук.

Колчак (*м.р.*) – гайтанена шарка, изработена върху плат и пришита на лакът на аба или на коляно на потури.

Колчаклия (*прил., неизм.*) – украсен с колчаци (аба, потури).

Колчан (*м.р., тур.-рус.*) – чанта със стрели; тул.

Комар (*м.р.*) – игри на карти, зарове, рулетка и др., при които се залагат пари и успехът не зависи от умението на играча, а само от случая.

Комарджийница (*ж.р.*) – заведение, където се играе комар.

Комарджийски (*прил.*) – който се отнася до комарджия. (*От комарджийски пари прокопсия няма.*)

Комарджия (*м.р.*): 1. Който постоянно играе на комар; 2. Непрокопсаник, лош човек (*прен.*).

Комита, коматиджия (*м.р., тур. от итал., ист.*): 1. Участник в българското революционно движение за освобождение от турско робство; 2. Бунтовник, четник, революционер, хайдутин (*прен.*).

Комитаджилък (*м.р.*) – дейност на комитаджия.

Комшия (*м.р., разг.*) – съсед.

Комшулу̀к (*м.р., разг.*): 1. Вратички между два съседни двора; 2. Съседство, отношения на съседи.

Конак (*м.р., остар.*): 1. Място за нощуване и почивка, стан; 2. Учреждение, кметство, околийско или полицейско управление в турско време.

Конакчия (*м.р., остар.*): 1. Собственик на къща, използвана за конак по време на турското робство; 2. Ханджия.

Конашки (*прил.*) – който се отнася до конак.

Кондак (*м.р., тур. от гр.*): 1. Ударник на пушка или пищов петле; 2. Приклад на пушка.

Кондисвам, кондисам и кондиша (*остар.*) – спирам на стан на конак; буквален превод – кацвам (*птицата кацна*).

Контош (*м.р., остар.*) – горна дреха, къса до пояса; салтамарка.

Копие (*ср.р., тур. от итал.*): 1. Точен препис на текст, чертеж; точно възпроизвеждане на нещо; снимка, отпечатана от негатив; в изобразителното изкуство – точно възпроизведена статуя, картина; 2. Голяма прилика (*прен.*).

Копук (*м.р., разг.*) – скитник, бедняк.

Копче (*ср.р.*): 1. Най-често кръгче от стъкло (и др.), пришито на дреха, за да я държи прибрана; петелка; 2. Бутон на електрически звънец и др.под.

Копчелък (*м.р.*) – цепка на панталона.

Коран (*м.р., тур. от араб.*) – свещена книга на мюсюлманите, която съдържа религиозното учение на Мохамед.

Кория (*ж.р.*) – малка гора, горичка.

Кòртик (*м.р., тур. от перс., спец.*) – къс и тесен нож, който носят офицерите от морските и въздушните войски; шпага.

Коруджия (*м.р.*) – горски пазач, пъдар.

Коскоджà, коскоджамти (*прил., разг.*): 1. Твърде голям; 2. Много космат; който е обрасъл с косми, рунтав, вълнест, влакнест; който е с щръкнали, непригладени косми, рошав.

Котмач (*м.р.*): 1. Последното, най-гъсто мляко от овцете; 2. Ястие, приготвено от гъсто овче мляко.

Коч (*м.р.*) 1. Нескопен овен за разплод; 2. Представителен, здрав човек; храбрец, смелчага – за младеж (*прен.*); 3. Стар ерген, който задиря млади момичета (*пренебр.*).

Кочан (*м.р.*): 1. Твърдата, хрупкава част на зеле, маруля и др.; 2. Царевичен плод със или без зърната; какулашки, кулен; 3. Изобщо хрупкав плод (земна ябълка, гулия) или дребно тревисто стъбло (на царевица, слънчоглед и пр.); 4. Сшити или слепени много тефтерче разписки, квитанции, билети и други подобни

(*прен.*); 5. Остатъкът от такова тефтерче, след като се откъснат десните половинки на листите.

Кочерма (*ж.р., ист.*) – едномачтов платноход, използван в турския флот.

Кочия (*ж.р.*) – стадо овце.

Коюмджия и **куюмджия** (*м.р., остар.*) – златар.

Коюн (м.р., *рег.*) – коюн джебове – които са в пазвата на дрехата; идва от турската дума койнунда (в пазвата).

Кръкми (*мн.ч., диал.*) – къдрици, букли.

Кубе (*ср.р., тур. от араб.*) – свод, купол.

Кувѐт (*м.р., диал.*) – сила.

Куветлѝя (*м.р., прил., диал.*) – който има кувет, силен, могъщ.

Куз, кузатлия (*м.р., диал.*) – усойно място, усое.

Кузъ̀м (*м.р., разг.*) – галено обръщение към някого със значение „агънце мое".

Кула (*ж.р., тур. от араб., ист.*): 1. Висока и тясна каменна сграда за отбрана и наблюдение, обикновено в крепост, манастир и др.; 2. Висока и тясна надстройка, която се издига над голяма сграда; 3. Тясна и висока постройка за часовник, за камбани и др.; 4. Въздушни кули – неизпълними мечти и фантазии.

Ку̀лест (*прил.*) – с жълтеникъв косъм.

Кулу̀к (*м.р., ист.*) – ангария.

Кулуклия (*прил., диал.*) – за нож, сабя или за дръжка на нож или сабя, които са с формата на ухо, извит.

Кумбара̀ (*ж.р., остар.*): 1. Обла граната, бомба; 2. Спестовна касичка.

Кумрѝя (*ж.р., диал.*) – гугутка.

Ку̀ндур/-а (*м.р., тур. от гр.*) – груба кожена обувка.

Ку̀ндурчия (*м.р., остар.*) – обущар.

Купа/-ичка (*ж.р., тур. от итал.*): 1. Дълбока полусферична чиния; чинийка за поднасяне на сладко; 2. Карта за игра с червени сърцевидни знаци.

Курабия (*ж.р., тур. от араб.*) – възсух тестен турски сладкиш, обикновено във вид на мъничка кръгла питка.

Курбан (*м.р., тур. от араб.*): 1. Обредна гощавка от заклано добиче за празник, оброк; 2. Мохамедански празник на жертвоприношението.

Курбан байрам (*м.р.*) – религиозен мохамедански празник, на който се прави курбан.

Курдисвам, курдисам, курдиша (*св./несв., разг.*): 1. Натъкмявам нещо да работи, навивам (часовник); 2. Турям, настанявам; 3. Разполагам се, сядам отпуснато, удобно.

Куркулу̀к (*м.р., диал.*) – ударник на пушка.

Курна (*ж.р., тур. от араб.*) – каменно корито пред чучур в баня, вана.

Курназ (*прил., разг.*) – горделив, надут, дързък.

Курназлък (*м.р., разг.*); **курназя се** (*несв., разг.*) – надувам се, перча се.

Куртулисвам (*несв., диал.*) – освобождавам, избавям, отървавам.

Куртулия (*ж.р., диал.*) – отърваване, избавяне.

Куршу̀м (*м.р.*): 1. Олово; 2. Късче олово, което се поставя в гилза с избухливо вещество за стрелба с пистолет, пушка, картечница.

Куршумен (*прил.*) – направен от олово, оловен; с цвят на олово, сив.

Куску̀с (*м.р.*) – тестено вариво на зърна, приготвено от грис, брашно и яйца.

Кусур (*м.р., тур. от араб., разг.*): 1. Недостатък; 2. Лоша черта на характера; 3. Недостиг; 4. Остатък; 5. Грешка, вина.

Кусурлия (*прил., неизм.*) – който има кусур, недостатък.

Кутия (*ж.р.*) – неголям съд от различен материал обикновено с капак (пощенска кутия, цигарена кутия).

Кутния (*ж.р., остар.*) – вид копринен плат.

Кутсуз (*прил., неизм., разг.*) – неуспешен (*кутсуз среща)*; неуспял (кутсуз човек – не му върви).

Кутсузлу̀к (*м.р., разг.*) – неблагополучие.

Кутуп (*прил., неизм., диал.*) – тъп, изхабен (за сечиво).

Кутурица (*нареч., рег.*) – без да се мери или брои поединично; виж **кесим.**

Кушия (*ж.р., остар.*) – конно надбягване.

Кушкия (*прил., диал.*): 1. Страхлив, плашлив; 2. Който спи леко; 3. Буден, схватлив, стегнат; 4. Подозрение.

Куюмджийски (*прил., остар.*) – златарски.

Куюмджийство (*ср.р.*) и **куюмджилък** (*м.р., остар.*) – занятие на куюмджия, златарство.

Куюмджия (*м.р., остар.*) – златар.

Къздисвам (*несв.)* и **къздисам** (*св., разг.*) – ядосвам, избухвам.

Къзъ̀м (*част., неизм., диал.*) – момичето ми, дъще.

Кънà – виж **кана.**

Къносвам (*несв.*) и **каносам** (*св.*) – оцветявам с кънa.

Кър (*м.р.*) – поле.

Кърагасъ (*м.р., ист.*) – началник на полицейската група, която охранява реда по пътищата или в селата на Османската империя.

Кърджалия (*м.р.*) – член на турска разбойническа дружина, която обирала християнското население през XVII и XIX век в Турската империя.

Кърджия (*м.р., рег.*): Който живее и работи вън от селището, на кърa, на полето; 2. Някогашен амбулантен търговец по панаири и храмови празници (*остар.*).

Кърдисвам (*несв.*) и **кърдисам** (*св., диал.*) – унищожавам, разрушавам, съсипвам.

Кърмъз (*м.р., остар.*): 1.Червена боя, добивана от насекоми кошевил; 2. Насекомото, от което се добива червена боя.

Кърмъзин (*м.р.*) – плат с червен цвят.

Кърсердàр (*м.р., ист.*) – началник на стража, която пази реда на село.

Късканджия (*м.р., диал.*) – мъж, който ревнува, завижда.

Къскандисвам (*несв., рег., остар.*): 1. Гледам някого със завист, завиждам; 2. Ревнувам.

Късмет (*м.р., разг.*): 1. Сполука, щастие; 2. Щастлива случайност, добър случай; 3. Съдба, орис; 4. Пара, листче, пъпка от дрян и други подобни се вадят от различни съдове като символи на щастие и сполука. (*Роди ме, майко, с късмет, че ме хвърли на смет.)*

Късметлия (*м.р.*) – който има късмет; честит човек, щастливец.

Късър (*прил., неизм.*) – безплоден, ялов.

Кът (*нареч., тур. от араб.*) – недостатъчен, оскъден, малко.

Къч (*м.р., разг.*) – задница на кон или магаре.

Къшла (*ж.р.*) – зимна кошара за овце.

Кьопек/-ци (*м.р.*, диал) – куче.

Кьопоглу (*ср.р., разг.*): 1. Вид салата от печени патладжани с чесън и други подправки; зелен хайвер; 2. Кучи син, подлец.

Кьор (*м.р., разг., остар.*) – сляп, кьорав.

Кьораво (ср.р., *разг.)* – неочаквана или получена без труд облага.*(Ударил кьоравото.)*

Кьоркютỳк (*нареч.*) – много (*кьоркютук пиян – много пиян*).

Кьорпе (*ср.р., диал.*) – младо животно, сукалче.

Кьорсокак (*м.р., разг.*) – задънена улица.

Кьорсофрà (*ж.р., разг.*) – ядене за чужда сметка.

Кьòрфишек (*м.р., остар.*): 1. Халосен патрон; 2. Блъф, заблуждение (*разг.*).

Кьосе (*ср. р., тур. от перс.*) – възрастен мъж, на когото не му растат брада и мустаци.

Кьосем (*м.р.*) – овен водач.

Кьотек (*м.р., разг.*) – бой. (*Ще яде кьотек.*)

Кьочек (*м.р.*) – вид турски танц.

Кьоше (*ср.р.*) – кът, ъгъл.

Кьошк (*м.р., тур. от перс.*): 1. Предна отворена и покрита част на къща; 2. Постройка без стени, но с покрив, обикновено в лозе, павилион; 3. Малък павилион, обикновено представляващ покрив, поддържан от стълбове.

Кюкюрт (м.р., *тур. от перс., остар.*) – сяра.

Кюллие (*ср.р., рел.*) – комплекс от сгради около джамия, който включва училище и болница.

Кюлхане (*ср.р., тур. от перс., разг., остар.*) – долен човек, негодник, вагабонтин.

Кюлче (*ср.р.*) – със стопен метал (злато на кюлчета).

Кюляф (*м.р., тур. от перс.*) – фуниевидна шапка. (*Скроявам кюляф някому – изигравам, мамя.*)

Кюмбе (*ср.р.*) – ламаринена печка.

Кюме (*ср.р.*) – купчина. (*Децата се събрали на кюме.*)

Кюмюр и кюмур (*м.р.*) – въглища.

Кюмюрджия (*м.р.*) – въглищар.

Кю̀пец (*м.р.*) – широка тръба за водопровод, канал или печка.

Кюп (*м.р.*) – делва. (*Всички са в кюпа.*)

Кюприя (*ж.р.*) – мост.

Кютюк (*м.р.*) – главна книга в кметството.

Кюфте (*ср.р., тур. от перс.*): 1. Пържена или печена питка о мляно месо; 2. Много нисък човек (*прен.*).

Кяр (*м.р., тур. от перс., остар.*) – печалба, добив, облага.

Кярувам (*ср.р.*) – добивам кяр.

Кяря (*несв.*) – кярувам, печеля. (*Какво кярии от всичко това?)*

Кятиб/-ии (*м.р., остар.*): 1. Писане; 2. Писар.

Л

Лаванда (*ж.р., тур. от итал., бот.*): 1. Лавандула; 2. Етерично масло, получено от това растение.

Лагъм (*м.р., тур. от гр.*): 1. Взривен материал, взрив; 2. Подземен изкоп.

Лагъмджия (*м.р., остар.*) – човек, който произвежда и продава взривни материали, бомбаджия.

Лаз (*м.р., остар.*) – анадолски амбулантен търговец – най-вече на медни изделия.

Лазет (*м.р., тур. от араб., разг.*) – вкус, сладост.

Лазетра (*ж.р.*) – вид цвете с миризливи назъбени листа.

Лакърдия (*ж.р.*): 1. Дума, приказка; 2. Новина, клюка.

Ла̀ла (*м.р., тур. от перс., разг.*) – смешник, шут; бърборко.

Лаладжѝйски (*прил., разг.*) – присъщ на лаладжия.

Ла̀ладжия (*м.р., разг.*) – шут, бърборко, шегаджия.

Лале (*ср.р., тур. от перс.*) – градинско или диво цвете с едър чашковиден цвят на върха на стеблото.

Ла̀нга (*ж.р., тур. от перс.*) – дълга краставица.

Лапа (*ж.р.*) – гъста каша за налагане на болно място (лапа от пареци трици).

Ластик (*м.р., тур. от фр. и гр.*): 1. Гума, каучук; 2. Разтеглива, еластична гумена лента или нишка; 3. Шнур или лента с такива нишки; 4. Особен вид разтеглива плетка; 5. Нещо разтегливо; 6. Разтеглива тъкан с вплетени в нея каучукови нишки, от която се изработват медицински лечебни чорапи, презрамки, тиранти *(спец.)*.

Ластика (*ж.р., остар.*) – ластик, суров каучук, гума.

Лаф (*м.р., тур. от перс., разг.*) – дума, слово, приказка. (*Стана лаф за него.*)

Лафаджия (*м.р., разг.*) – човек, който лесно общува.

Лафмухабет (*м.р., разг.*) – лек, забавен разговор.

Лафя/ си (*несв., разг.*) – говоря, приказвам с някого.

Леблебиджѝя (*м.р.*) – продавач на леблебия.

Леблебия (*ж.р.*) – печен нахут за мезе или за кафе.

Левент (*м.р., тур. от итал.*) – снажен, силен млад мъж; юнак здравеняк.

Левентски (*прил.*) – снажен, силен, здрав.

Леген (*м.р.*) – плитък или дълбок пластмасов или метален домакински съд за пране или миене.

Легенче (*ср.р.*): 1. Малък леген; 2. Вдлъбнатата част на бъбрека, в която се събира урината (*анатом.*).

Лезетлия (*прил., неизм., диал.*) – вкусно, приятно.

Леке (*ср.р., тур. от перс.*): 1. Петно от изцапано; 2. Срам, позор (*прен.*); 3. Долен човек, нахален (*прен.*).

Ленгѐр (*м.р., остар., диал.*) – котва.

Лефѐр (*м.р., тур. от гр., зоол.*) – вид хищна морска риба, разпространена и в Черно море.

Леш (*м.р., тур. от перс.*) – мърша, труп на умряло животно, което е започнало да се разлага.

Лешояд (*м.р., зоол.*) – граблива птица от сем. орли, която се храни предимно с мърша.

Либадѐ (*ср.р., тур. от перс.*) – къса антерия, дреха, подплатена с памук.

Лиляк (*м.р., тур. от араб., диал.*): 1. Люляк; 2. Прилеп.

Лимàн (*м.р., тур. от гр.*): 1. Залив, пристанище; 2. Солено езеро близо до море.

Лимон (*м.р., тур. от гр.-итал.-перс., бот.*) – многогодишно субтропично вечнозелено дръвче; плодът на това растение.

Лимоната (*ж.р., тур. от итал.*) – лимонада.

Лимонтозу (*ср.р.*): 1. Лимонена киселина; 2. Винена киселина.

Лобу̀т (*м.р., тур. от араб., разг.*) – бой като наказание.

Ло̀доси (*тур. от гр.*) – топъл южен вятър; южняк.

Лока̀нта и лока̀нда (*ж.р., тур. от гр.-итал., остар.*) – гостилница, кръчма.

Лока̀нтаджия (*м.р., тур. от итал.*) – гостилничар, кръчмар.

Локум (м.р., *тур. от араб.*) – сладкиш от скорбяла, захар и подправки, обикновено на кубчета (локум с бадеми).(*Разтягам локуми – празнословя.*)

Лонжа (*ж.р., тур. от итал., остар.*) – събрание на майстори от един еснаф в турско време.

Лула *(ж.р., тур. от перс.*): 1. Прибор за пушене – разширена и крива тръбичка, в която се слага тютюн; 2. Тръба за казан на ракия.

Лъджа (*ж.р., диал.*) – топла минерална баня или топъл минерален извор.

Льок (*м.р.*) – смес от гипс, яйца и дървено масло за замазване на водопроводни тръби, прозорци и други; маджун.

Люляк (*м.р., тур от араб. – лейляк, бот.*) – планински или градински храст с лилави, червени или бели благоуханни гроздовидни съцветия.

М

Мааза (*ж.р., тур. от араб., остар., диал.*) – виж **маза**.

Маанѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – турска народна песен с бавна мелодия.

Магазия (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Помещение при гара, митница, пристанище и други, където се разтоварват или приемат стоки и пощенски пратки; 2. Голям търговски магазин или склад (*остар.)*

Магданоз (*м.р., бот.*) – двегодишно зеленчуково растение, чиито листа и корени се употребяват за подправка на ястия; мерудия.

Мадàн (*м.р., тур. от араб.*): 1. Пещ за топене на желязна руда; 2. Съоръжение за очукване на големи късове желязо.

Маджỳн (*м.р., тур. от араб.*) – гъсто сварен сладък плодов сироп, петмез; 2. Лепкава тестовидна маса от безир и цинквайс за подлепяне на стъкла на прозорци и др.

Маджунѝрам (*несв.*) – облепвам с маджун (прозорци).

Маждрàк (*м.р., тур. от араб., остар.*) – дълго бойно копие.

Мазà (*ж.р., тур. от араб., остар.*): 1. Склад за търговски стоки; 2. Мазе, изба, зимник.

Мазгàл (*м.р.*) – отвор в кула или крепостна стена за стреляне през нея; бойница.

Маймỳна (*ж.р., тур. от араб.*) – маймуна, човекоподобен четириног бозайник.

Маймỳнка (*ж.р.*): 1. Малка маймунка; 2. Раница, парашут или друго нещо, което се носи на гръб (*разг., шег.*).

Майтàн (*м.р., тур. от перс., разг.)* – духовита закачка, подигравка, шега, подбив. (*Правиш си майтап с мене.*)

Майтанчѝя (*м.р.*) – който обича да пуща шеговити закачки по адрес на другите.

Майтапя (*несв.*) – закачам, подигравам, подхвърлям шеги и глуми по адрес на другите.

Макàз (*м.р., тур. от араб., спец.*) – разклонение на релсите за разминаване, железопътна стрелка.

Макàм (*м.р., тур. от араб.*) – мелодия, напев, обикновено проточена, ориенталска.

Макамлùя (*прил., неизм.*) – проточено мелодичен.

Макарà (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Дървено или метално колело с жлеб, по който се прокарва връв или въже; служи за вдигане на тежести, скрипец; 2. Дървена цев с издадени краища, на която се навиват конци; 3. Всичкият конец, намотан на една макара, заедно с основата.

Макàт (*м.р., диал.*) – покривка за канапе, миндер.

Макбул (*прил., неизм., тур. от араб., диал., остар.*) – приятен.

Макраме (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Възлести ресни, подобни на ресните в традиционните турски хавлии; 2. Техника за плетене на ресни чрез възли, използвана за създаване на различни творби в приложните изкуства (*изк.*).

Максỳл (*м.р., тур. от араб., остар.*) – собствено земеделско производство; земеделска реколта.

Мàксус (*нареч., тур. от араб., разг.*) – нарочно, преднамерено, обмислено.

Мал (*м.р., тур. от араб.*) – имот, земя, стока.

Малàк, малàче (*м./ср.р., рег.*) – биволско теле, биволче.

Маламашка (*ж.р., строит.*) – малка дъска с дръжка, използвана от мазачите за подравняване и изглаждане на мазилката.

Малджия (*м.р.*): 1. Иманяр; 2. Който търси богата жена, зестрогонец (*прен.*).

Малебù (*ср.р., тур. от араб.*) – вид крем от нишесте, полят със сироп.

Малѐмат (*м.р., остар.*) – ученост, образованост; осведоменост информираност (от малюмат – знания, познания, сведения).

Малѝк (*м.р., тур. от араб., диал.*) – собственик на имот, стока добитък.

Малсайбѝя (*м.р., диал.*) – собственик на имот, земя, стока.

Мамул (*м.р., тур. от араб.*): 1. Царевичен кочан със зърната; 2. Изобщо царевица.

Манатарка (*ж.р.*) – ядлива червена гъба, отдолу мътнобяла.

Манàфин (*м.р., тур. манав – плодопродавач):* 1. Турчин от някои области в Мала Азия; 2. Азиатец (*прен.*); 3. Развратник, полово извратен *(разг.*).

Мангàл (*м.р., тур. от араб.*) – разлат съд, в който се слагат и разгарят дървени въглища за огрев, жарник.

Мангафà (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Вид конска болест, шап; 2. Хрема или инфлуенца (*шег.*).

Мангѝр (*м.р.*) – някогашна дребна медна монета.

Мандà (*ж.р.*) – 1. Бивол; 2. Много бавен човек или животно.

Манда пощасъ: 1. Биволска поща; 2. Бавна поща (*прен.*).

Мандàло (*ср.р.*) – голямо резе за затваряне на врата. (*Мандалото хлопна.*)

Манджа (*ж.р., тур. от гр., разг.*) – гозба, ястие (*на всяка манджа мерудия*).

Мандра (*ж.р., тур. от гр.*): 1. Работилница за преработване на мляко в млечни продукти (сирене, кашкавал, извара, масло и др.); 2. Изобилие (*прен.*).

Мандраджия (*м.р., тур. от гр.*): 1. Собственик на мандра; 2. Майстор специалист по изработване на млечни продукти; работник в мандра.

Мàраба и мѐрхаба (*обръщ., жарг.*) – поздрав (здравей).

Марàз *(м.р., тур. от араб., диал.*) – болест.

Мараза (*ж.р., тур. от араб.*) – спор, кавга, разпра.

Маразлѝя (*прил., неизм.*) – болен, болнав.

Маразя се (*несв.*): 1. Бия; 2. Споря, разправям се.

Марапгоз (*м.р.*): 1. Резбар; дърводелец; мебелист; 2. Дърворезба.

Маргазà (*ж.р., тур. от араб., разг.*) – капризен човек.

Мардà (*ж.р., остар.*): 1. Изостанала, негодна стока, която е за изхвърляне; 2. Отпуснат човек, мързел (*пренебр.*).

Мардалък (*м.р., остар.*) – отпадък.

Марѝи (*мн.ч., нар.*) – стари овце.

Маркуч (*м.р.*): 1. Гумена тръба за течности или газове; 2. Черво на наргиле.

Марс (*м.р.*) – отделна игра на табла, която се брои двойно. (*Направих му два марса и го надвих.*)

Масàл (*м.р.*) – забавен разказ, приказка, анекдот, пословица.

Масалджѝя (*м.р.*) – който умее да разказва масали.

Масàт (*м.р.*) – стомана за заглаждане на ножове.

Маскарà (*м.р., тур. от араб.*): 1. Безобразник, безсрамник; 2. Посмешище, станал за смях.

Маскарѐ (*ср.р., спец.*) – заоблен връх на обувка, бомбе.

Маскарлък/-ъци (*м.р., разг.*) – постъпка на маскара, безобразие, безочливост.

Маскаря (*несв., разг.*) – правя на маскара, засрамвам, излагам на подигравка.

Маслахàт (*м.р., диал.*) – селска или държавна работа.

Масрàф (*м.р., тур. от араб.*) – разноски, разход. (*Надвил си над масрафа.*)

Масрафлия (*м.р., прил., разг.*) – който струва много пари или други средства.

Мастар (*м.р., строит.*) – широка дървена летва, използвана от мазачите при полагане и изглаждане на зид.

Мастика (*ж.р., тур. от гр.*): 1. Вид алкохолна напитка с характерен анасонов аромат; 2. Ароматна смола от вечнозелено дърво, което вирее в Средиземноморието, използвана за приготвяне на мастила, тушове и др.

Мастия (*ж.р., разг.*): 1. Куче, кучка (*пренебр.*); 2. Развратница, никаквица (*грубо*). 3. Политик, който сменя често партийната си принадлежност заради облаги и пари, продажник *(грубо*).

Масур (*м.р., тур. от араб., нар.*): 1. Тръбичка, цев; цев за навиване на прежда при тъкане; калем; 2. Кухо стъбло на растение. 3. Царевичен плод; 4. Спираловидно навита къдрица на женска коса (*прен.*). 5. Ледена висулка на стряха.

Мàтара (*ж.р.*) – съд за вода, манерка.

Маткàп (*м.р., тур. от араб., техн.*) – дърводелски уред, на който се слага свредел за пробиване на дупки.

Матрак (*м.р., тур. от араб., рег.*): 1. Поставка за дъсчен одър; магаре; 2. Пружинена поставка на легло.

Матрапàз (*м.р., тур. от перс.*): 1. Препродавач; 2. Посредник в покупко-продажба.

Маўна *(ж.р., тур. от араб., остар.*) – голяма ладия за пренасяне на стоки и хора от кораб до брега, когато няма пристанище.

Махала (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Част от селище, квартал; 2. Малко откъснато селище, което административно влиза в състава на по-голямо село; 3. Хората, които живеят в квартал или малко селище (*прен.*).

Махàнà (*ж.р., разг.*) – недостатък (намирам махна).

Махзàр (*м.р,. тур. от араб., ист.*) – молба от обществена група или частни лица, отправена до властта, петиция, изложение.

Махзарджѝя (*м.р.*) – лице, което подава махзари.

Махкемѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – съд, съдилище.

Махлю̀л (*м.р., диал.*) – имот, останал без наследници.

Махмудия *(ж.р.)* – стара турска жълтица (по името на султан Махмуд).

Махму̀з (*м.р., тур. от араб.*): 1. Шпора, вид шип или движещо се колелце, поставено на петата на обувка за подкарване на кон при езда; 2. Заден нокът у някои птици.

Махмурлия (*м.р.*): 1. Човек неразположен и с главоболие след напиване; 2. Недостатъчно изтрезнял; 3. Сънен.

Махмурлук (*м.р.)* – главоболие и слабо неразположение след напиване; замаяност.

Махнаджия (*м.р., разг.*) – който намира махана, недостатъци

Махрама (*ж.р., тур. от араб., остар.)*: 1. Вид бродирана кърпа за глава; 2. Телове на тънки панделки от пиринч на главата на невеста; 3. Голяма плитка, която булката носи на сватбата и докато е младоженка.

Маша̀ (*ж.р., тур. от перс.*): 1. Щипци за хващане на жар или нещо горещо; 2. Щипци за къдрене на коси (*спец.*); 3. Оръдие на чужди интереси (*прен.*).

Машал (*м.р., диал.*) – главня, факел.

Машалла̀ (*тур. от араб., остар.*) – междуметие за изказване на похвала: браво, много добре.

Мащрапа̀ *(ж.р.)* – глинен или метален съд с дръжка за гребане и пиене на вода, вино и др.

Мая̀ *(ж.р.)*: 1. Сирище, фермент за подсирване на мляко; 2. Подкваса, квас; 3. Изкуствен продукт за квас на хляб.

Маясъ̀л (*м.р., тур. от араб.*) – болест, хемороиди; разширение на вените на долната част на правото черво и ануса, вследствие на което се получава кървене.

Маясъли̇̀в (*прил.*) – който има маясъл.

Маясълѝвче и **маясѐлче** (*ср.р.*) – название на различни билки, които се употребяват в народната медицина като средство против маясъл.

Мегдан (*м.р., тур. от араб.*) – площад, стъгда; широко място (*има мегдан – може; излиза на мегдан – излиза наяве; деля мегдан с някого – съперник съм му*).

Мегдански (*прил.*) – който се отнася до мегдан.

Меджидѝя *(ж.р.)*: 1. Стара сребърна турска монета на стойност 20 гроша (по името на султан Абдул Меджид); 2. Турски орден, създаден от същия султан и разделен на пет степени.

Меджѝя и **миджѝя** (*ж.р., остар.*) – безплатна колективна помощ на селянин.

Меджлѝс (*м.р., тур. от араб.*) – Народното събрание в Турция.

Медресѐ (*ср.р.)* – мохамеданско духовно училище.

Мезѐт (*м.р., тур. от араб., остар.*) – публичен търг.

Мездрà (*ж.р., тур. от араб., диал.*) – землище, място от съседно землище.

Мезѐ (*ср., тур. от перс.*) – закуска или салата при пиене на спиртни напитки.

Мезелик – виж **мезе**.

Мезлѝч (*м.р., от тур. – меджлис, остар.*) – съвет на старейшините или селските първенци.

Мекерѐ (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Товарно животно; 2. Мазник, подлизурко, подлец.

Мекѝк (*м.р.,остар.*): 1. Совалка; 2. Совалковидна питка – мекица.

Мекир (*м.р., диал.*) – аванта, келепир.

Мекица *(ж.р.)* – срадкиш от квасено тесто, опържен в растително масло.

Мекичар (*м.р.)* – който прави и продава мекици.

Мекичарница (*ж.р.*) – заведение, където се правят или продават мекици.

Мектеб (*м.р., тур. от араб.*): 1.Начално мюсюлманско училище; 2. Училище.

Мектюб (*м.р., остар., тур. от араб. мектуп*) – писмо.

Мекян (*м.р., тур. от араб., диал., остар.*) – жилище, дом; стопанство.

Мелаим и милаим (*прил., неизм., диал.*) – нежен, кротък, вежлив.

Мѐлез (*м.р.*) – живо същество, родено от кръстосване на два близки различни вида, породи или раси; хибрид (мулат, метис и др.).

Мелямет (*м.р., остар.*) – упрек, укор.

Мемлекѐт (*м.р., тур. от араб.*) – роден край, роден кът.

Мѐмур (*м.р., ист.*) – турски чиновник, пълномощник.

Мѐнгеме (*ср.р., тур. от итал.*) – уред за стягане и придаване на устойчивост на предмет при изработката му; стегало или преса.

Менгюш (*м.р., тур. от перс., рег.*): 1. Обеца; 2. Висулка от шията на животно, подобна на обеци.

Мендебу̀р (*м.р., диал.*) – мързелив, негодник, лъжец.

Мендиз (*м.р., тур. от араб., остар.*) – инженер.

Мендил (*м.р., диал.*): 1. Престилка, покривка; 2. Кърпа за нос.

Менекшѐ (*ср.р., тур. от перс., диал., остар.*) – теменуга.

Мензил (*м.р., остар.*): 1. Място за отсядане при пътуване 2. Станция, поща, жилище.

Мензилхане (*ср.р., остар.*) – пощенска станция.

Мѐнта (*ж.р., жарг.*) – лъжа, измама; неистински.

Менте (*ср.р.*): *1.* Къса горна дреха без ръкави; 2. Несериозен човек

Ментеше (*ср.р., остар.*) – панти за врата или прозорец.

Мѐнтирджия (*м.р., разг.*) – измамник, лъжец, търчи-лъжи.

Мера *(ж.р., тур. от араб.)* – свободна общинска земя за пасище

Мераджия (*м.р.*) – полски пазач.

Мерак (*м.р.*) – силно желание, страст, грижа.

Мераклия (*м.р.)* – който има мерак за нещо; любопитен.

Мерам (*м.р., остар.*) – цел, желание, намерение.

Мердевѐн (*м.р.*) – стълба.

Мерджан (*м.р., тур. от араб., остар.*) – корал.

Мерджа̀нов (*прил.*) – който е направен с мерджан (коралов гердан).

Мерджанче (*ср.р., диал.*): 1. Герданче, мънисто от герданче; Цветето хризантема.

Меремѐт (*м.р., тур. от араб., остар.*) – поправяне, потягане.

Мерѐтски и **мерешки** (*прил., диал.*) – проклет, противен; пуст.

Меретщина (*ж.р., диал.*) – проклятие.

Мермер (*м.р., тур. от гр., нар.*) – мрамор.

Мермерен (*прил.)* – мраморен.

Мертебе (*ср.р., остар.*) – степен, равнище.

Мертек (*м.р.*) – тънка греда под керемидите на покрив; мартак.

Мерхаба и **ма̀раба** (*разг.*) – турски поздрав (*добре дошъл*), казван у нас на шега вместо добър ден или здравей.

Мерхамет (*м.р., остар.*) – състрадание, благоволение.

Мерхаметлик (*м.р., остар.*) – състрадателност.

Месина (*ж.р., тур. от итал., собств.*): 1. Месина, град в Сицилия; 2. Здрав конец за въдица.

Мѐсове (*м.р., тур. от перс., диал.*): 1. Терлици; 2. Дълги вълнени чорапи; 3. Сандали.

Механа (*ж.р., тур. от перс.*) – кръчма.

Механджийски (*прил.*) – кръчмарски.

Механджия (*м.р.*) – кръчмар.

Мехенк (*м.р., диал.*) – камък, на който златарите пробват златото.

Мехлѐм (*тур. от араб.*) – лековита кашица за мазане и налагане на рани; (*Дойде му като мехлем на душата.*)

Мехтер (*м.р., остар.*) – свирач, музикант.

Мечѐт (*м.р., тур. от араб.*): 1. Мохамедански молитвен дом, джамия; 2. Викало на минаре; 3. Джамия на сектанти мохамедани.

Мешѐ *(ср.р.)* – дъб.

Мешѝн (*м.р., тур. от перс.*) – щавена овча кожа за леки обувки и др.

Мидил (*м.р., тур. – от остров Митилин, диал.*) – порода дребно конче.

Милѐт (*м.р., тур. от араб., остар.*) – народ, хора.

Милет башия (*м.р., остар.*): 1. Народен глава; 2. Църковен водач (патриарх, владика).

Мимбàр (*м.р., тур. от араб., рел.*) – издигнато място в джамия, откъдето се чете Коранът.

Минарѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – кула на джамия, на която има викало.

Миндер (*м.р.*) – плътно допряно до стената дървено легло без перила, застлано с черги и възглавници, за сядане или лежане.

Миндерлик и **миндерлък** (*м.р.*): 1. Легло, по-голямо от миндер; 2. Постелка за миндер.

Минсофа (*ж.р., тур. от араб., остар.)* – широк миндер.

Мирàз (*м.р., тур. от араб.*) – имот или наследство от родителите на жената.

Миразчия *(м.р.)* – който търси или взема мираз.

Миралай (*м.р., остар.*) – турски полковник.

Мирза (*ж.р., тур. от перс.*): 1. Персийска почетна титла, поставяна след името на членовете на царуващ род; 2. Титла пред името за означаване на ученост.

Мирие (*ср.р.*): 1. Държавен или султански имот; 2. Обработван от частно лице имот, който принадлежи на държавата или на султана.

Мисир/-ка (*м./ ж.р., тур. от араб.*): 1. Царевица, кукуруз; 2. Пуяк, пуйка.

Мисѝрен (*прил.*) – царевичен, кукурузен.

Мисѝрище (*ср.р.*) – място, засято с мисир, кукурузище.

Мѝскал (*м.р., тур. от араб.*) – иранска мярка за тежина, равна на 4,65 грама.

Мискѐт (*м.р.*) – вид грозде с приятен дъх; вино от такова грозде.

Мискѝн (*м.р., тур. от араб., разг., укор.*) – отвратителен, гаден, мръсен човек.

Мискинлък (*м.р.*) – проява на мискинин; да правиш мръсно някому.

Мискински (*прил.*)– присъщ на мискинин.

Михлѐ (*ср.р., тур. от араб., рег.*): 1. Гъсто доматено пюре; 2. Червени домати.

Михлюзин (*м.р., остар.*): 1. Неплатежоспособен търговец; 2. Мързеливец, ленивец.

Михраб (*м.р., архит.*) – ниша в стената на джамия, която е ориентирана по посока на Мека, характерна за ислямската архитектура; кълбе.

Моабѐт (*м.р., разг.*) – вж **мухабет.**

Молла̀ (*м.р., тур. от араб.*) – мохамедански съдия, учил богословие.

Мòлоз (*м.р., рег.*) – обл камък за хвърляне; голям камък.

Мòрав (*прил.*) – което има цвят, получен от синьо и червено; виолетов.

Морȕк (*м.р., тур. от араб., рег., разг.*): 1. Стар, изтощен вол или бивол; 2. Баща (*жарг.*).

Муезȉн (*м.р.*) – викач от минарето за молитва, низш духовен мохамедански служител.

Мукавà (*ж.р., тур. от араб.*) – дебела хартия, картон.

Мукаѐт и **мукаят** (*м.р., тур. от араб., остар.*) – поемане на грижата да се направи нещо, наканване.

Муксуп – (*м.р., зоол.*) – сладководна риба от рода на сьомгата.

Мумджȉя (*м.р., тур. от перс.*) – свещар.

Мунасȉп (*нареч., тур. от араб.*) – прилично, удобно, подходящо, уместно. (*Както намерите за мунасип.*)

Мунафлък (*м.р., остар., диал.*) – лицемерие, клевета, интрига.

Мурабѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – война.

Мурафѐт (*м.р., тур. от араб., разг.*) – умение, майсторство, способност, изкуство, сръчност.

Мурафетлия (*прил., неизм.*) – който умее, комуто иде отръки; изкусен.

Мусакà (*ж.р.*) – вид ястие от мляно месо, яйца, кисело мляко, картофи или патладжани, печено на фурна.

Мусандра (*ж.р., тур. от араб. и новогр., диал.*): 1. Долап в стена за дрехи; 2. Кухненски долап.

Мусафир (*м.р., тур. от араб.*) – гост.

Муска (*ж.р., тур. от араб.*) – малка кесийка, в която се слага написана със заклинания хартийка или друг предмет и се носи от суеверни хора на шията, за да ги предпазва от беди и злополука; талисман.

Мускàл (*м.р.*): *1.* Мярка за тегло, която е равна на един драм и половина; 2. Шишенце за един драм и половина розово масло; 3. Такова шишенце заедно с розовото масло.

Мутаф (*м.р., тур. от перс., диал.*) – постелка от козина.

Мутафчилък (*м.р.)* – обработване на козина, изработване на тъкани и въжета от козина.

Мутафчия (м.р.) – лице, което тъче и приготвя предмети от козина.

Мутва̀к *(м.р., тур. от араб.)* – готварница, кухня.

Мутлак (*нареч., тур. от араб., диал.*) – непременно, навярно, вероятно.

Мỳфта (*ж.р., тур. от перс.*): 1. Безплатно, даром; 2. Нещо, получено даром чрез нахалство.

Муфтаджия (*м.р., тур. от перс., разг.*) – лице, което иска да получи нещо даром, с хитрост или нахалство.

Мỳхабет (*м.р., тур. от араб.*) – приятелски разговор, приказки, веселие със сладки приказки.

Мухаджир (*м.р., тур. от араб., остар., диал.*) – бежанец, емигрант, (*прил.*) мухаджирски.

Мухаребе (*м.р., тур. от араб., остар.*) – мурабе, война.

Мухта̀р (*м.р., тур. от араб., ист.*) – българин, представител на селото през турско време; старейшина, кмет.

Мушамà (*ж.р.)*: 1. Платно, напоено с непромокаемо вещество, като гума, блажна боя, восък; 2. Горна гумирана дреха, шлифер; 3. Пластир за рани.

Мушỳр и **мюшир** (*м.р., остар.*) – маршал.

Мỳшмула *(ж.р., тур. от араб.)*: 1. Храстовидно дърво, което дава плодове, годни за ядене само при загниване; 2. Плод от това дърво.

Мъздра̀к – виж **маждрак**.

Мюбашỳр (*м.р., ист.*) – специален пратеник на властта в Османската империя, който трябва да уреди правен, финансов или административен проблем.

Мюдѝор (*м.р., тур. от араб.*): 1. Управител на неголям град, околийски началник; 2. Директор на училище или учреждение.

Мюждѐ (*ср.р., тур. от перс.*) – радостна, приятна вест, за която дават дар на вестителя.

Мюжделѝк (*м.р.*) – дар, даван на вестителя на радостната вест.

Мюзевѝр/-ин (*м.р., тур. от араб.*) – клюкар, клеветник, интригант.

Мюзевирлък (*м.р.*) – клюкарство.

Мюзеин (*м.р., тур. от араб.*) – низш духовен мохамедански служител, викач от минаре за молитва.

Мюлк (*м.р., тур. от араб.*) – недвижим имот, земя със сгради.

Мюлтезим (*м.р., ист.*) – откупвач на данъци или налози в Османската империя.

Мюлтезимджилък (*м.р., ист.*) – откупуване на данъци или налози.

Мюлязим, мелезим и мюлюзимин (*м.р., ист.*) – поручик в Османската империя.

Мюре (*ср.р., диал.*): 1. При лов на патици – дива патица, която се връзва край блато или река на гюме, за да привлича дивите патици; примамка. 2. Примамка, уловка (*прен.*).

Мюрѝд (*м.р., тур. от араб.*) – послушник, ученик на имам или шейх, който е последовател на мюридизма; аскет, мистик.

Мюридѝзъм (*м.р.*) – религиозно движение сред някои кавказки народи през XIX век, което използвали за борба срещу руския царизъм.

Мюсюлманин и **мюсюлманка** (м.р., *тур. от араб.*) – мохамеданин, мохамеданка.

Мюсюлмански (*прил.*) – мохамедански; турски.

Мюсюлманство (*ср.р.*) – мохамеданство.

Мютесарѝф и **мутесариф** (*м.р., тур. от араб., ист.*) – някогашен турски административен служител, който управлявал част от вилает; окръжен управител.

Мюфеттѝш (*м.р., ист.*) – контрольор, инспектор в Османската империя.

Мюфтийски (*прил.*): 1. Верскосъдебен; 2. Който се отнася до мюфтия (мюфтийски съд – който разглежда бракоразводни, имуществени и наследствени дела между мохамедани въз основа на верския закон).

Мюфтийство (*ср.р.*) 1. Длъжност и звание на мюфтия; 2. Канцелария на мюфтия; 3. Здание, в което се помещава канцеларията на мюфтията (Главно мюфтийство – служба и канцелария на главния мюфтия, а и върховна инстанция на мюфтийските съдилища).

Мюфтия (*м.р.*) – познавач и тълкувател на корана у мохамеданите, който произнася присъди по различни дела въз основа на верския закон.

Мюхлѐт (*м.р., остар.*) – отсрочка.

Мюхлюзлюк(*м.р., остар.*)–неплатежоспособност,несъстоятелност.

Мюхюр (*м.р., тур. от араб., диал., остар.*) – печат.

Мющерия (*м.р., тур. от араб.*) – редовен купувач у някой търговец; клиент, пациент. (*Той ми е мющерия. Хванаха ме за мющерия.*)

Н

Налбàнтин (*м.р., тур. от араб.*) – подковач на добитък.

Налбантница *(ж.р.)* – работилница, където подковават добитък.

Налбантство (*ср.р.)* – занятие и поминък на налбантин.

Налчѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – подкова за добитък или за обувка.

Налъмù (*мн.ч., тур. от араб.*) – дървени чехли само от ходило и каишка.

Намаз (*м.р., тур. от перс.*) – мохамеданска молитва, която се прави пет пъти на ден в определени часове.

Нане (*ср.р.*) – растението дива мента. Има такъв израз: нане молла – несръчен, духовно и физически неустойчив.

Нанеяги, панеягъ (*ср.р.*) – ментово масло, което се употребява за успокояване на болките в стомаха.

Нар (*м.р., тур. от араб.*): 1. Вечнозелено дърво с лъскави листа и ярки червени цветове; 2. Плод на това дърво, пълен със сочни червени зърна; 3. Мелез от едногърба и двугърба камила (*от тюркски)*.

Наргиле (*ср.р., тур. от араб.*) – специална ориенталска лула за пушене на тютюн, която има дълъг маркуч и съд за вода, през която минава пушекът.

Нардек (*м.р., тур. от перс., диал.*) – петмез от диня, сливи, дренки и други.

Нафиле (*нареч., тур. от араб.*) – напразен, безполезен; напразно, безполезно, на вятъра, напусто, без полза, лошо.

Нахàкере (*нареч., тур. от араб., разг.*) – напразно, залудо.

Нахия (*ж.р., тур. от араб., ист.*): 1. Най-малката административна единица в Турция; 2. Област, сборна селска община.

Нахỳт *(м.р., тур. от перс.*): 1. Растение от бобовите; 2. Плод от това растение, от чиито зърна се пече леблебия, прави се и кафе.

Небетчия (*м.р., тур. от араб., остар., диал.*) – човек, който чака да му дойде редът.

Небетшекер (*м.р., тур. от араб.*) – вид рафинирана захар на едри кристали.

Нейсе (*нареч.*) – както и да е, както и да било, нищо.

Некѐзин (*м.р., остар.*) – съперник.

Ниѐт (*м.р., тур. от араб., остар.*) – намерение.

Низа̀м (*м.р., остар.*): 1. Ред, система; 2. Войник от редовната турска войска в Османската империя; 2. Редовна военна служба, въведена през 1826 година от султан Махмуд II.

Никях (*м.р., тур. от араб.*): 1. Пари, които мохамеданин дава на жената при развод; 2. Сватбен дар от младоженец на невеста; 3. Бракосъчетание, брак; 4. Откуп, който младоженецът плаща на бащата на бъдещата си съпруга (*остар.*).

Никяхлия (*м.р.*) – сключил граждански брак (женен, омъжена).

Нишадър (*м.р., тур. от араб.*) – амониев хлорид, бяло или възжълто кристално вещество, което се употребява в медицината и техниката.

Нишадърен (*прил.*) – който съдържа нишадър.

Нишà н (*м.р., тур. от араб., остар.*): 1. Знак, белег; 2. Предмет, поставен за улучване; мишена; 3. Орден или медал, даван някога от султана; 4. Годеж; годежен подарък; годежен пръстен; 5. Знамение, личба.

Нишанджия (*м.р.*) – който умее да се цели, добър стрелец.

Нишесте (*ср.р., тур. от перс.*) – скорбяла.

Нофу̀з и **нуфу̀з** (*м.р., остар.*): 1. Добро име, чест; 2. Уважавана личност; 3. Регистър на населението; 4. Карта за самоличност (лична карта).

Нофузлия (*прил., неизм., остар.*) – уважаван, влиятелен, личен.

Нумунѐ и **номунѐ** (*ср.р., остар.*): 1. Образец, мостра; 2. Пример; 3. Ограничено количество.

О

Оварда̀ (*прил., неизм., разг.*) – за човек, който не е свидлив, има широки пръсти и не се скъпи; щедър.

Оглум (*обръщение, диал.*) – обикновено към дете или млад човек: моето момче.

Ода̀ *(ж.р.)* – група от 400 кърджалии, еничари и др.

Одаджия (*м.р., остар.*): 1. Овчар, който приготвя ядене на всички от кошлата; 2. Домашен прислужник, готвач в селска къща.

Одалѝстка (*ж.р., тур. от фр.*): 1. Робиня, която прислужва в харем; 2. Наложница.

Одая̀ (*ж.р., остар.*): 1. Стая; 2. Помещение за преспиване в турско село.

Оджа̀к (*м.р.)*: 1. Огнище с изграден комин (кюлтюр оджак – огнище на култура); 2. Еничарска казарма в Османската империя в столицата Истанбул (*ист.*); 3. Еничарски корпус; 4. Военна част.

Ок (*м.р.)* – всеки от двата дълги пръта, прикачени в предната част на каруца, с помощта на които се впряга кон, катър или магаре.

Ока̀ (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Стара турска мярка за тегло, равна на 1225 или 1283 грама, използвана в България до 1889 г.; 2. Стара турска мярка за вместимост, равна на 0,75 л.

Окумуш (*прил., неизм., диал.*) – опитен, отракан, отворен, оправен.

Оладжак (*нареч.*) – който може да стане, да се осъществи.

Олан/-ин (*м.р., остар.*) – млад слуга, прислужник.

Олмаджак (*нареч., диал.*): 1. Малко, незначително количество маса; 2. Приблизително, около, небивал, неуместен.

О̀нбашия *(м.р., ист.)*: 1. Началник на десет войници, десетник; 2. Полицейски началник в малък град.

Онда̀ндър (*неизм.)* – от това ще да е, от него ще да е (когато не се знае причината за нещо или за болестта).

Опанджак (*м.р.*) – ямурлук.

Орадисвам (*несв.*): *1.* Пипам нещо мръсно, та ме хваща болест 2. Урочасвам.

Ордия (*ж.р., тур. орду – войска*) – множество, много.

Орман (*м.р.*) – гора; Делиорман – Лудогорие.

Орман кебап (*м.р., кулин.*) – ястие от кълчета месо с чубрица и други подправки.

Орман папаз (*м.р.*): *1.* Свещеник, който е повече бунтовник, отколкото духовник. (Турците така са наричали българските свещеници националисти); 2. Свещеник, който води бурен светски живот (*пренр., разг.*); 3. Занемарен външно свещеник (*презр.*).

Ортà будалà (нареч., *разг.*) – средна хубост, горе-долу.

Ортàк (*м.р.*) – съдружник.

Ортаклѝк (*м.р.*) – обща работа, съдружие.

Орталък (*м.р.*): 1. Множество хора, тълпа, общество (*събра орталъка, изпокраде орталъка, съсипа орталъка*); 2. Околност, свят.

Орташки (*прил., разг.*) – който принадлежи на ортаци, съдружнически.

Ортумà (ж.р., *тур. от новогр.*) – дебело въже.

Орудж (*м.р., рел.*) – пост у изповядващите исляма.

Османлия (*м.р.*) – турчин; османски турчин.

Османски (*прил.*) – турски (османско изкуство – изкуство, създадено по време на управлението на османската династия от 1326 до 1922 г.).

Осул-осул (*нареч., диал.,тур. – усул-усул*) – тихо, незабелязано.

Осѝм (*част., диал.*) – май, може би, ами.

Отебере (*прил., остар.*): 1. Какъв да е, случаен, не е направен както трябва; 2. Това-онова; разни дребни работи.

Отлàк (*м.р., диал.*): 1. Пасище; 2. Данък за паша, тревнина.

Отлук (*м.р., диал.*) – сеновал, плевня.

Отомани (*м.р., тур. османлъ*) – османски турчин, османлия, турчин.

Ошàф, ошав (*м.р., тур. от перс.*): 1. Варен компот от сливи, круши, ябълки със захар; 2. Нарязани и изсушени ябълки или круши.

Ошафлък (*м.р., диал.*) – смес от различни сушени плодове.

Ощур (*м.р.*): 1. Характер, нрав; 2. Род, корен, потекло (*диал.*).

Оюн (*м.р.*) – игра, измама, хитрост.

П

Пазва̀нт/-ин (*м.р., тур. от перс., остар.*) – нощен пазач, пазач

Пази̇̀я (*ж.р., диал.*) – диво цвекло, дебелият мускул на ръката.

Пай (*м.р.*) – част, дял, участие; припадаща се някому част.

Пайва̀нт (*м.р., тур. от перс., нар.*): 1. Въже, с което се спъват преден и заден крак на кон, когато пасе; 2. Дълго въже или тел, за което привързват повода на животно, за да се движи по-нашироко.

Па̀йдос (*м.р., тур. от гр.*): 1. Пускане, освобождаване, изгонване; 2. Край на работата; почивка, отдих.

Пайта̀к (*м.р.*): 1. Кон, задните крака на който са криви и се удрят при ходене; 2. Човек с криви крака, кривокрак.

Пал (*м.р., остар., диал.*) – керемиденочервен на цвят гълъб.

Пала (*ж.р., остар.*) – широка крива сабя; голям нож.

Палабуюклия (*прил., неизм.*) – човек с гъсти и извити мустаци.

Палавра (*ж.р., диал.*): 1. Клюка, измислица, лъжа, хвалба; 2. Заклинание.

Паламуд (*м.р.*): *1.* Вид морска риба с вретеновидно тяло с металносив цвят, покрито с много люспи *(тур. от гр., зоол.)*; 2. Чашки от плода на някои видове дъб, използвани за щавене на кожи *(тур. паламут)*; 3. Вид дъб в Южна Тракия; 4. Дъбилно вещество, което се получава от този дъб.

Паландза, паланца (*ж.р., тур. от итал., разг.*) – теглилка с блюда, везни.

Пала̀ска (*ж.р., тур. от унг.*): 1. Войнишка чантичка за патрони, сумка; 2.Чанта за барут, куршуми и други принадлежности за стрелба.

Палдъ̀м (*м.р.*) – подопашник, ремък под опашката на впрегнат кон или магаре.

Памид (*м.р., тур. от перс.*) – вид грозде с лилавочервени зърна и тънка кожица; вино от такова грозде.

Памук (*м.р., тур. от перс., бот.*): 1. Вид влакнодайно растение; 2. Подобният на вълна продукт от това растение, който служи за прежда, целулоза и др.; 3. Обработени влакна от това растение с различно приложение; вата.

Памуклийка (*ж.р., разг.*) – вид горна къса дреха, подплатена с памук.

Памуклия (*прил., неизм., остар.*) – подплатен с памук; памучен.

Памукчия (*м.р., остар.*): 1. Човек, който продава памук; 2. Човек, който обработва, разбухва памук.

Панджар (*м.р., рег.*) – червено цвекло.

Панта *(ж.р.):* 1. Метална част на врата, прозорец, чрез която те се окачват на рамките и на която се държат при отваряне и затваряне; 2. Карта за игра *(остар.)*.

Папàз (*м.р., тур. от гр.*) – свещеник, духовник, поп (*папаз яхния – попска яхния*).

Папỳк (*м.р., тур. от пер.*) – чехъл, лека домашна обувка с открита пета.

Папукчѝя (*м.р.*) – чехлар, обущар.

Парà *(ж.р.): 1.* Най-дребната монета в Турция и други източни страни – 1/40 от турския грош; 2. Стотна част от югославския динар, равен на стотинка; 3. Половин стотинка; 4. Нищо, нищожество *(прен.)*.

Паралия (*м.р.*) – който има много пари, богат човек.

Паралия (*ж.р., тур. от перс., диал.*) – много ниска кръгла дървена масичка, софра.

Паран (*м.р., нар.*) – разкъсан, раздробен (*паран парче – на множество късове*).

Парлàма *(нареч., диал.)* – на дребно, на парче; (*за парлама – за външен блясък*).

Пармак (*м.р.*): 1. Пръст на ръката или крака на човека; 2. Тясна

дъска, летва; 3. Спица за колело; 4. Кол за ограда, за решетка, за плет; 5. Стара турска мярка за дължина; 6. Замесване, участие (*прен.– има пръст в тази работа).*

Пармаклѝк (*м.р.*) – ограда в края на балкон, стълби, мост и др. за предпазване от падане; парапет.

Пармакчѝя (*м.р.*): 1. Който прави решетъчни огради; 2. Подбудител, подстрекател.

Парса (*ж.р., тур. от итал.*) – сума; бакшиш, събран от публиката след представление. (*Един бие тъпана – друг събира парсата.*)

Пастал (*м.р., спец.*) – снопче от подредени сухи тютюневи листа.

Пастърма *(ж.р.)* – осолено сушено месо.

Патаклама (*ж.р., разг.*) – голям шум, скарване, бой.

Патлàк (*м.р., остар.*): 1. Пищов, револвер; 2. Спукан, цепнат; изпъкнал (*патлачести очи*); 3. Пуканка.

Патлама (*ж.р., разг.*) – пукотевица.

Патлъджàн (*м.р., тур.-перс.*): 1. Син домат, патладжан; 2. Домат, червен домат *(остар.)*.

Патърдѝя (*ж.р., разг.*) – врява.

Патъци (*мн.ч., разг., шег.*) – обуща, обувки.

Пафти (*мн.ч., тур.-перс.*) – украсени метални плочки за закопчаване на женски колан; чапрази.

Пачà (ж.р., *тур. от перс.*): 1. Чорба от варени животински крака, глава и подобни – обикновено изстудена и желирана (свинска пача); 2. Долна част на панталони, гащи или шалвари; 3. Вторият ден след сватбата (*пача гюпо – ден на пачата*); 3. Крачол.

Пачàвра (*ж.р.*): 1. Дрипа, парцал, стари изпокъсани дрехи; 2. Парцал за бърсане, изтривалка, бърсалка; 3. Паднала жена (*прен.*).

Пачаура, пачеура (*ж.р., диал.*) – парцал за бърсане, пачавра.

Пашà *(м.р.)*: 1. Висш турски военачалник (Осман паша); 2. Турски управител на област (*живее като паша – охолно, самовластно*).

Пашалѝк (*м.р., истор.*): 1. Област, подведомствена на паша; 2. Свободен, охолен живот (*прен.*).

Пашòв (*прил.*) – това, което принадлежи на пашата (*пашови хареми*).

Пашòвица (*ж.р.*) – жена на паша.

Паянта (*ж.р., тур. от перс.*): 1. Напречна подпорна греда на постройка; 2. Подпорка на греда; наклонено дърво, което крепи отвесно или хоризонтално гредите на сграда; 3. Дървена връзка на дървени стълбове.

Паянтов (*прил., тур. от перс.*): 1. За сграда, изградена от греди, между които е поставен пълнеж от плет или тухли; 2. Нестабилен, слаб, разклатен (*прен.*).

Пезевѐнк (*м.р., тур. от перс.*) – сводник, мръсник.

Пей (*м.р.*) – част от уговорена сума, която се плаща предварително при поръчка, капаро.

Пейка (*ж.р., от тур. пейке*) – закована на колчета или на поставка дъска за сядане.

Пексимѐт (*м.р., тур. от перс.*) – препечен хляб; сухар, галета. (*По селата туркините правят четириъгълни питки от тесто, на които също казват пексимет.*)

Пелтѐ (*ср.р.*) – сгъстен сок от плодове, сварени със захар, който след изстиване става на пихтия, на желе.

Пелтѐк (*м.р.*) – който заеква, който пелтечи; запъва се при говорене.

Пелтеча (*несв., разг.*) – запъвам се при говорене, засквам.

Пембѐн (*прил.*) – розов, крещящо розов.

Пѐнджер (*м.р., остар.*) – прозорец.

Пѐнче (*ср.р.*): 1. Подлога, подметка на обувка; 2. Лапа на човек животно.

Пенчик (*м.р., ист.*): 1. Паричен данък за правото да се притежава роб, въведен от султан Мурад I в Османската империя; 2. Данък, който се равнява на 1/5 от военната плячка.

Перва̀з (*м.р., тур. от перс.*): 1. Издадена част по краищата на прозорец, рамка и др.; 2. Ръб, периферия.

Перва̀зилък (*м.р.*) – неустрашимост, смелост, дързост.

Первазладѝсвам (*несв.*) – поставям в рамка.

Первазчия (*м.р.*) – който заобикаля, кръшкач (жаргон).

Пергѐл (*м.р., тур. от перс.*): 1. Уред за чертаене на окръжности и мерене на разстояния в чертежи или на нива; 2. Голяма крачка (*прен. отваря си пергела – крачи с големи крачки*).

Перда̀х (*м.р., тур. от перс.*) – наказание с бой; бой; (строит.) изглаждане на прясна мазилка; излъскване, полировка, гланц; бръснене в обратна посока, контра.

Пердаша (*несв., разг.*) – бия някого, налагам го (*спец. пердаша мазилка*).

Пердѐ (*ср.р., тур. от перс.*): 1. Завеса; 2. Очна болест, която се нарича още катаракта (*прен.*).

Пердѐ кѝриз (*м.р.*) – воайорство.

Перделѝя (*прил., неизм.*): 1. С перде, със завеса; 2. Нахален, безочлив (*прен.*).

Пердесиз (*прил., неизм., разг.*) – безочлив, безнравствен.

Перекенде (*ср.р.*): 1. Полски имот в чуждо селище или между съседни землища (бирник по перекендета); 2. Човек без определена работа и местожителство (*прен.*).

Перушан (*м.р., тур. от перс., разг.*): 1. Смахнат, пернат човек; 2. Надменен, горделив човек.

Перчем (*м.р., тур. от перс., остар.*) – дълга коса у мъж, спусната от върха на главата; кика.

Перчемлùя (*м.р., прил., неизм., остар.*) – който има перчем.

Перчùмя (*несв.*) – подвивам и зачуквам излезлия край на забит гвоздей, за да задържи закования предмет.

Пестùл (*м.р.*) – каша от сливи, варена с брашно и сушена на слънце, за да се запази за зимата.

Петмѐз (*м.р.*) – гъсто сварен сок от грозде, захарна тръстика, захарно цвекло и др. с парчета от дюли, тикви и други плодове; рачел, маджун.

Пехливàн (*м.р., тур. от перс.*) – борец.

Пехливанлък (*м.р., остар.*): 1. Борбата като спорт; 2. Афиширане, показване на сила (*прен.*).

Пеш (*м.р., тур. от перс.*) – долен край на мъжка дреха; пола на дреха.

Пешин (*нареч.*) – предварително, като предплата, по-преди, по-напред.

Пешкùр (*м.р., тур. от перс.*) – кърпа за изтриване на ръце и лице.

Пешкиш (*м.р.*): 1. Сумата, която цариградските патриарси давали на султана, за да заемат патриаршията; 2. Подарък.

Пещемал и **пещимал** (*диал.*): 1. Дълга кърпа за баня, с която се прикрива тялото; 2. Дълга набрана пола, върху която се облича сукман или друга пола – част от носията на българката.

Пиàнко (*ср.р., тур. от итал.*) – вид лотария с въртележка.

Пилаф (*м.р., кулин., тур. от перс.*) – варен и попарен с масло ориз, любимо ядене на източните народи.

Пинтùя (*м.р., остар.*) – скъперник, стиснат човек.

Пирùнч (*м.р., тур. от перс.*) – сплав от две части мед и една част цинк с жълт цвят, месинг.

Пùсе и **писѐнце** (*ср.р., рег.*) – коте, котенце.

Пискѝол (*м.р.*) – завързани на китка конци, ремъчки (*ален фес с червен пискюл*).

Пихтия (*ж.р., тур. от перс.*) – сгъстена течност, желе, пача.

Пич (*м.р.*): 1. Незаконороден син, копеле (*вулг.*); 2. Издънка, израстък от неприсадената част на овощно дърво (*спец.*); 3. Голям женкар, сваляч и т.н. (*голям пич*); 3. Развратник, мръсник (*жарг.*);.

Пичлеме (*ср.р., разг., грубо*): 1. Невъзпитан хлапак, уличник; 2. Момче, младеж (*ирон.*).

Пишкин (*прил., неизм.*) – опитен, сръчен, изпечен.

Пишмàн (*м.р., тур. от перс., нар.*): 1. Който съжалява за нещо, извършено от него, и е готов да се откаже; 2. Разкайване.

Пишманлък (*м.р.*): 1. Недоволство, съжаление за нещо извършено (*разг.*); 2. Глоба за отказване от поетото задължение, за неустойка; 3. Отказ от поетото задължение.

Пишманя се (*несв., разг.*) – съжалявам за нещо сторено, ставам пишман.

Прангàджия (*м.р., остар.*): 1. Затворник с пранги; 2. Вагабонтин, злосторник, когото го чака затвор (*презр.*).

Прàнги (*мн.ч., тур. от итал.*) – вериги, окови.

Пул/-че (*м./ср.р.*): 1. Копче; 2. Малко дървено, кокалено или друго кръгче, с което се играе табла; 3. Клавиш, копче на музикален инструмент, пишеща или сметачна машина; 4. Марка (пощенска, гербова); 5. Люспа (на риба); 6. Пробита метална пластинка за украшение на дрехи (пулче).

Пунгия (*ж.р.*) – кожена кесия за пари или цигари, за огниво, кремък, прахан.

Пурùя (*ж.р.*) – дебела желязна тръба, прикрепена към главината на колело, в която влиза оста на колата.

Пусàт (*м.р., остар.*) – оръжие.

Пусѝя (*ж.р., остар.*) – засада.

Пусула *(ж.р., тур. от итал.)*: 1. Далекоглед, телескоп; 2. Писъмце, записчица като пропуск; 3. Компас (*сбърквам пусулата - обърквам се.)*

Пущ (*м.р., тур. от перс., разг.*) – развратник, блудник.

Пържола, пражола (*ж.р., чрез тур. пирзола от итал.*) – пържено или печено на скара месо, котлет.

Пърнѐр (*м.р.)* – вид дребен или храстовиден вечнозелен дъб в най-южните части на България.

Пюшкюн (*м.р., рег.*) – пейка пред къщата.

Р

Раван (*м.р., тур. от перс.*) – вид конски ход, по-бавен от тръс; като наречие – с такъв ход.

Рѐзгеле (*нареч., тур. от перс., разг.*) – тъкмо навреме или на място. (*Разгеле си дошъл, та да ни помогнеш.)*

Рѐки сапун (*м.р., остар.*) – фабричен сапун от Турция или от гръцките острови. (*И с раки сапун не можеш го уми.*)

Ракиджѝя (*м.р.*): 1. Производител на ракия; 2. Който обича да пие ракия.

Ракѝя (*ж.р., тур. от араб.*) – силно алкохолно питие, получавано чрез дестилация на ферментирали плодове.

Рамадѐн, рамазѐн (*м.р., тур. от араб.*): 1. Деветият месец от мюсюлманския лунен календар (от края на февруари докъм края на март), през който вярващите постят – не ядат от изгрев до залез слънце; 2. Пост, глад (*прен.*).

Рафт (*м.р., тур. от перс., нар.*) – дъсчена полица на стена, ла вица.

Рахàт (*м.р., тур. от араб.*) – спокойствие, безгрижие, широта (*прил.*) спокоен, безгрижен.

Рахат локум (*м.р., тур. от араб., остар.*) – вид сладко от захар, глюкоза, ядки от орехи и други подправки; локум.

Рахàтен (*прил.*): 1. Спокоен, рахат; 2. Който не стяга, широк.

Рахатлък (*м.р.*) – спокойствие, безгрижие, охолен живот.

Рахатỳвам (*несв., разг.*) – живея на спокойствие, нашироко, рахат.

Рахатясвам (*несв.*) – успокоявам се, освобождавам се от грижи.

Рахмѐт (*м.р., тур. от араб., остар.*) – задгробно блаженство, задгробен покой.

Рахметлѝя (*м.р., остар.*) – блажен покойник.

Рая̀ (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Немохамеданско население в султанска Турция, поданици немохамедани; 2. Робски, безправен народ (*прен.*).

Реванѐ (*ср.р.*) – подобен на торта сладкиш, приготвен от яйца, грис или брашно и полят със сироп.

Редив (*м.р., тур. от араб., ист.*) – запасен войник в турската армия.

Реза (*ж.р., диал.*) – заболяване на черния дроб при говедата.

Резѐ (*ср.р.*) – ключалка, мандало за врата.

Резекия (прил., *неизм.*) – вид десертно грозде с твърди и хрупкави зърна.

Резѝл (*м.р., тур. от араб., разг.*) – срам, посрамване, позор.

Резиллик (*м.р., разг.*) – посрамване, опозоряване, оскандаляване.

Резиля (*разг.*) – правя някого за резил, посрамвам го, правя го за смях, излагам го на присмех, опозорявам го.

Рейс (*м.р., тур. от араб.*): 1. Титла на висши сановници и офицери в султанска Турция; 2. Председател, водач, началник.

Ренде (*ср.р., тур. от перс., техн.*): 1. Дърводелско сечиво за изглаждане на дъски; 2. Готварски уред за настъргване на зеленчуци и други храни.

Рендосвам (*несв.*) и **рендосам** (*св.*) – изглаждам дъски с ренде.

Ренк (*м.р., тур. от перс.*) – багра, цвят.

Ресѝм (*м.р., тур. от араб., рег.*): 1. Данък върху наследство; 2. Съдебни разноски; 3. Картина, рисунка, чертеж, скица.

Речѐл (*м.р., тур. от перс., нар.*) – виж **рачел**.

Риджаджия (*м.р., остар.*) – молител, ходатай.

Руб и **руп** (*м.р., остар., тур. от араб.*): 1. Стара монета на стойност 1/4 от гроша; рубе; 2. Мярка за дължина, равна на 1/8 от аршина.

Руба (*ж.р., тур. от итал.*): 1. Облекло, дреха; 2. Момини дарове, чеиз.

Рубàлък (*м.р.*) – плат за дреха.

Рубѝе (*ср.р., тур. от араб.*) – стара турска дребна жълтица, руби.

Ругàн (*м.р., тур. от араб.*) – лачена кожа за обувки.

Ругàнен (*прил., остар.*) – направен от руган, лачен.

Рудбе (*ср.р., тур. от араб., остар.*): 1. Чин, степен; 2. Знак за отличие, орден.

Рум (*м.р.*): 1. Грък; 2. Християнин в бившата Османска империя (*ист.*).

Румелия (*ж.р., ист., геогр.*) – Европейска Турция.

Руфет (*м.р., диал.*) – еснафска задруга.

Рушвѐт (*м.р., тур. от араб.*) – подкуп, дар за незаконна услуга.

Рушветчия, рушветчийка (*м./ж.р.*) – който взима рушвет.

Рък (*м.р., тур. от араб., остар.*) – чест, честност, почтеност.

С

Саа̀т (*остар.*), **сахат** (*м.р.*) – час, часовник.

Сабàхле и сабàхлеи (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Сутрин, заран; 2. Утре сутринта.

Сабȕр (*м.р., тур. от араб.*): 1. Търпение; 2. Лечебно вещество, което се получава от растението алое.

Савàк (*м.р.*): *1.*Съоръжение за спиране или отклонение на вода; 2. Място на река, канал, язовир и др., откъдето водата се разделя в различни посоки.

Саглам (*прил., неизм., диал.*): 1. Здрав, як; здраво, яко (*нареч.*); 2. Надежден.

Сагмàл (*м.р.*) – стадо само от дойни овце.

Сагмалджȕя (*м.р.*) – овчар на сагмал.

Садѐ (*нареч., рег.*) – само.

Саджàк (*м.р., рег.*) – железен триножник за огнище; пиростия.

Садразамин (*м.р., тур. от араб., ист.*) – някогашен турски пръв министър; велик везир.

Саз (*м.р., тур. от перс.*): 1. Название на няколко растения: дзука, тръстика, папур и др.; 2. Източен музикален инструмент, подобен на мандолина.

Саздърма (*ж.р.*) – специалитет от варено и изпържено в лойта си месо, натъпкано в стомах или в черва на заклано животно.

Саȕб – сахиб (тур.) – собственик, стопанин, притежател, хазяин.

Саȕбия (*м.р., тур. от араб.*) – стопанин, владетел, собственик.

Саȕвàнт (*м.р.*) – навес, заслон, сушина.

Саȕгȕя (*ж.р.*) – почит, уважение.

Саȕдȕсвам (*несв.*) – оказвам почит, почитам, зачитам; смятам го за човек.

Сака̀ (*ж.р., тур. от араб.*) – мях или буре за носене на вода.

Сакаджия (*м.р., диал.*) – лице, което носи вода със сака; водоносец.

Сакарѐст и сакар (*прил., рег.*): 1. За бивол: бряз. 2. Кон с бяло петно на главата; 3. Който носи нещастие, злополучие (*прен.*).

Сакат (*м.р., тур. от араб., разг.*) – който е с повреден крайник, хром, куц, безбък.

Саксѝя (*ж.р.*): 1. Пръстен съд, в който се сади цвете (*расъл в саксия – отгледан с много грижи, разглезен*).

Сакъз (*м.р., разг.*) – дъвка.

Сакълмак (*м.р., остар.*) – затруднение, притеснение.

Сакъ̀н (*тур. от араб.*) – пази се, внимавай.

Сал (*м.р.*): 1. Примитивно плавателно средство, направено от свързани едно с друго дървета във вид на плоскост; 2. Плоскодънна широка ладия, която се движи по въже, опънато между двата бряга на река, и служи за пренасяне на хора, добитък, превозни средства и пр.; 3. Само (*остар. – сал ти не знаеш, сал ти ми остана.*)

Салават (*м.р., тур. от араб., диал.*) – шум, глъч.

Саладисвам и саладисам (*несв./св., диал.*) – тропосвам.

Салайдисвам и салайдисам (*несв./св., диал.*) – пришивам с широки бодове, тропосвам.

Сала̀ш (*м.р.*) – дъсчена колиба; навес.

Салгъ̀н (*м.р.*) – епидемия, диария, разстройство.

Салджѝя (*м.р.*) – който управлява или има сал.

Салдисвам и салдисам (*несв./св., остар.*) – спускам се, хвърлям се, нахвърлям се..

Салеп (*м.р., тур. от араб.*): 1. Полско и планинско цвете с грудки по корена; 2. Гъсто лепкаво питие, приготвяно от подземните грудки на това растение.

Салепчѝя (*м.р.*) – продавач на салеп.

Салкъ̀м (*м.р.*): *1.* Акация; 2. Грозде, грозд, чепка грозде (*разг.*).

Салкъ̀мен (*прил.*) – който се отнася до салкъм.

Салма (*ж.р., диал.*): 1. Обор, килер; 2. Непослушен, буен; немирник, палавник, лудетина (*остар.*).

Салмисвам и **салмисам** (*несв./св., диал.*) – правя пакости, буйствам, лудувам.

Салтама̀рка (*ж.р., тур. от итал.*) – къса горна дреха, подплатена с кожа.

Салтана̀т (*м.р., тур. от араб.*) – великолепие, разкош.

Салхана̀ (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – кланица, скотобойна.

Сама̀н (*м.р.*): 1. Вид печена тухла, кирпич; 2. Дребно нарязана слама.

Саманлъ̀к и **самалъ̀к** (*м.р., рег.*) – сламник, плевник.

Сама̀р (*м.р.*): 1. Специално приспособление, направено от дървени дъги и подплатено с възглавнички, което се слага на гърба на животно при товарене или яздене, седло (магаре със самар); 2. Всяко приспособление, нагодено за леко и удобно носене на тежести на гръб.

Самарджѝйски (*прил.*) – който се отнася до самарджия.

Самарджѝя (*м.р.*) – който прави или продава самари.

Самса̀р (*м.р.*) – белка (животно с ценна кожа).

Самса̀рин (*м.р.*) – посредник при покупки или продажби; търговски посредник.

Самсъ̀рин (*м.р., диал.*): 1. Проклетник, негодник; 2. Саможив човек.

Самѝн (*м.р., тур. от гр.*) – кръгъл хляб или изобщо отделен хляб.

Самунджѝя (*м.р., остар.*): 1. Който яде много хляб.

Самур (*м.р., тур. от перс.*): 1. Сибирско животно от рода на

белката със скъпа кожа; 2. Кожа от това животно; 3. Епитет за хубав кожен калпак (*нар.*).

Санджак (*м.р.*) – административна единица в султанска Турция, поделение на вилает; окръг (*санджаки шериф – свещеното знаме*).

Санджак бей (*м.р., ист.*) – административен управител и началник на феодална конница във военно време в Османската империя.

Сандъ̀к (*м.р., тур. от араб.*) – дъсчен или метален четвъртит съд; каса, ковчег.

Сандърдѝсвам (*несв.*) и **сандърдисам** (св., *разг.*): 1. Смущавам, разтревожвам; 2. Побеждавам, унищожавам, разбивам, разгромявам; 3. Омръзвам.

Санкѝм и **санкѝ** (*нареч.*): *1.* Впрочем, така да се каже, дето ще рече; 2. Сиреч, тоест, значи, следователно; 3. Като че ли, сякаш, чунким; 4. Най-после, та какво от това.

Сап (*м.р., рег.*): 1. Дървена дръжка на сечиво: секира, лопата, тесла и др.; 2. Инфекциозно заболяване по коне, магарета и мулета, причинявано от бактерии, може да се пренася и на човека (*мед.*).

Сапикàсвам (*несв.*): 1. Съглеждам, забелязвам; 2. Опомням се, засрамвам се.

Саплъ̀к (*м.р.*): *1.* Плевня; 2. Клон на дърво, от който може да се направи дръжка.

Сара (*ж.р., остар.*): 1. Епилепсия; 2. Редица, ред (*диал.*); 3. Удобен случай.

Сараджа (*ж.р., нар.*): 1. Болестта скрофули, живеница; 2. Изобщо всяко хроническо течение по тялото и ставите; 3. Заушка.

Сарàй (*м.р., тур. от араб.*): 1. Дворец на владетел или висш сановник; 2. Богата и хубава къща; палат, дворец; резиденция (*прен.*).

Саралѝя (*ж.р.*) – вита сладка баничка; (*прил., неизм.*) за баница – навита в тавата, вита.

Сарàф (*м.р., тур. от асир., арм.*) – който се занимава с обмяна

на пари (сарафско бюро).

Сарафлък (*м.р., остар.*) – занятие на сарафин.

Сарахòш и **сархòш** (*м.р., диал.*): 1. Запуснат човек; 2. Алкохолик.

Сарацин (*м.р.*) – название на жителите на Северна Арабия през Средновековието, главно на испанските маври, по-късно и на всички мохамедани, против които са призовавали на кръстоносни войни.

Сарач (*м.р.*) – седлар, майстор на конска амуниция: хамути, седла и др.

Сарачество (*ср.р., остар.*) – занаят на сарач, седларство.

Сардисвам и **сардисам** (*несв./св., диал.*) – обкръжавам, ограждам.

Сарми и **сарма** (*ж.р., мн.ч., кулин.*) – ястие във вид на топчета от завито в зелеви или лозови листа надробено месо с ориз и др. (дроб сарма – ястие от нарязани агнешки дреболии с ориз, печено на фурна).

Сарпùя (*ж.р.*) – килер.

Сарѝк (*м.р., тур.– сърък*): 1. Кобилица, прът, тояга, върлина; 2. Препаска за глава, панделка.

Саръсабур (*м.р.*) – гъста отвара от едно африканско растение, употребявано в народната медицина.

Сатѝр (*м.р., тур. от араб.*) – широк и къс нож за сечене и кълцане на месо, кокали и др.

Сафù (*м.р., тур. от араб., остар.*) – чист, истински, без примеси.

Сахàн (*м.р., тур. от араб.*) – плитка медна чиния.

Сахàт (*м.р., тур. от араб., остар.*): 1. Час; 2. Часовник.

Сахатчия (*м.р., остар.*) – часовникар.

Сач (*м.р., рег.*) – железен или глинен домакински съд – връшник, подница, тиган, тава (за печене на катми, палачинки).

Сачàк (*м.р.*) – издадена стряха, покрито място.

Сачѝкабръс (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – зелен камък, железен сулфат.

Сачмà (*ж.р.*) 1. Дребно оловно зърно за стрелба с ловна пушка; дробинка; 2. Метално топче за сачмен лагер; 3. Оловно топче с различно предназначение, например за рибарска мрежа (*разш.*).

Сачмѐн (*прил.*) – снабден със стоманени сачми за по-леко въртене (за оси на лагери).

Сачмѐнка (*ж.р., диал.*) – болест по костилковите овощни дръвчета.

Сащѝсвам и сащѝсам (*несв./св., от тур. шашърмак, разг.*) – слисвам, смайвам, объркам.

Сая̀ (*ж.р., диал., остар.*): 1. Горна мека част на обувка, горнище; 2. Навес, подслон; 3. Зимна кошара предимно за овце и кози.

Саяджѝя (*м.р., диал., остар.*) – обущар, който изработва сая.

Себа̀п (*м.р., тур. от араб., остар.*) – добро, богоугодно дело в полза на обществото.

Себѐп (*м.р., диал.*) – повод, причина за нещо.

Севда̀ (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Любов; 2. Любим човек, либе, изгора.

Севдалия (*м.р., неизм., остар.*) – който буди обич, любов.

Севертàс (*м.р., диал.*) – комплект от сложени един над друг затворени съдове за носене на храна на по-голямо разстояние, на поход (от сефертас).

Севлев (*прил., диал.*) – кипарисов.

Седеф (*м.р., тур. от араб.*) – бяло лъскаво вещество от вътрешната страна на черупките на някои миди, използвано за направата на копчета и за украса.

Седефче (*ср.р., бот.*) – отровно градинско и диво растение с перести листа и тежка миризма.

Седжеде (*ср.р., остар., тур. от араб.*) – малко индивидуалне

килимче за молитва.

Сеид (*м.р., тур. от араб.*): 1. Почетна титла на Мохамедовите потомци; 2. Титла на управител.

Сеиз/-ин (*м.р., тур. от араб., остар.*) – слуга, който се занимава само с конете на господаря си, коняр.

Сеир (*м.р., тур. от араб., разг.*): 1. Гледане, наблюдаване; 2. Зрелище, обикновено весело, забавно.

Сеирджия (*м.р., разг.*) – зрител, зяпач, който гледа сеир.

Сеймен/-ин (*м.р., ист., тур.*) – военен полицай.

Селджук (*м.р., ист.*) – тюркско племе, създало през XI–XIV в. няколко държави в Азия.

Селим (*м.р., тур. от араб.*) – едър градински бурен с ароматни листа, употребяван за подправка; девесил.

Селя̀м (*м.р., тур. от араб., остар., диал.*) – поздрав у мохамеданите.

Селямет и **селемет** (*м.р., остар.*) – помощ, спасение, избавление.

Селямлък (*м.р., остар.*): 1. Мъжко отделение в мохамеданска къща, противоположното на харамлик; 2. Свитата на султана; 3. Зала за аудиенция в султанския дворец.

Селямсъз (*м.р.*) – който не поздравява, странен от другите; темерут.

Семер (*м.р., диал., остар.*) – самар.

Семерджия (*м.р., остар.*) – седлар, самарджия.

Семселѐ (*ср.р., тур. от араб., остар.*) – род, коляно.

Сераскѐр (м.р., *тур. от араб.-перс., ист.*): 1. Военен министър; 2. Главнокомандващ на войската в султанска Турция.

Сераскерàт (*м.р.*) – Министерство на войната.

Сербѐз (*прил., неизм., тур. от перс.*) – смел, дързък; бикоглав, упорит, неустрашим.

Сербезлък (*м.р.*) – смелост, дързост.

Сербес (*прил., неизм.*) – свободен, независим, волен, непринуден.

Сергия (*ж.р.*) – наредени дъски, маса и др., където се излага стока за продажба на открито.

Серда (*ж.р., тур. от перс., остар.*): 1. Главатар, войвода; 2. Главнокомандващ в някои мохамедански страни; 3. Влиятелен сановник в Индия и Афганистан.

Серенк (*м.р., диал.*) – кобилица за геран.

Сермѝя (*ж.р., тур. от перс., остар.*) – вложени в някаква работа налични парични средства, капитал.

Серсѐм (*м.р., тур.-пер., разг.*) – глупав, твърдоглав човек.

Серсѐмлък (*м.р., разг.*) – качество или проява на серсем.

Серсѐмски (*прил., разг.*) – глупашки.

Серт (*прил., разг.*) – лют, сприхав (*серт човек, серт тютюн*).

Сертлѝк (*м.р., разг.*): 1. Острота; 2. Избухливост, сприхавост.

Сертмѐ и серкмѐ (*ср.р.*): Кръгла рибарска мрежа с вързано в центъра въже; 2. Мрежа за носене на покупки, мрежичка (*диал.*).

Серчѝм (*м.р., остар.*) – данък за свине.

Сетрѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – късо мъжко палто, сако.

Сефѐр (*м.р., остар.*): 1. Военен поход; 2. Отиване, за да се извърши нещо; 3. Извършване на нещо от един път; 4. Пътуване, път.

Сеферя (*несв., диал.*) – уважавам, зачитам, почитам.

Сефтѐ (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Първа покупка или продажба сутрин или изобщо; 2. Парите от първата продажба; 3. За първи път.

Сефтосвам и сефтосам (*несв./св., разг.*) – правя сефте.

Сиджѝл (*м.р., тур. от араб., ист.*) – кадийски регистър, дневник в шериатския съд в административните центрове, в които са били вписвани решенията на кадията и важни нареждания на централната власт в Османската империя.

Силжѝм (*м.р., разг.*) – тънко въже или дебела връв.

Сиджимен (*прил., разг.*): 1. Въжен; 2. Усукан.

Сиджимка (*ж.р., разг.*) – въженце, здрава връв.

Сикия (*ж.р., диал.*) – удар, беда.

Сиктѝр (*междум., вулг.*) – махай се, пръждосвай се, върви по дяволите.

Силя̀х (*м.р., тур. от араб., остар.*): 1. Кожен пояс с преградки за оръжие, ножче, огниво; 2. Оръжие.

Силяхлък (*м.р., остар.*) – поставка за оръжие, принадлежности за оръжие.

Симѝд (*м.р., тур. от араб.*) – вид питка (малко хлебче), приготвена със специална мая.

Симиджия (*м.р.*) – човек, който прави и продава симиди.

Синджѝр (*м.р., тур. от араб.*): 1. Метална верига; 2. Окови, вериги; 3. Вид проста плетка; 4. Въздушни мехурчета околовръст на съд с течности като кафе, вино и др. (*разг.*).

Синджирлѝя (*прил., неизм.*) – със синджир (*кафе синджирлия – кафе с венец от мехурчета околовръст на чашата*).

Синѝя (*ж.р.*): 1. Кръгла дървена трапеза или изобщо маса за ядене; паралия; 2. Голяма кръгла тава; тепсия.

Сифалия (*прил., неизм., тур. от араб., диал.*) – приятен, общителен.

Скамбѝл (*м.р.*) – вид игра на карти.

Скамбилджѝя (*м.р., разг.*): 1. Играч на скамбил; 2. Изобщо картоиграч.

Скѐле (*ср.р., тур. от итал.*) – временно строително съоръжение за опора при зидане и монтаж, за подпиране на кофраж, за създаване на работна площадка на височина и др.

Скѐля (*ж.р., тур. от итал.*): 1. Приспособление от греди и дъски, до което спират кораби в плитко пристанище; кей; 2. Скеле.

Скѐмле (*ср.р., тур. от лат., рег.*) – столче без облегало.

Скѐнджа (*ж.р., диал.*): 1. Менгеме; 2. Уред за измъчване; стискало.

Скенджувам (*несв., диал.*): 1. Измъчвам със скенджа; 2. Измъчвам, изтезавам, гнетя (*прен.*).

Сòба (*ж.р.*) – стая за спане, гостна; 2. Печка (*диал.*).

Собаджѝя (*м.р.*): 1.Който държи стая за отсядане на пътници в село; 2. Който прави печки.

Соват, суват (*м.р.*): 1. Място за пасище, пасище; паша; 2. Добитък, който се оглежда в соват.

Согуч (*м.р., диал.*): 1. Почерпка; 2. Пари за почерпка.

Сой (*м.р.*) – род, коляно, потекло; порода.

Сойгарат (*м.р., диал.*) – смешник, посмещище.

Сойгунжилък (*м.р., диал.*) – грабеж, кражба.

Сокак (*м.р., тур. от араб.*): 1. Улица, уличка (*кьорсокак – задънена улица*); 2. Безизходно положение (*прен.*).

Солук (*м.р., разг.*): 1. Дъх (*пия на един солук*); 2. Възвишение.

Сомказалия (*прил., неизм., диал.*) – стоманен.

Сондурма (*ж.р., рег.*) – отвод пред къща, трем, язлък.

Сòпа (*ж.р.*) – дебела тояга за бой.

Сопаджилък (*м.р.*) – побойничество.

Сопаджия (*м.р., разг.*) – побойник, въоръжен със сопа.

Соуклук (*м.р., диал.*): 1. Студен десерт; 2. Разхладителна напитка.

Сòфа (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Голямо канапе, диван; 2. Широк миндер (*диал.*); 3. Каменна скамейка.

Софрà (*ж.р., тур. от араб., нар.*): 1. Ниска кръгла маса за хранене; 2. Трапеза (*слагам софра*).

Софралък (*м.р., остар.*) – покривка за софра.

Софта *(м.р., тур. от перс.)*: 1. Турски религиозен учител или проповедник; 2. Ученик във висше мюсюлманско религиозно училище; след завършване на обучението може да стане молла.

Спатѝи *(мн.ч., тур. от араб.)*: зная ти спатиите – зная ти тайните намерения; спатия, карта за игра.

Спахѝйски *(прил.)* – който се отнася до спахия (спахийски имот).

Спахийство *(ср.р.)* – спахийски имот и достойнство, спахилък.

Спахилък *(м.р., ист.)* – османска военноленна система, при която на участниците в конната феодална войска – спахиите, и техните началници били раздаване ленове срещу военна служба, като държавата си запазвала собствеността върху земята и правото върху част от феодалната рента.

Спахѝя *(м.р., тур. от перс., ист.)*: 1. Някогашен конен войник; 2. Владетел на села и земи в Турско, турски феодал.

Сѝбашия и **сѝбаша** *(м.р., ист.)*: 1. Полицейски началник в стара Турция на градче или на голямо село; 2. Чиновник, който събирал десятъка.

Сува *(ж.р., остар.)* – мазилка от хоросан.

Сувария *(м.р., остар.)* – въоръжен войник.

Сувàт *(м.р., нар.)*: 1. Добитък, който гоят лете за клане; 2. Лятно пасище на планина.

Сувàтски *(прил.)* – който се отнася до суват.

Суватчѝя *(м.р.)* – който угоява суват и търгува с него.

Суджѝк *(м.р.)* – вид колбас от смляно месо с подправки, поставено в черво; наденица.

Судурма и **сундурма** *(ж.р., диал.)* – отворено помещение пред селска къща като част от нея.

Сукман *(ж.р.)* – дълга женска дреха без ръкави, която се носи върху блуза или риза.

Султàн *(м.р., тур. от араб.)*: 1. Титла на владетел в някои мо-

хамедански страни; 2. Титла на татарски първенци, заселени в някои български области, през османското владичество (*остар.*); 3. Украшение на шлем или глава от конски косми или пера (*старин.*).

Султашѐ (*ср.р., диал.*): 1. Вид качествено грозде без семки; 2. Сухо грозде без семки, стафиди.

Султа̀нка (*ж.р.*): *1.* Съпруга на султан; 2. Вид мартеница във форма на дълги пискюли.

Суна̀ (*ж.р., тур. от араб., рел.*): 1. Сборник с избрани места от Корана; мюсюлманско свещено предание; 2. Предания, които съставляват допълнение на Корана.

Сунѐт (*м.р., тур. от араб., рел.*) – обрязване, религиозен обичай у мохамеданите.

Сунѝзъм (*м.р.*) – основно направление в исляма, което се смята за правоверно и което признава за свещено писание заедно с Корана и суната, където се разказва за живота на Мохамед.

Сунѝт (*м.р., тур. от араб.*) – последовател на сунизма.

Сура (*ж.р., рел.*) – глава от корана.

Сура̀т (*м.р., тур. от араб.*): 1. Човешко лице, образ, физиономия (*неодобр.*); 3. Недоволна физиономия, мутра, муцуна (*прен.*).

Суратсъ̀з (*прил.*) : 1. Грозен, с обезобразено лице, некрасив; 2. Безочлив, безсрамник, дързък; 3. Намръщен, нацупен.

Суртѝк (*м.р., разг.*) – скитник, непрокопсаник, безделник.

Суса̀м (*м.р., тур. от араб.*) – тревисто маслодайно растение с дребни плоски зрънца, отглеждано в най-топлите части на страната ни.

Сутля̀ш и **сютля̀ш** (*м.р.*) – ястие от сварен в подсладено мляко ориз.

Съешвам (*несв.*) – правя да се оплоди женско животно съответно от мъжко.

Съклѐт (*м.р.*) – душевно притеснение, мъка, тревога

Съкълдѝсвам се и съкълдѝсам се (*несв./св.*) – хваща ме съклет, притеснявам се.

Съкътѝя (*ж.р.*) – затруднение, мъка, досадно притеснение, отегчение.

Сѐрма (*ж.р.*) – позлатени или посребрени тънки медни жички, с които се бродира.

Сѐрмалия (*прил., неизм.*): 1. Украсен, бродиран със сърма; 2. Направен от сърма.

Сърча (*ж.р.*): 1. Стъкло; 2. Стъклени съдове.

Сюнгѐр (*м.р., зоол.*): 1. Низше многоклетъчно животно със скелет от рогово вещество; 2. Скелетът на това животно, който служи за бърсане; гъба.

Сюрѝя (*ж.р., нар.*) – голямо стадо.

Сюрмѐ (*ср.р., диал.*): 1. Приспособление за затваряне, заключване отвътре на врата, прозорец и др.; мандало; 2. Черен прах за боядисване на клепки; 3. Чекмедже на маса; 4. Двукрила плъзгаща се врата.

Сюрмѐк (*м.р.*) – чревно разстройство, дрисък.

Т

Табѝк (*м.р., тур. от араб., диал.*): *1.* Лице, което щави кожи за обувки, ремъци и под., кожар; 2. Голям лист плътна хартия.

Табакханѝ и табаханѝ (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – работилница за щавене на кожи, кожарница, щавилня.

Табѝн (*м.р., разг.*): 1. Долна страна на ходило на крак; ходило, стъпало; 2. Стъпало на обувка; 3. Плодът смокиня (*рег.*).

Табàнхастар (*м.р., тур., остар.*) – специален, обикновено тънък гьон, върху който се пришива горната кожена част от лицето на обувката (*обущ.*).

Табàшки (*прил.*) – който се отнася до табак.

Табиѐт, табихет, табият (*м.р., тур. от араб., остар.*): 1. Душевна природа; характер, нрав; 2. Навик, обичай.

Табиетлѝя (*м.р., остар.*) – с особен табиет, своенравен.

Тàбия (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – окоп, укрепление.

Табла (*ж.р., тур. от итал.*): 1. Плосък и широк съд с малък перваз за поднасяне на кафе, храна и др.; поднос; 2. Широк, плитък съд, тава, тепсия (*разг.*); 3. Плоча за писане в училище (*остар.*); 4. Странична плоска част на креват, плоскост на врата и под.; 5. Дървена или метална правоъгълна кутия с начертани островърхи фигури, съдържаща пулове и две зарчета за игра; 6. Игра на табла.

Тàбладжия (*м.р.*) – играч на табла.

Тàбор (*м.р., остар.*): 1. Турско войсково поделение; 2. Стан, лагер; 3. Група чергарски цигански семейства, които се движат заедно.

Табурагасъ (*м.р., ист.*) – командир на турски полк.

Тавà (*ж.р.*): 1. Плитък и широк метален съд, употребяван за печене, тепсия; 2. Широк, разлат съд, който служи за варене на сладко, мармалад, сироп и под.

Тавàн (*м.р.*): 1. Горната вътрешна стена на стая или друго помещение; потон; 2. Помещението под покрива на къщата; 3. Обхват, размах, диапазон (*прен. писък таван на възможностите, на ума*).

Таватур (*м.р., тур. от араб., диал.*) – мълва, шум.

Тàвла (*ж.р., тур. от итал.*) – табла за игра; 1. Обор за коне; 2. Охранен на ясла кон (*тур. от араб., остар.*).

Тазѐ (*прил., неизм., тур. от перс., остар.*): 1. Пресен; 2. Скоро.

Таинджия (*м.р., тур. от араб., диал.*) – лице, зачислено на таин на дажба.

Тайфà (ж.р., *тур. от араб.)*: 1. Дружина, чета *(разг.)*; 2. Група безделници, пакостници; сбирщина (*прен.*).

Тàке (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Малък, полукълбест арнаутски фес; 2. Малка мека шапка без периферия, кепе *(разг.)*.

Такне (*ср.р., рег.*): 1. Голям сандък за превоз на негасена вар, за изхвърляне на нечистотии; 2. Корито за месене на хляб, къпане и пране; 3. Корпус, скелет на кораб; 4. Плавателен съд (от текне).

Таксирàт (*м.р., разг.*) – злочестие, злополука, нещастие.

Такъм (*м.р., нар.*): 1. Съвкупност от вещи, инструменти и подобни, които съставляват определено цяло и имат общо предназначение; комплект, принадлежност; 2. Носия, накит (*диал.*).

Талàз (*м.р., тур. от гр., нар.*) – вълна.

Талазлѝв (*прил., рядко)* – на талази.

Таланбаз (*м.р., диал.*) – тъпан, барабан.

Таласъ̀м (*м.р., тур. от араб.*) – зъл нощен дух, според суеверните представи, който се явява под различен образ в голяма сграда, воденица, мост и др. подобни и плаши хората; привидение.

Талатин (*прил., диал.*): 1. Лачен; 2. Който е синкавочерен, много черен.

Талàш (*м.р., тур. от араб.*) – тънки дървени стърготини от ренде.

Талашит (*м.р., тур.*) – строителен материал във вид на плочи, получен от отпадъци на дървообработващата и мебелната промишленост, уплътнени и слепени чрез свързващи вещества.

Талим (*м.р., остар.*): 1. Военностроево обучение; 2.Начин, цака.

Талимат (*м.р., тур. от араб.*): 1. Инструкция, предписание; 2. Документ, билет (паспорт) на добиче (*диал.*).

Талѝн и далян (*м.р., тур. от нов гръцки*) – преградено с мрежи пространство край морския бряг, където се лови риба.

Тамазлъ̀к – виж **дамазлък.**

Тамàм и **тамàн** (*нареч., тур. от араб., разг.*) – тъкмо, точно, достатъчно, таман.

Таманя (*несв., диал.*) – глася, тъкмя.

Тамахкя̀р/-ин (*м.р., тур. от араб.-перс., диал.*) – скъперник; алчен, ненаситен.

Тамбура (*ж.р., тур. от перс.*) – народен струнен музикален инструмент без лък, обикновено домашна изработка, подобен на мандолината, с малък крушовиден корпус и дълъг гриф, на който се свири чрез дрънкане на струните с перце.

Танзимàт (*м.р., тур. от араб., ист.*) – държавни реформи в султанска Турция, според които се давали права на всички поданици.

Тàпа (*ж.р., тур. от итал.*) – запушалка на бутилки, бурета и други, обикновено направена от корк.

Тапе (*ср.р., диал.*) – къс, парче.

Тапѝя (*ж.р., тур. от араб., нар., остар.*) – документ за собственост на имот, крепостен акт.

Тàраба (*ж.р.*): 1. Дъсчена ограда, стобор; 2. Дъска за ограда.

Тарабу̀ка (*ж.р., тур. от араб.*) – широко гърне с опъната на отвора му кожа, на което бият като на барабан, но с пръсти като на дайре.

Тарàк (*м.р., диал.*): 1. Гребен с железни зъби за ресане на вълна; 2. Чесало; 3. Желязно бърдо със зъби (*мутаф.*); 4. Широка дъска с желязо, което има зъби; 5. Плосък железен инструмент за дялане на камък; 6. Чесало на кожухар.

Тарамà (*прил.,неизм.*) – само в съчетанието *тарама хайвер*: неразбит хайвер.

Тарапан (*м.р., книж.*) – див кон от азиатските страни.

Тарапанà (*ж.р., остар.*): 1. Работилница за сечене на монети; 2. Изобилие от средства, които могат да се използват без сметка (*разг.*); 3. Тълпа от народ, блъсканица (*жарг.*).

Таратòр (*м.р., тур. от перс.*) – вид студена супа от разводнено кисело мляко с краставици, чесън, орехи, оцет и олио.

Тарикàт (*м.р., тур. от араб.*): 1. Хитър и дързък човек, изпечен градски вагабонтин, когото не могат да излъжат; 2. Нахален човек, който не подбира средства за постигане на нещо; 3. Член на тайно религиозно сдружението в текето и посветен в тайните (*рел.*).

Тарикатлѝк (*м.р.*) – проява на човек тарикат; тарикатство. **Тарикатски** (*прил., разг.*) – който се отнася до тарикат. **Тарикатска дума** – жаргонна дума в говора на градската младеж, например арабия, мурук, скивам. Тарикатски език – жаргон с тарикатски думи. **Тарикатски глас** – сатиричен вестник през 20–30-те години на XX век. Тарикатът се противопоставя на баламата (оттам идва псевдонимът на Хр. Смирненски Ведбал – веднъж балама).

Тарханà и **траханà** (*ж.р., тур. от перс., нар.*): 1. Сушени зрънца от тесто с подправки, които се употребяват за ядене; 2. Ястие, приготвено с такива зрънца, триеница.

Тарчин (*м.р., тур. от перс., диал.*) – дарчин (китайско дърво).

Тас (*м.р., тур. от перс.*): 1. Метален съд за гребане на вода; 2. Дълбока медна паница.

Тàскебап (*м.р.*) – яхния от малки парченца месо със ситно нарязан лук.

Таслàк (*нареч., диал.*) – недобре издялано, грубо.

Тасмà (*ж.р., нар.*) – ивица, лента, дълга изрезка обикновено от кожа; (*прен. станал на тасма – отслабнал от глад.*)

Татлѝя (*ж.р., прил., рег.*): 1. Вид сладка маслена курабия; 2. Сладка баница като баклава.

Татсъз (*прил., диал.*) – безвкусен.

Татул и **татула** (*ж.р., тур. от инд., бот.*) – силно отровен бурен с едри листа, бели цветове и бодлив плод.

Тàферен (*прил., тур. от араб., рег.*) – хубав (*таферена мома*), приличен, благоприятен (*не му е таферена работата*).

Тафрà (*ж.р., тур. от араб., нар.*): 1. Гиздене, труфене; 2. Наконтен човек, конте.

Тафтà (*ж.р.*) – вид твърд копринен плат.

Тахàн (*м.р., тур. от араб.*): Каша от сусамено брашно, която служи за ядене или за приготвяне на халва; 2. Самата халва, приготвена от такава каша..

Тахан халва (*ж.р., тур. от араб., кухн.*) – халва, приготвена от тахан и захар.

Тахтà (*ж.р., тур. от перс., диал.*): 1. Дъска; 2. Широк и нисък диван без облегало, покрит с килим или друга материя.

Тахтàба, тахтàбита или **тахтàбица** (*ж.р., диал., остар.*) – дървеница.

Тебешѝр (*м.р., тур. от араб.*) – бял мек минерал (калциев карбонат), употребяван за писане по черна дъска.

Тевекѐл (*прил., неизм., нареч.*): 1. Непоправим, невменяем, прост, несръчен; 2. Даром, залудо; 3.Случайно, току-така.

Тевекелѝя (*прил., неизм., диал., остар.*) – развеселен; щедър; благоразположен.

Тевекеллѝк (*м.р., остар.*) – смирение, покорство.

Тегѐл (*м.р.*) – шев зад игла или изобщо шев.

Тедерѝк (*м.р., диал.*) – приготовление, снабдяване.

Тезгерѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – носилка, тарга.

Тезгях (*м.р., тур. от перс.*): 1. Специална маса в кръчма или в магазин, на която се извършва продажба; 2. Работна маса на дърводелец.

Тезѐк (*м.р., рег.*) – дебели плочки от сухи говежди лайна с дребна слама, използвани за топливо.

Тезелден (*нареч., диал.*) – незабавно, на бърза ръка.

Тек (*м.р., разг.*): 1. За число – което не се дели на две без остатък; нечетен; 2. Сам, самичък, без другар.

Текѐ (*ср.р., тур. от араб., остар.*) – молитвен дом с жилища н дервиши, мохамедански манастир.

Текмѐ (*ср.р., разг.*): 1. Ритник; 2. Конски или магарешки ритник със задни крака; чифте.

Текнефес (*прил., неизм., тур. от араб., нар.*): 1. Който страда от задух; 2. Недобре с ума, побъркан (*прен.*).

Тел (*м./ж.р.*): 1. Метална жица; 2. Сърма (*остар.*).

Телѐлии – виж **телялии.**

Телетѝн и **телятѝн** (*остар.*) – кожата юфт.

Теля̀к/-чка (*м.р., тур. от араб., разг.*) – лице, което измива, изтърква някого в обществена баня срещу заплащане.

Теля̀лин (*м.р., тур. от араб.*) – гласовит човек, пратен да съобщи нещо на населението; глашатай.

Теманѐ (*ср.р., тур. от араб., остар.*): 1. Мохамедански поздрав с доближаване на дясната ръка до челото, устата и гърдите с поклон; 2. Поклон, угодничество (*прен., разг.*).

Темасу̀к и **темесюк** (*м.р., тур. от араб., остар., диал.*) – запис, полица, документ.

Темѐл (*м.р., тур. от гр., остар.*) – основа на сграда.

Темеллѝя (*прил., неизм., остар.*) – който има здрав темел, солиден.

Темерут/-ин (*м.р., тур. от араб., разг.*) – необщителен, навъсен, мрачен, мълчалив човек; опак човек.

Тенджера (*ж.р.*): 1. Дълбок съд, в който се вари ядене (*прен. загори тенджера – който дълго се застоява на приказки).*

Тенеке, тенекия (*ср./ж.р., тур. от англ.*): 1. Тънък метален лист; 2. Висок четвъртит съд, направен от метален лист.

Тенекеджийница (*ж.р.*) – тенекеджийска работилница.

Тенекеджийски (*прил.*) – който се отнася до тенекеджия.

Тенекеджия (*м.р.*) – занаятчия, който работи тенекиени изделия.

Тепе (*ср.р., рег.*): 1. Връх; 2. Могила, хълм (*Пловдивски тепета*).

Тепегьòз (*прил., неизм., разг.*) – безочлив, безсрамен, нахален.

Тепегьозлѝк (*м.р., остар.*) – безочливост, безсрамие, нахалство.

Тепелѝк (*м.р., рег.*) – сребърен накит за челото.

Тепсѝя (*ж.р.*) – голям, кръгъл разлат меден съд, който служи за печене на хляб, баница и др.

Тербелѝя (*прил., неизм., тур. от араб.*): 1. Възпитан, благовъзпитан, вежлив, учтив; 2. Сос със подправки (*тербелии кюфтета*).

Тербиѐ (*ср.р., тур. от араб., диал.*) – възпитание в благоприличие.(*Сторвам тербие – вкарвам в правия път.*)

Терджумàн/-ин (*м.р., тур. от араб., остар.*) – преводач, драгоманин.

Тере(х)ана (*ж.р., тур. от итал.*): 1. Адмиралтейството в Османската империя; 2. Корабостроителница; 3. Каторга.

Терезѝя (*ж.р., тур. от перс., остар.*): 1. Ръчна теглилка с лост и две блюда; 2. Зидарски уред за измерване на хоризонтално положение.

Терекѝя (*прил., неизм., тур. от араб., диал.*): 1. Отдаден на известен навик, пристрастен към нещо; 2. Недоволен, неразположен (*прен.*).

Терешѐ (*ср.р., тур. от араб., спец.*) – ароматно масло, подобно на розовото, но без химическите му свойства, добивано от южно индрише.

Терзѝйски (*прил.*) – шивашки.

Терзилък (*м.р., остар.*) – шивачество.

Терзия (*м.р., остар.*) – шивач на селски или полуселски дрехи; абаджия.

Терк (*ж.р., тур. от араб., разг.*): 1. Образец, модел, кройка; 2. Своеобразен, неразбран човек (*прен.*).

Терлик (*м.р.*): 1. Плитка домашна обувка, ушита от дебел вълнен плат или оплетена от по-дебела прежда; 2. Потник на кон.

Терпит (*м.р., тур. от араб., разг.*) – ред, наредба, план, начин.

Терсене (*прил., неизм., разг.*) – опак, неразбран, неудобен.

Тескере (*ср.р., тур. от араб., ист.*) – паспорт, лична карта или пътен лист за свободно пътуване в Османската империя.

Теслѝм (*прил., неизм., тур. от араб., диал., остар.*) – предаден за пленник или арестант.

Теслимѝ (*несв., тур. от араб., разг.*) – предавам нещо, за да се отърва от него.

Тесте (*ср.р., тур. от перс., разг.*) – определено число еднакви предмети, като например карти за игра, листи за заявление, банкноти и др.

Тестемѐл и **тестимѐл** (*м.р., тур. от перс., диал.*) – кърпа, забрадка.

Тестѝя (*ж.р., тур. от итал., рег.*) – голяма стомна (обикновено негледжосана и без цицка).

Теферѝч (*м.р., тур. от араб., нар.*) – разходка извън града с гощавка и веселби.

Тефтѐр (*м.р., тур. от перс.*) – голяма подвързана тетрадка за търговски и други сметки, сметководна книга.

Тефтѐрче (*ср.р.*) – малък джобен тефтер, бележник.

Техана и **техна** (*ж.р., тур. от перс., нар.*) – *място, където няма навалица, притеснение и шум.*

Техналък (*м.р., диал.*) – спокойствие.

Тиджарѐт (*м.р., тур. от араб.*): 1. Търговия; 2. Печалба (*прен.*).

Тимàр (*м.р., диал.*): 1. Чесане на добиче; 2. Бой (*прен.*); 3. Феодално владение в Османската империя с годишен доход от 1000 до 20 000 акчета; военен лен (*ист.*).

Тимарѝя (*несв., тур. от араб.*): 1. Чеша кон или друго добиче; 2. Бия, наказвам с бой, пердаша (*прен.*).

Тифтик (*м.р., диал.*): 1. Вълнена прежда; 2. Марля.

Тлакана, отлакана, отлукана (*ж.р., тур. от перс., диал.*) – помещение за сено и други фуражи, плевник.

Тозлук (*м.р., диал.*) – калцуни; гетри, гамаши.

Токà (*ж.р., тур. от итал., рег.*) – чукване на чашите преди отпиване; приспособление за скачване и затягане на колан, ремък и др. под.; катарама.

Токмàк (*м.р., нар.*): 1. Дървено чукало за тъпан, за хаванче, за дръндарски лък и др.; 2. Несръчен, тромав човек (*разг.*).

Томрỳк (*м.р., диал., остар.*): 1. Пъпка; 2. Семе; 3. Дънер, пън; 4. Дървени фаланги, пранги.

Топ (*м.р.*) – едра морска риба от рода на скумрията.

Тòнга (*ж.р.*) – начин за разпределение на тютюневите листа по качество, а при по-прецизен подбор – и по цвят.

Топ (*м.р.*): 1. Тежко огнестрелно оръжие; 2. Навит на руло плат; 3. Голям вързоп или пакет с някаква стока; 4. Топка (*диал.*).

Топàл (*прил., диал.*) – куц, недъгав с единия крак.

Топàч (*м.р., остар.*) – буца, топка.

Топка (*ж.р., от тур.*): 1. Валчест предмет, кълбо; 2. Леко пъргаво кълбо за игра.

Топлийка *(ж.р.)* – карфица с главичка във формата на топче в единия край.

Топòр (*м.р., тур. от перс., диал.*) – секира, брадва.

Топрàк (*м.р., диал.*): 1. Доходна земя, землище; 2. Пръст, земя.

Топтàн (*нареч., разг.*): 1. Изцяло, на едро, всички заедно; 2. През куп за грош, отгоре-отгоре, небрежно *(прен.)*.

Топтанджѝя (*м.р., разг.*): 1. Лице, което купува и продава на едро; 2. Лице, което не обръща внимание на подробностите и се отнася небрежно.

Топтанджълъ̀к (*м.р., разг.*) – търговия на едро.

Топтȕз (*м.р., нар.*): 1. Голяма желязна топка, която служи за тежест на кантар, часовник и под; 2. Тояга с топка накрая; боздуган.

Топханѐ (*ср.р., тур. от перс.*): 1. Артилерийски арсенал; 2. Предградие в Истанбул.

Топчȉя (*м.р.*) – артилерист.

Торлак (*м.р., диал.*): 1. Прозвище на селянин предимно от планинската част на Северозападна България; 2. Простак, селяндур (*разг.*).

Торун (*м.р., диал.*): 1. Вид дребни пъпеши; 2. Внук, внучка.

Трампà (*ж.р., тур. от итал., разг.*) – смяна на един предмет срещу друг.

Трампòсвам (*несв.*) – правя трампа, разменям предмети.

Тулȕм (*м.р., нар.*): 1. Одрана като торба животинска кожа, в която държат спрене, масло, катран и др.; мях; 2. Корем, търбух.

Тулумба (*ж.р., тур. от итал.*): 1. Пожарникарска или изобщо водна помпа; 2. Вид сладкиш от тесто, напоен изобилно със сладък сироп.

Тумрук (*м.р., остар.*) – дървени окови, с които се оковават краката на човек.

Тупурдȉя (*ж.р., разг.*): 1. Шум от много стъпки; тропот; 2. Изобщо шум, глъч, блъсканица, неразбория.

Турà (*ж.р., тур. от перс.*): 1. Султански монограм, герб, вензел за документи и монети; 2. Страната с герб или образ на монетите.

Тургȕн (*м.р., рег.*) – слива, синя слива.

Турȕк и торук (*м.р., зоол.*) – морска риба, подобна на паламуд, но по-едра от него.

Турȕн (*м.р., тур. от араб., остар., нар.*) – портокал.

Турунжȉев и турунжȉен (*прил.*) – жълто-червен, портокалов.

Турфаднà (*прил., неизм., тур. от перс.*) – пресен, новоизлязъл зеленчук или плод.

Туршия (*ж.р., тур. от перс.*) – запазени в саламура и оцет зеленчуци – пиперки, моркови, зеле, целина и подобни.

Туткàл (*м.р.*) – лепило от кожени отпадъци, кости, копита и др.; клей.

Туткален *(прил.)* – който е от туткал.

Туткалѝ (*несв.*) – залепвам.

Туткỳн/-ин (*прил., рег.*): 1. Туткав, пипкав човек; схванат, несръчен, неловък; 2. Хванат, уловен, заловен; 3. Влюбен.

Тутманик (*м.р.*): 1. Хляб, замесен с масло или мас, сирене и яйце, печен в тепсия; 2. Тесто на питки, които се слагат една върху друга за разточване на баница; 3. Простак (*прен.*).

Тухла (*ж.р., тур. от гр.*) – правоъгълно блокче изпечена глина, което служи за строеж.

Туч (*м.р., диал.*): 1. Медна сплав, бронз; 2. Лято желязо, чугун; 3. Нещо много тежко, здраво (*прен.*).

Търмък (*м.р., диал.*) – земеделското сечиво гребло, грапа.

Търпан (*м.р., диал.*) – земеделското сечиво коса.

Тюлбент (*м.р., тур. от перс., диал.*) – тънка забрадка, кърпа.

Тюмбелек (*м.р., диал.*) – малък тъпан.

Тюрбе (*ср.р., тур. от араб., книж.*) – гробница на бележит мюсюлманин.

Тюрлия (*ж.р., нар.*) – вид, сорт.

Тюрлюгювеч (*м.р., кулин.*) – печено ядене от различни зеленчуци с месо или без месо.

Тютюн (*м.р., бот.*): 1. Едногодишно тревисто растение с големи зелени листа, които съдържат никотин; 2. Листата на това растение, изсушени и приготвени за пушене.

Тютюнджия (*м.р., остар.*): 1. Човек, който отглежда или търгува с тютюн; *2.* Страстен пушач на тютюн *(разг.)*.

Тютюнджулук (*м.р., разг.*): 1. Занятие на тютюнотърговс 2. Пушене на тютюн.

Тюфек (*м.р., остар.*) – пушка.

Тюфекчия (*м.р., остар.*): 1. Лице, което поправя пушки; 2. Тър говец на пушки.

Тюфлек (*м.р., разг.*) – дюшек, напълнен със слама; сламеник.

У

Уградѝсвам (*несв., диал.*) – попадам, налитам, сполучвам.

Угранмà (*ж.р., диал.*) – зло, болест, нещастие.

Узун (*прил., неизм., диал.*) – дълъг.

Уйгѝн (*прил., рег.*) – удобен, сгоден.

Уйдѝсвам (*несв., разг.*): 1. Прилагам, подхождам, отивам; 2. Съгласявам се с някого; уйдисвам на ума на някого.

Уйдурдѝсвам (*несв.*) и **уйдурдѝсам** (*св., разг.*) – правя нещо да уйдиса; нагласям, нагаждам, натъкмявам.

Уйдурмà (*ж.р., разг.*) – нещо нарочно скроено, натъкмено; машинация.

Улàк (*м.р., остар.*) – пратеник, вестител.

Уламà (*ж.р.*) – пресечната линия между две покривни равнини, където се образува водосборен улей, за който се прави хидроизолация от ламарина.

Улàн (*м.р., книж.*): 1. Въоръжен с копие конник; 2. Момче, момък (*рег.*).

Улемà (*ж.р., книж.*): 1. Мюсюлмански богослов и законовед; 2. Религиозно-интелектуалният елит на Османската империя.

Улук (*м.р.*): 1. Водосточна тръба; 2. Отводнителен канал, улей; 3. Дървено, каменно или циментово корито към кладенец или чешма (*диал.*).

Ура-тута (*междум., диал.*) – за израз, че нещо е сторено набързо, с притеснение, с усилие (удряйки, хващайки).

Ỳрда (*ж.р., тур. от перс.*) – извара.

Урсуз/-ин (*м.р., нар.*) – лош, проклет, долен човек.

Урсузлук (*м.р., нар.*) – проклетия.

Устà (*м.р., тур. от перс.*) – обикновено стои пред личното име – майстор в някой занаят (уста Кольо Фичето).

Устабашѐя (*м.р., остар.*) – председател на еснаф; пръв майстор.

Усталъ̀к (*м.р.*) – майсторство, изкуство, умение.

Устубѐч (*м.р., остар.*) – оловно съединение, употребявано за белило, лепило и др.

Усул (*м.р., тур. от араб., диал.*): 1. Леснина, способ, колай; 2. Леко, тихо, внимателно (*нареч*).

Уфке (*ср.р., диал.*) – яд, гняв (от йофке).

Учкỳр (*м.р., рег.*) – връв или ремък за стягане на гащи; гащник.

Учкурлỳк (*м.р., рег.*) – място на гащи, дето се провира учкурът гащник.

Учуртмà (*ж.р., диал.*) – детско хвърчило.

Учурум (*м.р., диал.*) – място, свободно място, пропаст.

Уѝон (*м.р., диал.*): 1. Игра; 2. Разиграване, номер, въртене (*прен.*).

Ф

Фа̀йз (*м.р., тур. от араб., остар.*) – лихва.

Фаизчѝя (*м.р.*) – лихвар.

Файда̀ (*ж.р., разг.*): 1. Полза, облага; 2. Лихва (*остар.*).

Файдалѝя (*прил., неизм., диал.*) – полезен, доходен, печеливш.

Факѝр (*м.р., тур. от араб.*): 1. Мохамедански аскет, който дава обет за бедност; 2. Особено ловък фокусник; 2. Много опитен, необикновено сръчен и ловък човек (*прен., разг.*).

Факѝрство (*ср.р.*) – занятие на факир; проява на факир.

Фа̀лага (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – специален уред за наказание в българските училища преди Освобождението, с който стягали краката на провинилите се ученици и ги биели с пръчка.

Фараш (*м.р., рег.*): 1. Широка лопатка за смет; 2. Слугиня (*разг., жарг.*).

Фарсѝ (*нареч., тур. от перс., разг.*) – отлично, наизуст, безупречно.

Фарфара̀ (*м.р., тур. от араб., нар.*) – несериозен, лекомислен, вятърничав човек, дърдорко.

Фекѐл (*м.р., тур. от араб., рег.*) – забрадка.

Фелѐнк (*м.р., тур. от авг., мор.*) – греда, на която се издърпва лодка на сушата.

Фенѐр (*м.р., тур. от гр.*): 1. Уред за осветление във вид на кутия със стъклени стени, в която е поставена свещ или лампа; 2. Квартал в Истанбул, където се е намирала Гръцката патриаршия; 3. Самата Гръцка патриаршия (*прен.*).

Фенерджия (*м.р.*) – лице, което пали или гаси фенерите по улиците и се грижи за тяхната изправност.

Фереджѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – широка дреха на кадъна с наметало през главата, яшмак.

Фермàн (*м.р., тур. от араб., ист.*) – султански указ, писмена заповед, издадена от султан.

Фес (*м.р.*) – червена шапка във форма на пресечен конус с пискюл, носена в Турция и други мюсюлмански страни.

Фесфесѐ (*ср.р., разг.*) – страхлив, треперещ над себе си човек; гевезе.

Фетва (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Писмено решение на мюфтия за спорно дело; 2. Потвърждаване от великия везир на смъртна присъда (*ист.*); 3. Писмен отговор на мюфтия, запитан по шериатски въпроси.

Фидàн, фидàнка (*м./ж.р., тур. от гр.*): 1. Малко овощно или горско дръвче, което не е образувало скелета на короната си; 2. Издънка; израстък.

Фидѐ (*м.р.*) – вид тънки макаронени изделия (*супа с фиде*).

Фил (*м.р., тур. от араб.*) – слон.

Филàнкишия (*м.р., тур. от араб.*) – еди-кой си човек, някой си.

Филджàн (*м.р., тур. от араб., нар.*) – чаша за кафе.

Филдѝш (*м.р., тур. от араб., остар.*) – слонова кост.

Филѝз (*м.р., тур. от гр.*): 1. Млад израстък от дърво, лоза и др.под.; 2. Мустачета на лоза, бобови растения и др.

Фистàн (*м.р., тур. от итал., диал.*) – рокля, фуста.

Фистанлък (*м.р., разг.*) – вид груба памучна материя с едри тъкани шарки за летни рокли, престилки и др.

Фитѝл (*м.р., тур. от араб.*): 1. Памучна лента или усукана памучна връв в газена лампа, свещ, кандило и други, която се пали и свети, като пропуска равномерно горящо вещество. 2. Специална бързогоряща връв за запалване на взривове. 3. Усукана марля или друга подобна материя, поставена в рана за изтегляне на гной. 4. Обикновено в словосъчетанието *на фитили* – сплъстени, невчесани кичури коса (*прен., разг.*). 5. *Пускам фитили* – подстрекавам, подбуждам.

Фитилджѝя (*м.р., прен., разг.*) – подстрекател, интригант (който пуска фитили).

Фиткà (*ж.р., диал.*) – пуйка, пуяк.

Фиткàр (*м.р.*) – лице, което отглежда фитки.

Фитне (*ср.р., тур. от араб., рег.*): 1. Сприхав, капризен или претенциозен човек; 2. Интригант.

Фишѐк (*м.р., остар.*): 1. Хартиена или метална тръба с капсула, напълнена с барут и куршуми или сачми, гилза; 2. Известно количество еднакво големи монети, наредени една до друга и увити с хартия във вид на гилза (*прен., разг.*).

Фишеклия (*м.р., остар.*) – патрондаш.

Франджѐла (*ж.р., тур. от итал.*) – продълговат купешки бял хляб.

Фрѐнга (*ж.р., нар.*) – болестта сифилис; изобщо венерическа болест.

Френгия (*ж.р., неизм.*) – остра западноевропейска или френска сабя (само в словосъчетанието от нар. песни *сабя френгия*).

Френк терзия (*м.р., тур. от перс., остар.*) – шивач на модерни френски дрехи в миналото.

Фудỳл/-ин (*м.р., тур. от араб., разг.*) – неоправдано горделив, надут човек.

Фудуллỳк (*м.р., тур. от араб., разг.*) – държание на фудул (*хем гол, хем фудуллук продава*).

Фудулски (*прил., разг.*) – който се отнася до фудулин.

Фудулство (*ср.р.*) – качество или поведение на фудулин, фудуллук.

Фукарà (*м.р., тур. от араб., разг.*) – бедняк, сиромах.

Фукарѝя (*ж.р., разг.*) – беднотия, сиромашия, фукарлък.

Фукарлък (*м.р.*) – беднотия, фукария.

Фундà (*тур. от итал., мор.*) – команда: хвърляй (хвърляйте) котва.

Фуния (*ж.р., тур. от гр.*) – уред, обикновено коничен, за наливане на течност в съд с тесен отвор.

Фурда̀ (*ж.р., тур. от араб., нар.*): 1. Негодни за работа изрезки, дребни отпадъци; 2. Негодна стока, измет; 3. Извара, урда (*рег.*).

Фурма̀ (*ж.р., тур. от перс.*) – плод на финиковата палма.

Фурча (*ж.р.*) – четка.

Фу̀та (*ж.р., тур. от араб., нар.*) – груба домашна престилка.

Фучия (*ж.р.*) – бъчва.

Фъндък (*м.р., нар.*): 1. Малко вълмо от вълна, памук и подобни; 2. Кичур коса, подала се изпод шапка или забрадка; 3. Лешник; 4. Малко, дребно човече (*прен.*).

Фъстък (*м.р., тур. от перс., бот.*): 1. Едногодишно растение, чийто плод е в мека черупка и се забожда в земята, за да доузрее; плодът на това растение; 2. Много ниско на ръст същество (*прен.*).

Фъшкия (*ж.р., тур. от перс.*) – пресни конски, катърски или магарешки изпражнения.

Х

Хабѐр (*м.р., тур. от араб., нар.*): 1. Вест, известие; 2. Познание, понятие.

Хав (*м.р., тур. от араб., диал.*) – фини влакна като мъх от едната страна на някои тъкани.

Хава (*ж.р., тур. от араб., разг.*): 1. Време, като състояние на въздуха; 2. Климат; 3. Положение, настроение (*прен.*).

Хава̀ле (*ср.р.*): 1. Товар, тежест, бреме; 2. Предаване, прехвърляне, възлагане, препращане (на неща, заплати, записи).

Хава̀н (*м.р., тур. от перс.*): 1. Малък бронзов съд за чукане на захар, орехи, черен пипер и др.; 2. Уред за рязане на тютюн (*спец.*).

Хавлия *(ж.р.)* – голяма банска кърпа или дреха от мъхната памучна материя.

Хàвра (*ж.р., тур. от евр., разг.*): 1. Еврейски молитвен дом, синагога; 2. Място, където се говори безредно, високо и шумно; гълчава (*прен.*); 3. Изоставена, незасята нива.

Хаврȕз (*м.р., рег.*) – нощно гърне, цукало.

Хавȕз (*м.р.*) – басейн.

Хаджѝ – обръщение към хаджия; титла на хаджия.

Хаджилък (*м.р.*) – местата в Йерусалим и около него, където християните отиват на поклонение; Мека и Медина, където мохамеданите ходят на поклонение.

Хаджѝя (*м.р., тур. от араб.*) – лице, което е ходило на хаджилък, на поклонение.

Хадъм (*м.р.*) – скопец.

Хаз (*м.р.*): 1. Удоволствие, радост, наслаждение (*не правя хаз – не ме радва*); 2. Вкус към нещо.

Хазнà (*ж.р., тур. от араб., нар.*) – държавно парично съкровище; изобщо много пари.

Хазнатар (*м.р.*) – пазач или управител на хазна; ковчежник.

Хазѝр (*прил., тур. от араб., рег., остар.*): 1. Готов, приготвен; 2. Така и така, разгеле, тъкмо (*нареч.*).

Хаѝр (*м.р., тур. от араб.*) – добро, благополучие.

Хаирлѝя (*прил., неизм.*) – който носи добро, щастие, който е на хаир, благодатен.

Хаирсѝзин (*м.р., остар.*) – лош човек, непрокопсаник, нехранимайко, вагабонтин, негодник.

Хайвàн/-ин (*м.р., тур. от араб.*): 1. Животно, добиче; 2. Глупав човек, глупак (*прен.*).

Хайвѐр (*м.р.*): 1. Яйца от риба или друго водно животно, снасяни във водата, обикновено в голямо количество; 2. Осолени яйца

от риба, употребявани като храна направо или след съответно приготвяне; 3. Ястието от солен хайвер, разбит с растително масло, лимон и други.

Хайдамàк (*м.р., диал.*): 1. Едър и глупав човек; дангалак; 2. Вагабонтин; скитник.

Хайдȕк (*м.р., тур. от унг., нар.*): 1. Крадец, разбойник; 2. Хайдутин (*остар.*).

Хайдуклȕк (*м.р.*): 1. Кражба, разбойничество; 2. Поминък на хайдук.

Хайдȕт/-ин/-ка (*м./ж.р., ист.*): 1. Народен закрилник и борец с оръжие в ръка срещу турските потисници и чорбаджиите по време на османското владичество; 2. Крадец, разбойник.

Хайдутлȕк (*м.р.*): 1. Дейност на хайдутин; 2. Кражба, разбойничество.

Хайдутȕвам (*несв.*) – ходя хайдутин, участвам в чета от хайдути.

Хàйка (*ж.р.*): 1. Дружина ловци, които обграждат някое място и с викове подгонват дивеча; 2. Организирано преследване на някого.

Хайкаджия (*м.р.*) – участник в хайка.

Хайлàз (*прил., неизм., разг.*) – мързелив, ленив.

Хайлàзин (*м.р.*) – мързеливец, ленивец.

Хайлазувам (*м.р.*) – държа се като хайлазин, мързелувам, безделнича.

Хайлазлък (*м.р., разг.*) – мързел, мързелуване, безделие.

Хайманà (*ж.р., от тур.*): 1. Пасище за свободен добитък; 2. Безделник, скитник, нехранимайко (*м.р.*).

Хайманȕвам (*несв.*) – държа се като хаймана, скитам се без работа, безделнича.

Хайта (*м./ж.р., тур. от араб.*) – скитник, безделник, нехранимайко, вагабонтин.

Хак (*м.р., тур. от араб., нар.*): 1. Парично възнаграждение, заплата; 2. Право, правдина; 3. Пари или имот, които се падат някому;

наследство, дял; 4. Заслуга.

Хал (*м.р., тур. от араб., нар.*) – положение, състояние, в което намира някой.

Халàл (*нареч., тур. от араб.*) – простено от все сърце, без съжал ние, с благословия.

Халàт (*м.р., тур. от араб.*) – широка и дълга домашна дреха.

Халàч (*м.р., тур. от араб., диал.*) – виж **дръндар**.

Халвà (*ж.р.*) – сладкарско изделие, приготвено от захар, тахан сусамено масло или техни заместители, орехи и др.

Халваджийство (*ср.р.*) – поминък на халваджия.

Халваджùя (*м.р.*) – производител или продавач на халва.

Халùф (*м.р., тур. от араб.*) – мохамедански, обикновено арабски монарх.

Халифàт (*м.р., тур. от араб.*) – система на мюсюлманска феодална монархия, възглавявана от халиф, който е съсредоточил в своите ръце духовната и светската власт.

Халище (*ср.р., диал., нар.*) – дебела черга за завиване или постилане, изработена от вълна или козина.

Халкà (*ж.р., тур. от араб.*): 1. Метално колелце, брънка; 2. Годежен или венчален пръстен без камъни и други украшения.

Хамàл/-ин (*м.р., тур. от араб.*) – носач на багаж.

Хамалие (*ср.р., тур. от араб., остар.*) – такса за пренос.

Хамаллък (*м.р., разг.*): 1. Поминък на хамалин; 2. Тежка, обикновено физическа работа (*прен.*).

Хамалùвам (*несв.*): 1. Изпълнявам работа на хамалин, нося тежки товари, багаж; 2. Върша тежка физическа работа срещу малко възнаграждение (*прен.*).

Хамàм (*м.р., тур. от араб., остар.*) – турска баня.

Хамбàр (*м.р., тур. от перс.*) – сграда, помещение за зърнени

храни, склад, житница.

Хамсѝя (*ж.р., тур. от перс., зоол.*) – вид дребна морска риба със странично сплеснато тяло, дълга до 15 см.

Хамѝт (*м.р.*): 1. Специално приготвени ремъци за впрегатно животно – кон, магаре, катър; 2. Обшита с кожа дървена примка, която се надява на шията на впрегатно животно.

Хан (*м.р., тур. от татар.*): 1. Титла на прабългарски владетели, която просъществувала до IX в.; 2. Владетел у тюркските и монголските народи; 3. Почетна титла (=княз) у някои източни народи; 4. Кръчма и гостилница с помещения за спане на пътници и с обор за добитък, странноприемница.

Ханджàр (*м.р., тур. от араб., остар.*) – голям турски нож или кама; кинжал.

Ханджийски (*прил.*) – който се отнася до ханджия.

Ханджѝя (*м.р.*): 1. Притежател на хан; 2. Кръчмар, гостилничар.

Хански (*прил.*) – който се отнася до хан.

Ханство (*ср.р.*): 1. Страна, управлявана от хан; 2. Звание, достойнство на хан; 3. Времетраенето на ханското управление.

Ханѝма (*ж.р.*) – женена туркиня, булка, кадъна.

Ханъмски (*прил.*) – който се отнася до ханъма.

Хап (*м.р., тур. от араб.*) – лекарство, приготвено на малки таблетки; (*преп.*) неприятност (*горчив хап*).

Хапсанà (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – затвор.

Хапузи, хапѝс (*м.р., тур. от араб.*): 1. Затворник; 2. Затвор, арест.

Харадж и **харач** (*м.р., тур. от араб.*): 1. Данък, който мъжете немохамедани плащали на покорителите мохамедани, нарича се още джизие; 2. Поземлен данък, плащан от покорените народи на мохамеданите, който е бил в пари или в натура – десятък, наричан в този случай юшур.

Харàм (*прил., неизм., тур. от араб.*): 1. Забранено от вярата, про-

Харанѝя (*ж.р., рег.*) – голям котел за топлене на вода.

Харба̀ (*ж.р., тур. от араб.*) – късо и дебело копие.

Харбалия (*м.р.,остар.*) – въоръжен с харба страж.

Харбия (*ж.р.*) – желязна пръчка, с която се пълни през цевта пушка или пищов от много стар модел.

Харда̀л (*м.р., тур. от араб.*): 1. Синапово семе; 2. Синапена каша за налагане при настинка или като горчица за ядене.

Харем (*м.р., тур. от араб.*): 1. Женско отделение в мюсюлманска къща; 2. Жените на един мохамеданин, които са живеели в тази част на дома (*ист.*).

Харемлъ̀к (*м.р.*) – отделение в богата мохамеданска къща, в която живеят жените.

Харзуа̀л и **харзува̀л** (*м.р., тур. от араб., остар.*) – писмена молба, заявление до съдия, началник.

Харма̀н (*м.р., тур. от перс.*): 1. Гумно, място за вършеене; 2. Количеството снопи, които се вършеят за един ден; овършаното зърно; 3. Времето, подходящо за вършеене; 4. Беритба, вършитба; време за събиране на изобилен плод (*прен.*); 5. Смес от различни видове тютюн.

Харманджѝя (*м.р.*): 1. Работник на хармана по вършитба; 2. Майстор специалист, който приготвя хармани от тютюн.

Харч (*м.р., тур. от араб.*) – паричен разход, разноски.

Харча (*несв., разг.*) – правя харчове, изразходвам, консумирам.

Харчлъ̀к (*м.р.*) – пари за дребни разходи.

Хас (*м.р., тур. от араб.*): 1. Чист, доброкачествен, истински; 2. Удоволствие, радост (в словосъчетанието *Има си хас – Виж ти!; Хубава работа!; Възможно ли е?*); 3. Голямо ленно владе-

ние в Османската империя, което давало годишен доход над 10 000 акчета.

Хасѐ (*ср.р., тур. от араб.*) – тънко доброкачествено памучно платно.

Хастàр (*м.р.*) – тънка подплата на дреха, подплата.

Хасѝр (*м.р., тур. от араб., диал.*) – рогозка.

Хат (*м.р.*) – султански указ.

Хатихумаюн (*м.р.*) – прочут султански манифест за реформи в Турция, издаден през 1856 г., с който се дават равни права на всички поданици на Османската империя и се обещава реформа на съдопроизводството.

Хатишериф (м.р.) – първият султански манифест за реформи в Турция, издаден през 1839 г. Нарича се още гюлханийски по името на двореца, в който е издаден.

Хатѝр (*м.р., тур. от араб., нар.*): 1. Угодливост, угодничество; 2. Почит, уважение. 3. Воля, желание; 4. Пристрастие, снизходителност от угодничане; 5. Недоволство, мъка, душевна болка (*прен.*).

Хатърджѝя (*м.р.*) – който гледа хатър, който угажда на другите.

Хафѝф (*м.р., тур. от араб., разг.*): 1. Слаб, оскъден, лек (*хафиф мюзик – лека музика*); 2. Тих; 3. Несериозен, лекомислен, лек (*хафиф работа – несигурна работа*).

Хахамин (*м.р., тур. от евр.*) – еврейски свещеник.

Хашà (*ж.р., тур. от араб., остар.*) – покривка под конско седло; попонка.

Хашѐш (*м.р., тур. от араб., рег.*) – градински мак.

Хашѝш (*м.р., тур. от араб., книж.*) – наркотично смолисто вещество, което се получава от цъфтящите върхове на индийския коноп; ср. марихуана.

Хаѝт и хаѐт (*м.р.*) – открит терм пред къща, отвод, пруст.

Хеджрà и **хеджир** (*тур. от араб.*) – начало на летоброенето у мохамеданите, което започва с бягството на Мохамед от Мека в Медина (622 г. от н.е.).

Хедѝф (*м.р., тур. от перс., ист.*) – титла на наследствените владетели на Египет от 1866–1914 г.

Хекимин (*м.р., тур. от араб., остар.*) – лекар.

Хелбѐте (*нареч., тур. от араб., разг.*): 1. Разбира се, то се знае, непременно; 2. Навярно, както изглежда.

Хѐле (*нареч., разг.*) – особено пък; най-сетне.

Хем (*съюз, тур. от перс.*) – и, и то; пък, но, ала (*хем така, хем иначе*).

Хемѐн (*нареч., тур. от перс., нар.*): 1. Току-речи, близо, почти, едва; 2. Веднага, тутакси, незабавно; 3. Около, като че ли, насмалко (*хемен-хемен – ей сега*).

Хемшерѝя (*ж.р., тур. от перс., рег.*) – съгражданин, земляк.

Хендѐк (*м.р., тур. от араб., рег.*) – изкоп, ров, яма, трап, окоп край път, канавка.

Хептен (*нареч.*) – съвсем, напълно.

Хергеле (*ср.р., тур. от перс.*): 1. Стадо коне; 2. Неприучен, недресиран за яздене или оседлаване добитък като кон, магаре, катър и др.; 3. Невъзпитан човек, негодни прислужници, разпуснат човек (ругатня).

Хесàп (*м.р., тур. от араб., нар.*) – сметка.

Хесапчѝя (*м.р.*): 1. Който умее да прави хесап, да смята; 2. Пресметлив, пестелив (*прен.*); 3. Сметкаджия *(жарг.)*.

Хесàпя (*несв.*) – правя хесап, смятам, мисля, съобразявам.

Хизмекѝр (*м.р., тур. от араб.*) – слуга, виж **измекяр**.

Хизмѐт (*м.р., тур. от араб., диал.*) – слугуване, работа.

Хисàр, хисарлък (*м.р., тур. от араб.*) – укрепление, крепост.

Хич (*нареч., тур. от перс., разг.*) – никак, ни най-малко.

Ходжа (*м.р., тур. от перс.*) – мохамедански свещеник и учител.

Холан (*част., разг.*) – за усилване при обръщение, за изразяване на несъгласие, недоволство, упрек, учудване, увещаване (*хайде холан – хайде, бе!; остави холан – остави, бе!*).

Хоратà (*ж.р., тур. от гр., рег.*) – говорене, приказка.

Хоратѝ (*несв., тур. от гр., рег.*) – говоря, приказвам, хортувам.

Хоросан (*м.р., тур. от перс.*) – каша от вода, негасена вар и пясък за зидария и мазилка при строеж.

Хѝрда (*ж.р., тур. от перс., рег.*) – извара.

Хуриѐт (*тур. от араб., остар.*) – освобождение, свобода.

Хѝрия (*ж.р., тур. от араб.*) – хубавица в мохамеданския рай; красавица.

Хютбе (*ср.р., ист.*) – петъчна мюсюлманска молитва, в която задължително се споменава името на управляващия султан.

Хър-мър (*тур. от араб., разг.*) – недоволство, ръмжене, раздор, несъгласие, несговор.

Хърсъзѝн (*м.р., тур. от араб.*): 1. Долен, безчестен човек; 2. Крадец.

Хъс (*м.р.*): 1. Злоба, настървение; 2. Устрем, сила, амбиция.

Хюджет (*м.р., тур. от араб., ист.*) – съдебен протокол, изложение на дело, разгледано от кадия в Османската империя.

Хюкюмат, хукюмат (*м.р., остар.*) – правителство, управление, власт; седалището на правителството.

Ч

Чàбуджак (*нареч., рег.*) – веднага, тутакси, твърде бързо, без губене на време.

Чадъ̀р (*м.р., тур. от перс.*): 1. Ръчно приспособление от опънато платно с полусферична форма за предпазване от дъжд или от слънце; 2. Палатка, шатър (*остар.*).

Чадърджѝя (*м.р., разг.*) – който продава или поправя чадъри.

Чадъ̀рест (*прил.*) – с разперена като чадър корона (за дърво).

Чаил (*м.р., диал.*) – трън, бодил.

Чаир (*м.р., диал.*) – ливада, пасище.

Чайрѐ (*ср.р., тур. от перс., рег.*) – начин, способ, леснина, изход.

Чак (*част.*) – дори, даже, до, точно; едва.

Чакал (*м.р., тур. от перс., зоол.*) – хищно животно от рода на кучето.

Чакмàк (*м.р., диал.*): 1. Огниво, огнило; 2. Ударник на кремъклия пушка или пищов (*остар.*); 3. Въстаник, бунтовник (*прен.*); 4. Номера, трикове (*разг.*).

Чакмаклѝя (*прил., неизм., остар.*) – кремъклия (за пушка, пищов).

Чактѝсвам (*несв.*) и **чактѝсам** (*св., остар.*): 1. Запъвам ударник на кремъклия пушка или пищов; 2. Разбирам, проумявам, досещам се (*разг.*).

Чакшѝри и **чешѝри** (*мн.ч., диал.*) – потури.

Чакъ̀л (*м.р.*): 1. Дребни речни или трошени камъни за настилка, бетон и др.; 2. Камениста почва (*разг.*).

Чакъ̀лен (*прил.*) – направен от чакъл.

Чакъ̀лест (*прил.*) – който съдържа чакъл.

Чакъ̀рест/-и (*прил., диал.*) – сиви или шарени (за очи); сивоок, пъстроок.

Чал (*м.р., рег.*) – висок планински връх, обрасъл с трева.

Чалвам (*несв.*), **чална** (*св., диал.*): 1. Удрям, блъсвам силно; 2. Чалвам се, чална се – побърквам се.

Чалгаджия (*м.р., нар.*) – свирач, музикант.

Чалгия и **чалга** (*ж.р., остар.*): 1. Музикален инструмент; 2. Свирене, музика (*нар.*); 3. Песни, в които преобладават елементи от ориенталската музика, имат еднообразно звучене и безсъдържателен, често безсмислен текст – част от масовата култура от края на XX и началото на XXI век (*неодобр.*).

Чалгъи (*м.р., диал.*): 1. Топъл вятър, суховей; 2. Повреда, спаружване на житното зърно поради внезапен топъл вятър.

Чалдисвам се (*несв.*) и **чалдисам се** (*св., възвр., разг.*) – умопобърквам се, смахвам се, откачам; повреждам се.

Чалма (*ж.р.*) – дълъг тънък плат за увиване около феса на мохамедани, гъжва.

Чалнат (*прил., разг.*) – пернат, смахнат, налудничав.

Чалтъ̀к (*м.р., рег.*) – оризище.

Чалтъкчѝя (*м.р., диал.*) – човек, който произвежда ориз, оризар.

Чалъм (*м.р., нар.*): 1. Умение, похват; 2. Превземки, позиране, важничене (*разг.*).

Чалъшка̀н (*прил., неизм., диал.*) – работлив, трудолюбив, прилежен, усърден.

Чалъшканлък (*м.р., диал.*) – усърдие, трудолюбие, прилежание.

Чалъщѝсвам (*несв.*) и **чалъщисам** (*св.*) – работя усърдно, залягам.

Чам (*м.р.*) – дървото елха; изобщо едро иглолистно дърво.

Чамапо̀га (*ж.р., остар.*) – топка от метал, топуз.

Чамашѝр (*м.р., тур. от перс., диал.*) – долни бели дрехи, бельо.

Ча̀мов (*прил.*) – който е от чам, от елха, елхов.

Чампàри (*м.р., тур. от перс., нар.*): 1. Метални плочки, които се поставят на ръцете, за да тракат при танцуване, като кастанети; 2. Кръгла стоманена плочка, която се слага на оста на каруца, за да звънти.

Чàмсакъз (*м.р., нар.*) – втвърдена смола от иглолистно дърво, на която е изтеглен терпентинът; борова смола.

Чамỳр (*м.р., диал.*) – кал, пръст.

Чан (*м.р., рег.*) – звънец, хлопатар.

Чанàк (*м.р.*) – паница.

Чандия, чантия (*ж.р.*) – таван, покрив.

Чàнта (*ж.р., тур. от перс.*) – кожена или платнена торбичка с различни форми и предназначение: за книги, за дамски принадлежности, за храна при пътуване и др.

Чап (*м.р., спец.*) – занаятчийски уред за отбелязване или мерене.

Чàпа (*ж.р., диал.*) – мотика, копачка, дикел.

Чапкън/-ин (*м.р., разг.*): 1. Женкар, развратник, коцкар; 2. Хашлак, лудетина, уличник.

Чапкънлък (*м.р., разг.*) – поведение на чапкънин.

Чапкънски (*прил., нар.*) – който се отнася до чапкънин, присъщ на чапкънин.

Чапкънувам (*св. и несв., разг.*) – ходя, проявявам се като чапкънин.

Чапрàз (*м.р., тур. от перс.*) – овална метална тока за закопчаване в двата края на женския пояс; пафта (*стоя диван чапраз – стоя със скръстени на пояса ръце*).

Чапрашик и чапрашък (*прил., неизм., диал.*) – забъркан, заплетен, сложен, опак.

Чарда (*ж.р., диал.*) – стадо говеда.

Чардак (*м.р., тур. от перс., нар.*): 1. Висока покрита площадка (балкон) на къща; пруст; 2. Високо скеле, по което се разклонява

лоза в двор или градина (*терм.*); 3. Легло, разположено върху високи колове или в клонесто дърво на пазач на градина, лозе, бостан и др. (*диал.*).

Чардар (*м.р.*) – говедар, пастир на едър рогат добитък.

Чаре (*ср.р., диал.*) – цяр, лек.

Чарк (*м.р., тур. от перс., нар.*): 1. Зъбчато колело на механизъм; 2. Дъскорезница, работилница за гайтани и др., карана с вода.

Чаркчѝя (*м.р., нар.*) – работник на чарк.

Чарпѝя (*ж.р., диал.*): 1. Връв, намазана с тебешир или намокрена с боя, с която дюлгерите удрят дебела и права черта; 2. Тънки сухи клони за горене; съчки.

Чаршàф (*м.р., тур. от перс.*) – покривка или постелка на легло, юрган и др.

Чаршафòсвам (*несв.*) и **чаршафòсам** (*св.*) – постилам или пришивам чаршаф на юрган или одеяло.

Чаршийски (*прил.*) – който се отнася до чаршия.

Чаршѝя (*ж.р., тур. от перс.*) – търговска улица или площад в селище; пазар.

Чаръкчѝя (*м.р., рег.*) – човек, който прави цървули, цървулджия, опинчар.

Чат (*междум., разг.*) – означава удряне или чаткане.

Чатал (*м.р.*): 1. Раздвоено дърво или прът; разсоха; 2. Човешкото тяло от кръста надолу (*преп., разг.*).

Чаталест (*прил.*) – разсохат.

Чàтвам (*несв., разг.*) – схващам, разбирам.

Чàткам (*несв.*): 1. Удрям, тракам, щракам; 2. Паля прахан между два кремъка.

Чаўш (*прил., неизм.*) – бяло ранозрейно грозде с едри зърна.

Чаўш/-ин (*м.р., остар.*) – турски сержант или въоръжен пазач; чауш.

Чевермѐ (*ср.р., нар.*) – печено на шиш (чрез въртене) месо ил агне.

Чевре (*ср.р., диал.*) – везана по краищата кърпа.

Чейз (*м.р., тур. от араб.*) – дрехи, покъщнина и други, които младоженката донася в дома на мъжа си; дар, придан, прикя.

Чейрѐ (*ср.р., тур. от перс., диал.*) – израз на лицето.

Чейрек, черек (*м.р., тур. от перс.*): 1. Четвърт, четвъртина, обикновено от заклано добиче; 2. Съд с вместимост 1/4 от оката; 3. Пет гроша, 1/4 от меджидията.

Чекиджѝя (*м.р., жарг., грубо*) – онанист.

Чекѝч (*м.р., диал.*) – чук/-че.

Чекия (*ж.р., разг.*): 1. Сгъваемо джобно ножче; 2. Онаниране, мастурбация (*жарг.*).

Чекма (*ж.р., диал.*) – издадена част на сграда.

Чекмедже (*ср.р.*) – плитко сандъче в маса, скрин и др., което се пъха и изтегля.

Чекрък (*м.р., нар.*): 1. Домашен уред за предене, пресукване или навиване на прежда на масури, който се движи с две колела; 2. Валяк над кладенец за навиване на въжето при вадене на вода.

Чекъм (*м.р.*): 1. Ивица от нива, която ожънва или прекопава един жетвар или копач; чакъм, поста, постат; 2. Едно смукване на дима при пушене (*диал.*).

Челебѝ и челебѝя (*м.р.*) – господин, почетно звание на заможен българин, давано от турците; често част от собствено име.

Челѝк (*м.р.*): 1. Стомана; 2. Късо четвъртито дръвце със заострени краища за детска игра; джелик; 3. Играта с такова дръвце.

Чембер (*м.р., тур. от перс.*): 1. Женска забрадка, кърпа; 2. Железен обръч; 3. Плоско желязо за обръч.

Чѐмер (*м.р.*): 1. Голяма мъка, скръб; 2. Злина, проклятие, ядове; 3. Силна отрова; 4. Растението чемерика.

Чѐмерен (*прил.*) – злокобен, ядовит.

Чемодан (*м.р., тур. от перс., рег.*) – куфар.

Чемшир – виж **чимшир.**

Ченгѐл (*м.р.*) – двойна кука като буквата S; изобщо кука за окачване.

Ченгене (*ср.р., разг., пренебр.*) – циганин.

Чене (*ср.р., разг.*): 1. Челюст; 2. Бърборко (*прен.*).

Чепелѐ (*ср.р.*) – оризова леха.

Чепѝк (*м.р.*): 1. Полувисока обувка; 2. Новобранец (*жарг.*).

Чепкѐн (*м.р., остар.*) – къса мъжка горна дреха, която не се облича; ямурлук.

Червиш (*м.р., тур. от перс., остар.*) – лой от изварени кости и костен мозък.

Череме (*ср.р., диал.*) – късмет.

Черече (*ср.р.*) – малък шиник.

Черѝбашия (*м.р.*): 1. Цигански главатар; 2. Началник на еничарски отряд (*ист.*); 3. Офицер от редовната армия, който командва полувоенно формирование в Османската империя; 4. Водач.

Черчеве (*ср.р., тур. от перс., остар.*) – рамка на прозорец.

Чешири (*мн.ч., диал.*) – потури, беневреци.

Чешѝт (*м.р.*): 1. Вид, сорт; 2. Особен, своеобразен човек, оригинал (*разг.*).

Чешмà (*ж.р., тур. от перс.*): 1. Иззидана малка постройка с чучури, през които тече изворна вода; 2. Разклонение на водопровод от което се пуска вода с кран.

Чешмеджѝя (*м.р.*) – занаятчия, който прави или поправя чешми.

Чешмѐн (*прил.*) – който е от чешма.

Чибѝк (*м.р., тур. от перс.*): 1. Дървена тръбица за лула; 2. Лула с дълга тръбица.

Чибукчия (*м.р., остар.*): 1. Някогашен слуга, който пълни и подава чибуци; 2. Угодник, подлизурко, лакей (*прен.*).

Чивга̀р (*м.р., тур. от перс., нар.*): 1. Два чифта волове, впрегнати в една кола или плуг; 2. Втори чифт волове или биволи за изкарване на тежък товар по стръмнина; 3. Общо, орташка работа (*прен.*).

Чивѝя (*ж.р., нар.*) – клечка, клин; гвоздей, винт.

Чизма̀р (*м.р.*) – занаятчия, който прави чизми.

Чизми (*мн.ч.*) – ботуши.

Чикакчѝя (*м.р., диал.*) – лечител, който намества изкълчено.

Чиле (*ср.р., тур. от перс.*) – топче прежда или конци, намотани на снопче, гранче.

Чилингир (*м.р., диал.*) – майстор на дребна железария; ковач, ключар, железар.

Чим (*м.р.*) – четвъртит къс земя, изкопан заедно с тревата.

Чиму̀р (*м.р., остар.*) – леха ориз.

Чимшѝр (*м.р., тур. от перс.*) – градински храст с бухлати клонки и дребни вечнозелени листа.

Чимшѝрен и **чимширо̀в** (*прил.*) – който е от чимшир.

Чинар (*м.р., тур. от перс.*) – дървото яблан, платан.

Чинаров (*прил.*) – който е от чинар, платан.

Чинели (*мн.ч.*) – ударни инструменти под формата на метални кръгове към духовата музика, зилове.

Чинѝя (*ж.р., тур. от перс.*) – разлат съд за ястия, направен от порцелан, фаянс, глина, емайлирана ламарина, стъкло.

Чинихче (*ср.р., диал.*) – яре.

Чира̀к (*м.р., тур. от перс., остар.*): 1. Ученик при майстор занаятчия; 2. Неопитен човек (*прен.*); 3. Прислужник в дюкян (*остар.*).

Чираклък (*м.р.*) – времето, което някой прекарва като чирак.

Чиракȳвам (*несв.*) – работя като чирак.

Чириш (*м.р., спец.*) – обущарско лепило, пап.

Чиришлия (*прил., неизм.*) – напоен със скроб (за платно, прежда).

Чироз (*м.р., тур. от гр.*): 1. Сушена пролетна скумрия; 2. Сух, мършав човек (*прен.*).

Чит (*м.р., диал.*) – ограда, плет; читарлък.

Читàк (*м.р., остар.*) – хулно название на турчин.

Читàшки (*прил.*) – който се отнася до читак.

Читен (*прил., диал.*) – памучен.

Читове (*мн.ч., диал.*) – две широки плетени страници на волска кола, които се слагат за побиране на голям товар.

Чифлигар (*м.р., остар.*): 1. Чифликчия; 2. Работник в чифлик.

Чифлик (*м.р., тур. от перс.*) – голям недвижим имот за земеделие и скотовъдство.

Чифликчȳя *(м.р.)* – собственик на чифлик.

Чифт (*м.р.*): 1. Два еднакви предмета, които се използват в двойка; 2. Предмет, състоящ се от две части; 3. Четно число.

Чифте (*ср.р., тур. от перс., разг.): 1.* Ловна пушка с две цеви; двуцевка; 2. Два еднакви предмета; чифт; 3. Ритник от кон или магаре с двата крака едновременно.

Чифтòсвам (*несв.*) и **чифтосам** (*св., разг.*) – събирам две неща за да образуват двойка; съешвам.

Чифутин (*м.р., тур. от араб., остар., пренебр.*) – евреин.

Чифчȳя и **чифчияка** (*м.р., тур. от перс.*) – земеделец, орач.

Чичòк и чичàк (*м.р., диал.*) – репей.

Чобàн/-ин (*м.р., тур. от перс., диал.*): 1. Овчар, пастир; 2. Простак, селяндур (*пренебр., грубо*).

Чогол (*м.р., остар.)* – мъка, скръб; стана ми чоглаво, неудобно

Чоджу̀к (м.р., *остар.*) – дете; момче.

Чо̀джум (*неизм., остар.*) – в обръщение: дете мое, момчето ми

Чоз (*м.р., остар., диал.*): 1. Черво, обработено за пълнене, 2. Тлъстина по червата, вътрешна мас.

Чок (*нареч., жарг.*) – много, повече.

Чола̀к (*прил., неизм., диал.*) – който е с повредена ръка или с откъснати пръсти на ръката; еднорък.

Чома̀га (*ж.р., тур. от рум., диал.*) – дебела тояга с топка на долния край, сопа.

Чомага̀ш (м.р., *тур. от рум.*) – скандалджия, сопаджия, бияч.

Чома̀к (*м.р.*): 1. Топка, глава, топуз; 2, Кълка от птица.

Чомлек (*м.р.*) – национално турско ядене от месо и плодове.

Чоп (*м.р., спец.*): 1. Кълчища от козина, които се слагат в мазилка за таван; 2. Жребий (*рег.*).

Чора̀п (*м.р.*) – плетена част от облеклото, която се обува на бос крак докъм коляното.

Чорапен (*прил.*) – който се отнася до чорап.

Чорба (*ж.р., тур. от перс., нар.*) – ядене, което се сготвя с повече вода, зеленчуци или месо и се яде с лъжица; супа.

Чорбаджи: 1. Учтиво обръщение на турчин към българин в миналото; 2. Звание на чорбаджия, поставяно пред личното му име.

Чорбаджѝйски (*прил.*) – който се отнася до чорбаджия.

Чорбаджѝйство (*ср.р.*): 1. Положение или достойнство на чорбаджия; 2. Съсловие на чорбаджия.

Чорбаджѝя (*м.р.*): 1. Собственик на много имоти и пари, голям богаташ експлоататор по време на турското робство; 2. Който има постоянни или временни работници; стопанин, домакин, работодател (*прен.*).

Чорбаджѝ (*м.р., ист.*): 1. Командир на еничарска рота в Османската империя; 2. Селски старейшина в балканските страни по време на турското робство.

Чорбест (*прил.*) – направено с повече вода, рядко като чорба (за ястие).

Чоха̀ (*ж.р., прил., остар.*): 1. Сукно; 2. Гладък вълнен плат.

Чохадар (*м.р., ист.*): 1. Султански велможа; 2. Някогашен знатен царски прислужник.

Чувал (*м.р.*): 1. Голяма торба за жито, брашно и др.; 2. Мярка за кафе; сак.

Чувен (*м.р.*) – корени от едно малоазийско растение, с отварата от които правят бялата халва.

Чукундур (*м.р., диал.*): 1. Червено кръвно цвекло; 2. Прост човек, тъпак, пън (*прен., разг.*).

Чул (*м.р.*): 1. Груба тъкан от козина; 2. Завивка за добитък от козина или вълна.

Чу̀ма (*ж.р., мед.*): 1. Острозаразна епидемична болест, причинявана от бактерия, пренасяна от бълхи, гризачи и др.; 2. Вирус на заразна болест по кокошки, свине и др.(*ветер.*); 3. Зла, грозна жена (*прен.*).

Чумо̀свам (*несв.*) и **чумо̀сам** (*св., разг.*): 1. Пустосвам, проклинам; 2. Кълна с разперена ръка, проклиням, чумя.

Чунки и **чунким** (*част., диал., тур. от перс.*) – като че ли, мигар.

Чуру̀к (*прил., остар.*): 1. Прогнил, разяден, похабен; 2. Болнав (*прен.*); 3. Съмнителен.

Чуруклу̀к (*м.р., остар.*): 1. Гнилост, развала; 2. Празнота, липса; кухо, изгнило дърво.

Ш

Шагрен (*м.р., фр. от тур.*): 1. Мека и грапава обработена кожа, направена от кози, овчи, конски или други кожи, която се отличава с особен рисунък; 2. Тъкан или хартия с такъв рисунък.

Шадрава̀н (*м.р.*) – водоскок, фонтан с малък басейн около него.

Ша̀йка (*ж.р., тур. от рус.*) – неголяма дружина от разбойници, пияници или престъпници.

Шакпат (*прил., разг.*) – ударен в главата, блъснат; шантав.

Шал (*м.р., тур. от перс.*) – голям къс от мек вълнен или копринен плат, обикновено плетен, за намятане и забраждане.

Шалвара̀н и **шалварана** (*м./ж.р., разг.*) – който носи шалвари.

Шалва̀ри (*мн.ч.*) – широки, набрани в кръста панталони с ниско дъно от копринен или памучен плат; (*диал.*) потури.

Шамандю̀ра (*ж.р., тур. от авг.*): 1. Кух метален съд, прикрепен с въже над водата в море или плавателна река, като знак за опасно място; 2. Плаваща тапа с фитил за кандило.

Шама̀р (*м.р.*) – плесница.

Шамаросвам (*несв.*) – удрям шамар.

Шамата̀ (*ж.р., рядко*) – вик, шум, трясък.

Шамю̀я (*ж.р., тур. от араб., диал.*) – тънка женска забрадка.

Шап (*м.р.*) – заразна болест по преживния добитък, от която се възпаляват и окапват копитата.

Шарлаган и **шарлан** (*м.р., остар.*): 1. Орехово, сусамово масло; 2. Растително масло, олио (без зехтин).

Шафрантю̀я (*ж.р., тур. от араб., разг.*) – развалена жена.

Шаха̀т/-ин (*м.р., тур. от араб., нар.*) – свидетел.

Шашав (*прил., разг.*): 1.Замаян, заплеснат, побъркан, глупав; 2. Кривоглед (*рег.*).

Шашардисвам (*несв., разг.*) и **шашардисам** (*св.*) – обърквам, слисвам.

Шашармà (*ж.р., разг.*) – объркване, бъркотия.

Шашкъ̀н/-ин (*м.р., разг.*) – объркан, смахнат, глупав.

Шàшма (*ж.р., разг.*) – шашарма, шмекерия.

Шàяк (*м.р.*) – груб вълнен плат за горни дрехи, тънка аба.

Шебек (*м.р.*): 1. Вид дребна маймуна; 2. Грозен човек (*прен.*).

Шегà (*ж.р., тур. от араб.*) – игрив, духовит израз или закачлива постъпка за смях и забава; лека подигравка.

Шегаджийски (*прил.*) – който е присъщ на шегобиец.

Шегаджия и **шегаджийка** (*м./ж.р.*) – който обича да се шегува, шегобиец.

Шеговѝт (*прил.*) – присъщ на шега; който съдържа или изразява смях.

Шейрѐтин (*м.р., тур. от араб., нар.*) – дяволит човек, хитрец, лъжец.

Шейтàн (*м.р., тур. от араб., нар.*): 1. Дявол; 2. Хитрец.

Шейх (*м.р., тур. от араб., книж.*): 1. Глава на мохамеданска религиозна община или дервишки орден; 2. Мюсюлмански богослов; 3. Старейшина на арабско племе или община; 4. Старейшина на търговско-занаятчийска задруга.

Шекер (*м.р., тур. от перс., остар.*) – захар.

Шекерджия (*м.р.*) – който прави и продава шекерчета.

Шен (*прил., неизм.*) – весел, радостен, бодър.

Шенлѝк (*м.р., нар., остар.*) – веселост, живост.

Шенѝ се (*несв., диал.*) – веселя се.

Шербѐт (*м.р., тур. от араб.*) – в ориенталските страни е питие от сироп, разтворен във вода.

Шербетлия (*прил., неизм., нар., остар.*) – много сладък.

Шердѐн и **шерденче** (*м.р., ср.р.*): 1. Сирище, мура или дебело черво от заклано добиче като ястие; 2. Четвърти дял от стомаха на преживно животно, мура, сирище.

Шеремет (*м.р., диал., остар.*) – подигравка, шега; обида.

Шерефелѐ (*ср.р.*) – балкон на минарето на джамия, от който мюзеинът призовава мюсюлманите за молитва.

Шериàт (*м.р., тур. от араб.*) – религиозно ислямско право с норми за регулиране на религиозните, семейните, гражданските, битовите и углавните взаимоотношения на мюсюлманите.

Шерѝф (*м.р., тур. от араб.*): 1. Лице от знатен произход, което се счита за потомък на Мохамед в мюсюлманските страни; 2. Титла на султаните в Мароко.

Шехзаде (*ср.р., тур. от перс.*) – син на султан.

Шеш-беш (*тур. от перс.*) – при игра на табла или зарове – шест и пет.

Шибòй (*м.р., тур. от перс., бот.*) – ароматно градинско цвете от кръстоцветните.

Шити (*м.р., мн.ч.*) – мохамедани, които не признават обрязването, отхвърлят преданието и признават за свещен само Корана (персите са шити).

Шилтѐ (*ср.р., диал.*) – малък дюшек за миндер.

Шиник (*м.р., тур. от гр., нар., остар.*) – дървен съд с цилиндрична форма, който служи за мярка за зърнени храни (8–12 кг).

Ширà (*ж.р., тур. от перс.*) – сладко, некипяло вино от грозде, мъст.

Ширит (*м.р.*) – тясна, тъкана или плетена лента за обшиване краищата на дреха, за декориране, галон.

Шиш (*м.р., тур. от араб.*): 1. Дълга желязна пръчка, заострена от единия край; 2. Заострена дървена или метална пръчка за печене над жарава на набодено на нея месо; 3. Опеченото по

този начин месо – шишчета (*прен.*); 4. Голяма игла за плетене, кука (*разг.*); 5. Мълния.

Шиш кебап (*м.р., нар.*) – кебап, печен на шиш.

Шишанѐ (*ср.р., тур. от перс., остар.*) – някогашна къса и тежка пушка с широка цев.

Шишѐ (*ср.р., тур. от араб.*): 1. Стъклен съд за течност с дълго и тясно гърло, стъкло; 2. Количеството, което се съдържа в такъв съд; 3. Прозрачен стъклен цилиндър с разширение към основата, който се поставя на газена лампа, за да пази пламъка.

Шишкав (*прил., от тур.*) – дебел, пълен, тлъст.

Шишкавѐя (*несв.*) – дебелея, тлъстея.

Шишкавина *(ж.р.)* – тлъстина, дебелина.

Шкембе (*ср. р., тур. от перс.*): 1. Търбух на преживно животно, стомах; 2. Корем.

Шкембеджѝйница (*ж.р.)* – гостилница, в която готвят главно шкембе чорба.

Шкембеджия (*м.р.*): 1. Готвач в шкембеджийница; 2. Съдържател на шкембеджийница.

Шкембелия (*м.р.)* – който има голямо шкембе, шкембест.

Шоролòп (*м.р., диал.*): 1. Присвояване на чуждо нещо с измама; 2. Звукоподражание на бързо и лакомо гълтане.

Шоролопчѝя (*м.р., диал.*) – който прави шоролопи; измамник.

Шосѐ (*ср.р., вероятно чрез тур. от фр.*) – широк настлан път.

Шѝкер, шукир (*м.р., тур. от араб., нареч., разг.*) – слава Богу най-сетне.

Шупѐ (*ср.р., тур. от араб., нар.)* – съмнение, колебание, страх

Шупелѝя (*прил., неизм., нар.*) – съмнителен, гузен.

Шурѝп (*м.р., тур. от араб., нар.*) – сироп.

Ю

Ювà (*ж.р.*): 1. Безстопанствено, загубило се добиче; 2. Човек без постоянно местоживеене и работа (*прен.*); 3. Гнездо, дом, ясла за деца.

Югỳрт (*м.р.*) – кисело мляко, йогурт.

Юз (*м.р.*) – мярка за течност (100 грама, четвърт ока).

Юзбашия (*м.р., ист.*) – началник на сто души, стотник.

Ю̀зче (*ср.р.*) – шишенце за поднасяне на алкохол в кръчмите едно време.

Юк (*м.р., диал., остар.*): 1. Надиплени на висок куп постелки или дрехи; 2. Материално състояние (*прен.*); 3, Товар, бреме, отговорност.

Юклук (*м.р.*) – долап в стена за постелки и завивки, гардероб.

Юлàр (*м.р., нар.*) – оглавник; повод на оглавник.

Юлке (*ср.р., остар.*) – царство.

Юмрỳк (*м.р.*) – пестник.

Юрвам (*несв.*), **юрна** (*св.*) – подгонвам, припирам някого.

Юрган (*м.р.*) – спална завивка, подплатена с вълна или памук.

Юрганджия (*м.р.*) – лице, което изработва или продава юргани и дюшеци.

Юргански (*прил.*) – предназначен за юрган.

Юрдек/-чка (*м./ж.р., диал.*) – паток, патица.

Юрдече (*ср.р.*) – малко патенце.

Юрдечи (*прил.*) – патешки (яйца).

Ю̀ркам (*несв., разг.*): 1. Бързам, препускам, втурвам се; 2. Принуждавам, тормозя, умишлено издевателствам (*жарг.*).

Юрнѐк (*м.р., разг.*) – образец, мостра, модел.

Юрт, юртище (*м./ср.р., диал., остар.*): 1. Запустяло празно място между къщи; изоставен двор; 2. Пладнище за добитък; 3. Оброчище; 4. Роден край, родина, страна (*букв. от тур.*).

Юру̀к (*м.р.*) – турски пастир из планините, който води чергарски живот.

Юруци (*м.р., мн.ч., ист.*) – членове на тюркско номадско племе, преминало от Анадола в Румелия като помощен османски военен корпус.

Юруш, юрюш (*м.р.*): 1. Нападение, атака, пристъп; 2. Напред, нападай.

Юстюн (*прил., неизм., остар.*) – по-горен, по-висш; превъзхождащ.

Ютия (*ж.р.*) – железен уред, който след нагорещяване служи за гладене на дрехи.

Юфка (*ж.р.*): *1.* Изсушени точени тестени кори за готвене; 2. Ястие от такива кори с добавени захар или сирене.

Юшур (*м.р., ист.*) – един от основните данъци, събиран в натура в Османската империя; десятък от земеделското производство.

Я

Яба (*ж.р., диал.*) – дървена или метална вила за слама и сено.

Ябана (*ж.р., тур. от перс., остар.*): 1. Друго селище, не родното; чужбина; 2. Да пуснеш стадото си в чужда нива (*рег.*).

Ябанджи̇̀я (*м.р., тур. от араб.*) – другоселец, чужденец.

Ябилѝе (*ср.р., остар.*) – ремък (каиш), на който се точи бръснач.

Ява̀ш (*прил., неизм.*) – за тютюн: мек, нелют (противоположното: серт); 2. Бавно, полека (*нареч., разг.*).

Явѐр (*м.р., остар.*): 1. Помощник, слуга; 2. Адютант *(воен.)*.

Яврùя *(м.р., диал., грубо)* – глупав или прост човек.

Яврỳйче (*ср.р., диал.*) – мъничко животно: кутренце, пиленце, паленце, патенце и др.

Яврỳм (*неизм., остар.*) – скъпа моя, рожбо, душичко.

Яглùя (*прил., неизм., диал.*): 1. Маслен, мазен; 2. Пресен, млад, тлъст, смазан с масло, дойна крава, приготвен с масло (*прен.)*.

Ядец (*м.р., разг.*): 1. Кост в гърдите на птица с формата на вилка, използвана при сключване на облог; 2. Думата при сключване на облог; 3. Загуба, несполука (*прен.*).

Язаджùя (*м.р., остар.): 1.* Писар, грамотен човек; 2. Секретар в община.

Язлъ̀к (*м.р., диал.*): 1. Покрито, но отворено отстрани място пред къща; трем, пруст; 2. Сайвант, покрито проветриво място за стопански цели; 3. Лятно жилище, курорт.

Язмà (*ж.р., диал.*) – забрадка или щампован плат.

Язъ (*ср.р.*) – страната на монета, където пише стойността й.

Язъ̀к (*нареч.*) – жалко.

Яй (*м.р.*): 1. Пружина на кола; 2. Лък (оръжие); 3. Лък (на цигулка); 4. Част от крива линия (*матем.*).

Якà (*ж.р.)* – част на дреха, която е пришита около врата.

Якùя (*ж.р., нар.*) – парче плат, намазано с лекарство, което се залепя около болното място при простуда; лапа, пластир.

Ялàн (*м.р., остар.*) – лъжа.

Яланджùя (*м.р., остар.*) – лъжец, лъжесвидетел.

Ялдъ̀з (*м.р., остар.*): 1. Жълтица; 2. Позлата; 3. Цветето астра, богородичка (*диал.*).

Ялмазъ̀н (*прил., неизм.*) – скъпоценен.

Я̀ма (*ж.р., диал.*): 1. Парче пришит плат, кръпка; 2. Плячка, аванта, кражба, разграбване, грабеж; 3. Трап, ров.

Ямàк (*м.р., ист.*): 1. Воениизирани групи от населението в Османската империя, задължени да охраняват дадена крепост, които в мирно време се занимават със стопанска дейност; 2. Еничар, който служи на границата в Османската империя.

Ямурлу̀к (*м.р.*) – дълго наметало с качулка от груб, дебел вълнен плат, предпазващо от дъжд, сняг.

Ян (*м.р., остар.*) – страничен ремък на каруца.

Янгъ̀н (*м.р., диал.*) – огън, жарава, пожар.

Янджѝк *(м.р., диал.)* – овчарска торба.

Янкеседжилик (*м.р., остар., диал.*) – обирничество, джебчийство.

Янкеседжия (*м.р., диал.*) – джебчия, явен крадец.

Янкьо̀з (*прил., неизм., остар.*) – разноглед.

Яплъ̀ш (*прил., неизм., диал.*) – погрешен, сбъркан, неправилен.

Японджик (*м.р., диал.*) – дебела наметка, ямурлук.

Япия (*ж.р., диал.*) – сграда.

Яр (*м.р., диал.*) – отвесен бряг, пропаст.

Яра (*м.р., диал.): 1.* Рана; 2. Болка (*прен.*).

Ярадѝсвам (*несв.*), **ярадѝсам** (*св., диал.*) – подпомагам, благоприятствам, осигурявам условия (*въздухът му ярадиса – добре му подействa*).

Яралѝя (*м.р., остар.)*: 1. Ранен; 2. Измъчен, обладан от болка.

Яран (*м.р., диал.*) – приятел, любим.

Ярѐм (*м.р.*): 1. Хомот; 2. Чуждо владичество, робство (*прен.*).

Ярма (*ж.р., разг.*) – зърнени храни, смлени на едро за храна на добитъка.

Ярѝга (*м.р., диал.*) – пропаст.

Ясàк (*м.р., диал.*): 1. Забрана; 2. Ограден имот близо до населено място; бранище; 3. Охрана, стража; 4. Забранен, ограден (*прил.*).

Ястъгàч (*м.р., диал.*): 1. Софра, ниска кръгла маса за ядене; 2. Специално изработена кръгла дъска за разточване на тесто.

Ястѐк (*м.р., диал.*): 1. Възглавница; 2. Миндер; 3. Леха; 4. Стол на волска кола.

Ятагàн (*м.р.*) – турски боен меч с извито навътре острие.

Ятàк (*м.р., остар.*): 1. Място за нощуване; свърталище; 2. Легло, постеля; 3. Укривател на разбойници и на други търсени от властите лица.

Яхър (*м.р., разг.*) – обор, дам, сая, конюшня.

Яшà и яшасѐн (*междум.*) – вик: „Да живее"; „Живей!"

Яшмак (*м.р.*): 1. Покривало за главата и лицето на жените в ислямските страни; 2. Навес над огнище с отвор, през който излиза димът (*остар.*).

Яя (*ж.р., ист.*) – спомагателен пехотен корпус в Османската империя, сформиран от тюрки и по време на създаването на османската държава действал главно в района на Балканите.

НЕСЕРИОЗЕН ТУРСКО-БЪЛГАРСКИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕН РЕЧНИК

Ач какан – гладник, безочлив, нахален.

Аджеле чауш – бързак.

Акбалдър чешмеси – изворът на белобедрената

Ачък гьот плаж – нудистки плаж.

Ачък далавераджи – домакин.

Ачък хайдут ефенди – касиер.

Баджак байрам – физкултурен празник.

Баджак ханъм – балерина.

Баир будала – турист.

Баир гюрлюк – агроном.

Баш апаш политик – народен представител.

Баш батак ефенди – главен счетоводител.

Баш рахат бей – директор.

Башъбозук – лидер на партия.

Бъзъкма ханъм – секретарка.

Гизли кьопек – таен агент.

Горгор башия – групов отговорник.

Гьон сурат – дебелокож политик.

Гюме кетап чауш – катаджия.

Гюме тарикат – бракониер.

Гюмрюк рушвет – митничар.

Далдър пармак – бъркащ в меда.

Дели бабъ – свекърва.

Дели доктор – психиатър.
Джалъ каръ – свекървещица.
Джъмгър чекмедже – касетофон.
Дьошеме пуц – паркетен кавалер.
Ексик кантар – магазинер.
Екши сурат гюню – приемен ден.
Заваллъ Максим – Максим Горки.
Зандан апаш политик – политически затворник.
Зарлан калабалък – протестен митинг.
Зарлен калабалък муабет – парламентарен контрол.
Зарлен калабалък кибик – заседание на парламентарната комисия
Зорлен гюзел салон – салон за разкрасяване на жени.
Илач дюкян – аптека.
Калдър баджак – креватна гимнастика.
Калдър пармак – явно гласуване.
Калдърът кокона – уличница.
Калдърът хашлак – хулиган.
Калем хърсъз – счетоводител.
Кандърма дьошек – любовно обяснение.
Кандърма кодош – арбитър.
Кандърма кьоше – агитпункт.
Келепир софра – банкет.
Кириз бакма салон – кинозала.
Кириз сандък – телевизор.
Коджа ахмак – избирател.
Коджа ялан – предизборно обещание.

Комшу тавук – съседката.

Кьорфишек будала – ловджия.

Лафмухабет – производствено събрание.

Меджлиз кьотек – парламентарен бой.

Меджлис калтак – парламентарна курва.

Орман папаз – поп, който е хванал гората.

Ортак будала – ортак (сътрудник) на будалите

Пандиз палас – частен затвор.

Пара мискин – перач на пари.

Полис копой – тайно ченге.

Рахат бозан – началник.

Рая коджа кьотек – гражданска революция.

Секс калабалък – групов секс.

Сокак пичи – любовник.

Сънър бандит – контрабандист.

Тапа серсем – въдичар.

Ташак бабаит – спортист.

Тезгях гювенде – бардама.

Тел маймун – акробат.

Терсене девлет – правова държава.

Тескере гурбет – задграничен паспорт.

Топ серсем – запалянко, футболист.

Тюрлюгювеч – предизборна коалиция.

Узун локум – парламентарна реч.

Уйдурма пущ – плановик.

Урсуз папагал – финансов инспектор.

Хабер чекмедже – *факс.*

Хайлаз ага – *кадровик.*

Чадър бабант – *парашутист.*

Чамур батак – *калолечебница.*

Шашърма пезевенк – *юрисконсулт.*

Юрган чоджук – *галено детенце.*

Юрдек гьол – *лебедово езеро.*

Ямук кадия – *правосъден министър*

Съкращения

алб.	албански
алб.-тур.	албанско-турски
англ.-тур.	английско-турски
араб.	арабски
араб.-перс.	арабско-персийски
араб.-перс.-тур.	арабско-персийско-турски
арм.-тур.	арменско-турски
бълг.диал.	български диалект
гр.-араб.	гръцко-арабски
гр.-араб.-тур.	гръцко-арабско-турски
гр.-перс.	гръцко-персийски
гр.-тур.	гръцко-турски
евр.-тур.	еврейско-турски
етн.	етнография
ист.	история
итал.-тур.	италианско-турски
лат.-тур.	латинско-турски
мед.	медицина
муз.	музика
мохам.	мохамедански
мюсюлм.	мюсюлмански
нареч.	наречие
нар.	народно
неизм.	неизменяема дума (форма)
несв.	глагол от несвършен вид
новогр.	новогръцки
остар.	остаряло
перс.	персийски
перс.-араб.	персийско-арабски
перс.-араб.-тур.	персийско-арабско-турски
прен.	преносно значение
прил.	прилагателно
разг.	разговорно
рел.	религия

рег.	от даден регион
рус.-тур.	руско-турски
тур.	турски
тур.-араб.	турско-арабски
тур. диал.	турски диалект
същ.	съществително име
тур.-фр.	турско-френски
фр.-перс.	френско-персийски
част.	частица
м.р.	мъжки род
ж.р.	женски род
ср.р.	среден род
жарг.	жаргон
диал.	диалект
пренебр.	пренебрежително
неодобр.	неодобрително
ирон.	иронично

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Български тълковен речник. София: Наука и изкуство, 1973.
2. Речник на българския език. Т.I–VII. София: Българска академия на науките, 1977–1995.
3. Фразеологичен речник на българския език. Т. I и II. София: БАН, 1975.
4. Речник на чуждите думи в съвременния български език. София: БАН, 1982.
5. Енциклопедичен речник на чуждите думи в българския език. София: МАГ 77, 1996.
6. Речник на чуждите думи в българския език с приложения. Пето преработено и допълнено издание на Габеров.
7. Речник на турските думи в съвременния български печат. София: Лаков прес, 2000.
8. Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни през XIX и XX век. Емас, 1998.
9. Самоучител по турски език. София: фондация „Либерална интеграция“, 2005.
10. Турско-български речник, второ стереотипно издание. София: Наука и изкуство, 1960.
11. Турски речник, шесто издание. Анкара: Билги, 1974.
12. Речник на личните и фамилни имена у българите. София: БАН, 1969.
13. Булгарларън алдъгъ тюркче адлар ве сойадлар сьозлюгю (Речник на приетите от българите турски лични и фамилни имена). Анкара: Издание на Министерството на културата на Република Турция, 1999.
14. Практически турско-български речник. София: Денис, 1984.
15. Български фамилни имена от турски, арабски и персийски произход. Варна: Зограф, 2008.
16. Български притчи или пословици и характерни думи, събрани от Петко Р. Славейков. София: Български писател, 1972.

Турхан Расиев
Речник на турцизмите в българския език

българска, първо издание

ISBN 978-954-15-0239-6

Книгоиздателство: ЗОГРАФ

В „Речник на редки, остарели и деликатни думи в литературата ни от XIX и XX век – издателска къща „Емас" 1998г са посочени няколко стотин турцизми, извадени от книгите на Иван Вазов, Михалаки Георгиев, Алеко Константинов, П.Р. Славейков, Пенчо Славейков, Йордан Йовков, Стоян Михайловски, Цани Гичев, Ст. Чилингиров, Димитър Подвързачов, Илия Блъсков, Димитър Талев, Димитър Димов, Николай Хайтов, Ивайло Петров... Едва ли има смисъл да изброявам имената на всички писатели, които са използвали турцизми през изминалите два века. Много турцизми има в хумористичните книги. В българските народни песни, приказките и пословиците също се срещат много турцизми. В книгата „Български притчи или пословици и характерни думи" – събрани от Петко Рачев Славейков има речник с който се срещат над 300 турцизми. В 210 пословици и поговорки се срещат турски думи. Ако ги заменим с техни български съответствия тези пословици ще загубят от своя чар. Същото ще стане и с творбите на много български писатели. При превода на други езици те навярно губят от своята точност, свежест, емоционалност, дори художествени качества. Според мен майсторите на словото не току тъй са прибягвали до турцизмите в своите произведения, макар че някои от тях имат известни заслуги за изчистването им от българския език.

Турхан Расиев

9 789541 502396